

1984/85:109

Torsdagen den 28 mars fm.

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1984/85:451 om tryckfrihet och censur

Anf. 1 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Per Unckel har frågat mig om jag för riksdagen vill redovisa på vilket sätt Sverige har en censurtradition som är jämförbar med tryck- och yttrandefrihetstraditionen.

Bakgrunden till frågan är referaten från presskonferensen den 25 februari 1985 om lagrådsremissen om radio- och TV-sändningar i kabelnät. Vad diskussionen då gällde var vilka regler som bör gälla för TV-sändningar i lokala kabelnät.

Dessa regler bör enligt min mening uppfylla tre slags krav. De bör för det första säkerställa yttrandefriheten. För det andra bör de garantera att det nya mediet kabel-TV verkligen blir tillgängligt för alla som önskar utnyttja det och att sändningarna når alla som är anslutna. Reglerna måste för det tredje kunna motverka att kabel-TV används för att sprida t. ex. våldsprogram och pornografiska program till hemmen.

Dessa tre krav gäller inte bara för kabel-TV, utan för alla medier. De har emellertid olika styrka för olika medier, och bl. a. av det skälet är de regler som gäller för pressen, för televisionen och för biografifilmen utformade på olika sätt.

Anf. 2 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Får jag först tacka statsrådet Göransson för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag kände mig föranläten att fråga statsrådet Göransson om hans syn på våra olika traditioner i det här hänseendet är den kålsuparteori som statsrådet Göransson enligt ett tidningsreferat gav uttryck

för när han presenterade förslaget till reglering av kabel-TV-användningen i framtiden. Vad han då enligt tidningen sade var att vi har två traditioner i Sverige, en yttrandefrihetstradition och en censurtradition. På denna grund ansåg han sig kunna motivera och försvara att reglerna för kabel-TV utformades väsensskilda från dem som gäller för det tryckta ordet.

Enligt min mening, herr talman, har statsrådet alldeles fel om han hävdar att vi har två traditioner i Sverige. Yttrandefriheten och tryckfriheten är vår tradition. Till denna tradition finns ett uttryckligt gammalt undantag knutet, nämligen filmcensuren. En enig yttrandefrihetsutredning har kommit fram till att filmcensuren bör utmönstras ur den svenska lagstiftningen och dessutom funnit en metod varigenom detta kan göras utan att vi för den skull öppnar slussportarna för allsköns våld och snusk i medierna. Det är enligt min mening viktigt att varje regering har klart för sig vad huvudtraditionen är och ställer upp för yttrandefriheten när den hotas, för den hotas ofta, och ofta i det enskilda fallet på, förefaller det, goda grunder. En kulturminister får inte tala om två traditioner. Det finns bara en.

Det här är subtilt kanske någon kan säga sig. Men så är det inte. Vi står nu inför genombrottet av en ny teknik som, hävdar många, på kort tid kommer att göra andra medier än det tryckta ordet till det dominerande i opinionsbildningen. Då är det viktigt att veta att dessa nya medier skall styras av den gamla traditionen, nämligen yttrande- och tryckfriheten. På denna centrala punkt är statsrådets svar i dag inte klarläggande utan oroande. Kulturministern talar om behovet av olika regler för olika typer av medier och gör sak av vad han menar är skillnader medierna emellan.

För bara något halvår sedan överlämnade en enig yttrandefrihetsutredning ett förslag som sade att sådana skillnader inte skulle tillmätas betydelse. Tvärtom skulle de nya medierna ges samma skydd som tryckfriheten har i dag. Det var alltså en enig utredning som sade detta.

Får jag fråga statsrådet Göransson: Är regeringen på väg att lämna denna ståndpunkt? Är det så, som uttalandet från presskonferensen lät antyda, att de nya medierna skall få ett sämre skydd än vad det tryckta ordet i dag enligt tryckfrihetsförordningen och regeringsformen har?

Anf. 3 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Per Unckel polemiserar i sin fråga i långa stycken mot en tidningsartikel och ett referat av vad som har sagts vid en presskonferens. Den presskonferensen handlade om en lagrådsremiss av en proposition som regeringen avser att förelägga riksdagen beträffande regler för TV-sändningar och verksamhet i kabel-TV.

Jag tillät mig i det stycket påpeka att det när det gäller den rörliga bilden faktiskt finns motsatta krav i det svenska samhället. Det finns en mycket stark tradition – den slår vi vakt om – som gäller tryckfriheten, men vi möter också mycket starka krav på censuringripanden när det gäller den rörliga bilden.

Om Per Unckel har tillfälle, föreslår jag att han efter vår frågestund lugnar sig ett ögonblick och också lyssnar på mitt svar på nästa fråga – ställd av

centerpartisten Inger Josefsson – som just handlar om förhandsgranskning av filmer och videogram. Jag har dragit slutsatsen att den frågaren inte primärt är angelägen om att öka möjligheten att sprida pornografika och våld över TV-skärmen.

Jag har alltså ingen anledning att på den punkten, när det gäller kabel-TV-förslaget, gå in i någon närmare diskussion. Det får vi göra när regeringen lägger fram propositionen och riksdagen behandlar den. Vi får då också tillfälle att påpeka det mycket elementära faktum att det förslag som presenterades i lagrådsremissen bygger på vad massmediakommittén i politisk enighet har föreslagit.

Per Unckel uttryckte oro för att hans resonemang här skulle uppfattas som subtila. Låt mig avslutningsvis, herr talman, bara säga att jag aldrig har beskyllt Per Unckel för att vara för subtil i sina resonemang.

Anf. 4 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Statsrådet Göransson har rätt i att anledningen till min fråga hade att göra med den presskonferens där han själv hade uttalat sig. Min polemik gentemot statsrådet här i dag handlade emellertid först och främst om vad statsrådet säger i sitt skriftliga svar. Jag ber att få citera: De olika kraven "har emellertid olika styrka för olika medier, och bl. a. av det skälet är de regler som gäller för pressen, för televisionen och för biograffilmen utformade på olika sätt".

Att statsrådet Göransson anför dessa dagsregler till stöd för sitt handlande låter antyda att han anser dem rimliga. Som jag tidigare sade, har en enig yttrandefrihetsutredning sagt att man alls inte ser några skäl att ha olika regler för dagspressen, för televisionen och för biograffilmen. Tvärtom har utredningen i uttrycklig enighet sagt att den nya mediautvecklingen talar för att de nya medierna skall ges samma skydd som de gamla, traditionella medierna redan har. På den centrala punkten är statsrådet Göransson, milt uttryckt, i dag oklar. Något mindre milt uttryckt förefaller han ha lämnat sina utredningskolleger bakom sig.

Jag måste fråga: Anser statsrådet Göransson det rimligt att vi inför en allmän förhandsgranskning av produkter i andra medier än det tryckta ordet? Om statsrådet Göransson anser detta, hur har han då tänkt skydda sig mot motsvarande krav, som likt ett brev på posten kommer att riktas gentemot det tryckta ordet? Hur skall han skydda sig mot önskemålet att också sådant som förekommer i tryckta skrifter skall bli utsatt för samma granskning? Vidare: Anser statsrådet Göransson det förenligt med den svenska tryck- och yttrandefrihetstraditionen att ge den offentliga makten möjlighet att dra in sändningstillstånd på grund av sändningarnas innehåll? Det är en princip som enligt den gamla traditionen aldrig någonsin skulle kunna accepteras för det tryckta ordet.

Statsrådet Göransson är skyldig kammaren ett svar på dessa helt centrala frågor, om vi skall kunna tro på hans ambition att värna sådant som är vitalt för det svenska samhällets frihet och öppenhet.

Torsdagen den
28 mars 1985

*Om tryckfrihet och
censur*

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Per Unckel vet mycket väl vilken syn jag har i censurfrågorna när det gäller både film och videogram. Vi har haft tillfälle i andra sammanhang i riksdagen och på andra ställen att diskutera de frågorna.

Låt mig ändå – när Per Unckel såsom något uppseendeväckande framhåller att jag i mitt svar sagt att kraven har olika styrka för olika medier – få säga: Jag har på den punkten kunnat notera att yttrandefrihetsutredningen faktiskt föreslår olika regler för olika media. Jag tyckte mig på den grundvalen kunna dra slutsatsen att det som var acceptabelt för moderata ledamöter i yttrandefrihetsutredning, massmediekommitté och närradiokommitté möjligt skulle kunna vara accepterat för en moderat ledamot av riksdagen.

Anf. 6 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Eftersom jag i någon mån tror mig ha tolkningsföreträdare beträffande vad moderata ledamöter i yttrandefrihetsutredningen intar för ståndpunkter, vill jag upplysa statsrådet Göransson om att samtliga partier där lyckades ena sig om att ta bort censuren ur den svenska grundlagen och ersätta den med ett system med frivillig förhandsgranskning, i överensstämmelse med den enda rimliga tradition som det finns anledning att återropa, nämligen tryck- och yttrandefriheten. Det är detta som statsrådet Göransson nu försöker svänga tillbaka, genom att säga att vi har en censurtradition som det uppenbarligen finns anledning att slå vakt om.

Det är mitt första konstaterande.

Mitt andra konstaterande är att statsrådet tar alldeles fel om han tror att yttrandefrihetsutredningens utgångspunkt är att vi skall ha olika regler för olika medier. Så är det inte alls. Utredningen har tillkommit för att åstadkomma det rakt motsatta, nämligen att ge de nya medierna ett förstärkt skydd i enlighet med de principer som gäller för den tryckta skriften.

Min fråga kvarstår: Är statsrådet beredd att ställa upp en sådan ambition?

Anf. 7 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Får jag av Per Unckels senaste inlägg dra slutsatsen att han tänker söka medverka till att vi får en frivillig förhandsgranskning av landets tidningar?

Anf. 8 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Statsrådet har uppenbarligen inte alls funderat igenom vad han nu säger.

Yttrandefrihetsutredningens utgångspunkt har varit att bli kvitt censuren. Vi har erbjudit en möjlighet att i censurens ställe sätta en frivillig granskning av de produkter som man från de olika producenternas sida bjuder ut, om de vill ta denna möjlighet.

Vad har detta med tidningar att göra? Inte ett skvatt!

Däremot är det av central betydelse att vi i enighet lyckats avveckla den sista resten av censurtänkande i den svenska grundlagstiftningen. Är statsrådet beredd att återinföra censurtänkandet, efter det att hans mer

pålästa vänner i yttrandefrihetsutredningen insett att denna ståndpunkt bara inte håller?

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

Anf. 9 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag skall inte påstå att Per Unckel inte har läst yttrandefrihetsutredningen. Jag utgår ifrån att han har det.

Han har emellertid uppenbarligen inte förstått vad som sägs där om frivillig förhandsgranskning och vad det innebär.

Jag har konstaterat – och har där stöd i yttrandefrihetsutredningen – att utredningen förordar olika regler för olika media. Det är detta som jag har redovisat i mitt svar.

Om förhandsgranskning av filmer och videogram

Anf. 10 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Den centrala frågan lämnas fortfarande obesvarad av statsrådet: Är statsrådet beredd att förorda en censur, eller är han det inte?

Förhandsgranskning är ett administrativt förfarande som ligger ljusår från den censurtradition som statsrådet åberopade till stöd för sina ståndpunkter. Är statsrådet beredd att fullfölja en grundlagstiftning i enlighet med yttrandefrihetsutredningens förslag, syftande till att likställa olika medier, eller är statsrådet nu beredd att svänga 180 grader och säga att censurtänkandet skall återintroduceras i det svenska grundlagsarbetet? Detta är den centrala frågeställningen, och här måste statsrådet Göransson ge ett besked. Annars får han finna sig i att bli anklagad för att vilja reglera de nya medierna enligt principer som är fjärran från det traditionellt svenska sättet att värna det fria ordet och den öppna debatten.

Anf. 11 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Om Per Unckel inte har alltför bråttom från kammaren, får han tillfälle att höra när jag resonerar vidare om förhandsgranskning i svaret på Inger Josefsson fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1984/85:478 om förhandsgranskning av filmer och videogram

Anf. 12 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Inger Josefsson har frågat mig när den aviserade utredningen om förhandsgranskning av filmer och videogram kommer att tillsättas och hur lång tid den kan beräknas arbeta.

Yttrandefrihetsutredningen har i betänkandet (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten bl. a. föreslagit att förhandsgranskning av filmer och videogram i fortsättningen skall ske i begränsad omfattning. Remisskritiken mot förslaget har varit omfattande men splittrad. Vissa remissinstanser har ansett att förhandsgranskningen borde avskaffas helt och hållet, i varje fall

Torsdagen den
28 mars 1985

*Om förhands-
granskning av
filmer och video-
gram*

när det gäller visning för vuxna, medan ett betydande antal instanser tvärtom ansett att förhandsgranskningen borde utvidgas till att omfatta alla filmer och videogram, vare sig de visas offentligt eller sprids genom försäljning eller utthyning.

Regeringen har nyligen i en proposition (prop. 1984/85:116) om åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m. föreslagit vissa ändringar i biograf-förordningen och videovåldslagen.

Ändringarna i biograf-förordningen innebär att den nuvarande förhandsgranskningen vid offentlig visning av film skall utsträckas till att omfatta också offentlig visning av videogram. Ändringarna av videovåldslagen innebär bl. a. att möjligheterna ökar att fälla videogramgrossisterna till ansvar vid brott mot lagen. I syfte att främja frivillig granskning av videogram föreslås en bestämmelse om att en detaljist kan undgå ansvar om han hyr ut ett videogram som har försetts med ett intyg om att det har ett innehåll som motsvarar ett exemplar som har godkänts av statens biografbyrå. Avsikten med dessa förslag är bl. a. att videovåldslagen skall bli ett effektivare instrument i kampen mot videovåldet.

Med hänsyn till de starkt delade meningarna bör frågan om åtgärder mot våldsskildringar i rörliga bilder utredas ytterligare. Jag har för avsikt att inom kort begära regeringens bemyndigande att låta utreda dessa frågor. Utredningen bör därvid beakta erfarenheterna av de föreslagna ändringarna i biograf-förordningen och videovåldslagen. Ett förslag från utredningen bör kunna föreligga före 1986 års utgång.

Anf. 13 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! Jag tackar skolministern för svaret. Det gläder mig att utredningen skall tillsättas inom kort, vilket jag antar innebär inom de närmaste veckorna.

Jag ställer mig emellertid frågande till om utredningen skall behöva ha över ett och ett halvt år på sig med detta arbete. Tycker inte statsrådet att den borde kunna arbeta snabbare? Vi har ju utrett den här frågan tidigare. Dessutom har vi från ett par andra länder, nämligen England och Australien, modeller för hur en förhandsgranskning skall gå till.

Det är viktigt att vi får större möjligheter än vad vi nu har att göra något radikalt för att hindra att barn och ungdomar ser sådana här videofilmer med inslag av grovt våld och våldspornografi.

Jag är medveten om att det i den allmänna debatten om det s. k. videovåldet är lätt att ta till övertoner. För säkerhets skull vill jag säga att det inte är tekniken som jag är emot. Tekniken som sådan är ju varken ond eller god.

Vi som önskar förhandsgranskning blir ofta beskyllda för att vara moralister. Men när man är ute och träffar människor – det må vara i politiska sammanhang eller privat – får man ofta frågan varför regering och riksdag inte gör någonting åt det här. När man då påpekar att det finns en lagstiftning på området reagerar folk i regel bara med en huvudskakning eller så säger de att detta är för litet, att det inte räcker med den lagstiftningen. Jag tycker att

det är naturligt att folk reagerar så.

Det svenska skolväsendet kostar mycket pengar. Grundskolan kostar i runt tal 24 miljarder och gymnasieskolan 9 miljarder per år enligt uppgifter jag fått från utredningstjänsten. Jag tror att svenska folket i stort anser att skolan får kosta, att det är viktigt med en bra undervisning och en god utbildning. Men att i tryckfrihetens namn tillåta att barn och ungdomar ser videofilmer som uttrycker värderingar som går stick i stäv mot läroplanerna tycker man är fel.

Jag citerar ur läroplanen för grundskolan: "Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet är en huvuduppgift för skolan." Litet längre fram talas det om att skolan skall verka för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Detta slås alltså fast i läroplanen. Och så visas det i en del av videofilmerna hur människor dödas, stympas och styckas och hur kvinnor våldtas. Svarar det mot läroplanens intentioner? Kan vi godkänna att sådant får ske?

Till detta kommer att man från företrädare för dem som hyr ut sådana här filmer säger: Om inte jag gör det, gör någon annan det. Det tycker jag är höjden av cynism.

Anf. 14 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Inger Josefssons inlägg efter att i svaret på föregående fråga ha mött Per Unckel, som enligt sin egen uppgift företräder ett samfällt moderat samlingsparti och som på varje punkt egentligen uttalar sig mot det som Inger Josefsson står för.

Av detta drar jag i dag inte någon annan slutsats än att frågan faktiskt är så komplicerad att den behöver utredas ordentligt. Jag utgår nämligen ifrån att de som begär att det skall vara fritt fram för varje typ av skildring av det här slaget över TV-skärmen eller över videokassetten inte gör det därför att de vill skada våra barn, utan att de i grunden har en önskan att till varje pris värna om yttrandefriheten. Detta är en fråga som kräver avvägningar när det gäller hur långt vi skall tillåta ingrepp – och varje censuringripande är ju ett ingripande i yttrandefrihetslagstiftningen. Den frågan är så komplicerad att den måste få ta den utredningstid den kräver.

Anf. 15 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! Det är skada att detta inte är en interpellationsdebatt, för då hade jag kunnat bemöta Per Unckel. Men jag kan säga till statsrådet att jag aldrig tycker mig möta företrädare för den del av befolkningen som anser att vi i yttrandefrihetens namn skall ha frihet på det här området. Tvärtom möter jag, som jag sade i mitt förra anförande, människor som ber att vi skall göra någonting åt detta. Jag väntar mig att utredningen kommer fram till ett från min synpunkt positivt resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om Sveriges
Radiosändningar
på minoritetsspråk*

4 § Svar på fråga 1984/85:482 om Sveriges Radios sändningar på minoritetsspråk

Anf. 16 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Gunnel Liljegren har frågat mig om jag anser att "prioriterade områden" samtidigt skall kunna drabbas av nedskärningar till följd av besparingskraven som ålagts Sveriges Radio.

För Sveriges Radios planering gäller följande beträffande reformprogram och besparingsålägganden: Riksdagsbeslutet 1978 om radio- och TV-verksamheten innebar att Sveriges Radios programföretag ålades att genomföra ett reformprogram som omfattade bl. a. en regional utbyggnad, en satsning på ökad frilansmedverkan, vissa kvalitetshöjande åtgärder, som ökad s. k. gestaltande produktion och en utbyggnad av sändningarna för språkliga och etniska minoriteter. Sedan budgetåret 1981/82 har särskilda reformmedel uppgående till 2,3 % av koncernens årliga medelstilldelning beviljats Sveriges Radio. Utöver detta beslöt riksdagen år 1981 att Sveriges Radio, i likhet med statliga myndigheter, skall genomföra en årlig rationalisering motsvarande 2 %.

När det gäller reformprogrammet har det omsatts bl. a. i en ambitiös programpolitik för minoritetsspråk. Ökningen av sändningstider inom de olika programbolagen är betydande när man jämför med siffrorna från periodens början. Lokalradioutbyggnaden har också inneburit en större differentiering i utbudet av program på minoritetsspråk.

Rationaliseringarna har genomförts på alla områden. Hur dessa skall genomföras beslutas inom SR-koncernen. Det finns dock ingenting som tyder på att sändningarna på minoritetsspråk utsatts för hårdare behandling än andra reformområden.

Anf. 17 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Göransson för svaret. Sändningarna på minoritetsspråk har inte utsatts för hårdare behandling än andra områden, säger statsrådet. Jag delar den uppfattningen, men jag vill se framåt.

Under de första verksamhetsåren av den pågående reformperioden för vissa prioriterade områden redovisade man i samband med budgetpropositionen ökningen av sändningstid i antal timmar per minoritetsspråk på samma sätt som regionaliseringen nu redovisas i kvantitativa termer. Men i år sägs ingenting alls om ett av de prioriterade områdena, nämligen minoritetsspråken, medan de övriga kommenteras. Under senare år har det faktiskt inte funnits så mycket att redovisa beträffande ökat antal sändningar på minoritetsspråk. Huvuddelen av reformen ligger på de tidigare åren. Jag är beredd att acceptera den policyn. Men reformpengarna anges i årets budgetproposition till 44,8 miljoner, varav kvalitetsförbättringar beräknas ta 80 % och regionaliseringen 10 %. Det återstår alltså 10 %, dvs. 4,4 miljoner. Anser statsrådet att minoritetsspråken inte skall få del av dem?

Vid ett studiebesök på Riksradios invandrarredaktion fick jag till min

förvåning erfara att detta prioriterade område i stället för att få en andel av reformpengarna skulle åläggas en 10-procentig nedskärning av sin budget. Det får mig att undra hur SR-företagen hanterar sina 2-procentiga besparingar resp. sin 2,3-procentiga reformverksamhet.

Om de prioriterade områdena samtidigt som de delar upp reformpengarna skall ta del av besparingarna, kan nettoeffekten bli negativ, dvs. enstaka områden kan åläggas en så mycket större del av besparingarna och erhålla en så liten del av reformpengarna att man hamnar på minus. Är det så riksdagens beslut skall tolkas? Då kunde man ju på en gång ha minskat 2,3 % med 2,0 % och fått 0,3 % i allmänt påslag. Enligt min uppfattning skall det naturligtvis inte vara på det sättet. Men vad anser statsrådet Göransson om saken?

Under hela reformperioden har minoritetsspråken hittills fått 15 miljoner av de utdelade 314 miljonerna. Det kan vara en rimlig andel – säkert. Men nu tycks företagsledningen vilja göra en helomvändning och ta tillbaka litet av reformeringen – 10 % – medan övriga områden bara är uppe i ackumulerade besparingar på 8 %. Är inte det litet väl hårt?

Anf. 18 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! De rationaliseringskrav som riktas mot Sveriges Radio liksom mot myndigheter är faktiskt krav på rationalisering och inte krav på minskning av verksamheten. Därför har man samtidigt anvisat ett reformutrymme som inte får användas för att vidmakthålla en organisationsapparat och en verksamhet som kostar mera än den behöver kosta.

När Sveriges Radio har satsat på de olika expansionsområdena har man börjat med regionaliseringen. Man har satsat på minoritetsspråklig service. Man går nu vidare med kvalitetshöjande insatser. Det här är sådant som Sveriges Radio-koncernen själv har att ta ställning till. På den punkten kan jag alltså inte gå in i en diskussion med Gunnel Liljegren.

Låt mig bara vad gäller framtiden säga att den parlamentariska beredningens naturligtvis får anledning att också diskutera den här typen av fördelningar och ställningstaganden och att riksdagen således när det gäller den kommande avtalsperioden får tillfälle att ytterligare ange de riktlinjer som riksdagen önskar att Sveriges Radio i sin planering skall följa.

Anf. 19 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Jag vet lika väl som statsrådet, Sveriges Radios ledning och andra inblandade att verksamheter kan behöva omprövas och att ett minoritetsspråk kan få färre lyssnare medan ett annat kan få nya lyssnargrupper. Helt nya invandrargrupper kan också komma till i ett sådant antal att de borde komma i fråga för egna program – t. ex. polackerna. Jag har under flera år i motioner och även inom invandrarverkets styrelse efterlyst en satsning på de polska flyktingarna i Sverige. På invandrarverket delar man min uppfattning, och man har länge tyckt att det borde vara polackernas tur att komma i fråga. Jag har med glädje biträtt de tillskott som riksdagen avdelat för bl. a. minoritetsspråken.

Torsdagen den
28 mars 1985

*Om bevarande av
Pythagoras-
fabriken i Norrtälje
som byggnads-
minne*

Att först bygga upp en verksamhet under några år och sedan t. o. m. rycka undan delar av grunden för denna är inte god politik.

Vi här i riksdagen skall inte lägga oss i Sveriges Radios programplanering, säger statsrådet. Jag är väl medveten om det, men jag har ändå velat få hjälp av statsrådet när det gäller att tolka riksdagens beslut. Statsrådet hänvisar då till den parlamentariska beredningen. Jag får väl ge mig till tåls och acceptera det beskedet.

Anf. 20 Statsrådet BENGTT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag känner mig mycket smickrad av erbjudandet att för riksdagsledamoten Gunnel Liljegren få tolka vad riksdagen egentligen menar, men jag avstår från att ta vara på det erbjudandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1984/85:484 om bevarande av Pythagorasfabriken i Norrtälje som byggnadsminne

Anf. 21 Statsrådet BENGTT GÖRANSSON:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig vad jag ämnar göra för att i första hand undanröja rivningshotet mot Pythagorasfabriken i Norrtälje och i andra hand för att säkerställa att Pythagoras kommer att bevaras för framtiden.

Under de senaste decennierna har intresset för att bevara arbetets minnesmärken och det industriella kulturarvet i vid mening ökat kraftigt både i Sverige och internationellt. Detta har tagit sig uttryck i såväl ett betydande engagemang på ideell basis som i ökade insatser från myndigheter och institutioner inom kulturminnesvården. Intresset här också slagit igenom i riktlinjerna för samhällets kulturpolitik. Bl. a. genom skapandet av Arbetets museum i Norrköping och särskild medelstilleddning till riksantikvarieämbetet har den nuvarande regeringen strävat efter att förbättra förutsättningarna för bevarande av det industriella kulturarvet.

Problemen på detta område är emellertid av den arten att de kräver samverkan på bred front mellan ideella, samhälleliga och privata intressen på såväl lokal som regional och central nivå. Genom de inventeringar som successivt utförs skapas en översiktsskunkap som gör det möjligt att peka ut miljöer och anläggningar som är värda att bevara och dessutom sådana där värdet är så speciellt att bevarandet kan sägas vara ett riksintresse. Detta riksintresse kan då motivera ett särskilt statligt stöd som komplement till lokala och regionala insatser, men det innebär inte att det lokala ansvaret bortfaller.

I de flesta fall har kommunen ett helt avgörande inflytande på bevarande-frågorna, och exemplen torde tala för att kommuner som engagerar sig i projekt för bevarande och levandegörande av industriminnen därigenom skapar goda förutsättningar för ökad turism och sysselsättning. Medverkan

till bevarande av industriminnen borde dessutom vara ett av de mer naturliga sätten för näringslivet och privata företag att uttrycka sina kulturpolitiska ambitioner. God vilja och samverkan mellan alla berörda parter framstår i dag som en nödvändig förutsättning för ett vidgat bevarande av vårt industriella kulturarv.

Pythagorasfabriken i Norrtälje är ett utmärkt exempel på vad jag här talat om. Fabriken utgör en unik industrimiljö från sekelskiftet, endast obetydligt moderniserad och med sin ålderdomliga maskinpark i stort sett intakt. Jag har flera gånger besökt fabriken och delar uppfattningen att den är väl värd att bevara på platsen. Jag har också uppmärksam följt frågan om dess framtid.

Trots att den nuvarande fastighetsägaren hittills inte visat intresse för bevarandet av fabriken, torde något omedelbart rivningshot inte föreligga. Länsstyrelsens interimistiska byggnadsminnesförklaring innebär förbud både mot rivning och mot bortförande av inredningen. Samtidigt som förbudet gäller arbetar starka krafter för att bevara fabriken.

Stödföreningen Pythagoras vänner har initierat frågan och utfört ett beundransvärt arbete. Norrtälje kommun har uttalat sig positivt om bevarandetanken och ser gärna att ett industrimuseum blir till. Kommunen har uppdragit åt en arbetsgrupp att utarbeta förslag till hur tanken skall kunna förverkligas och till hur det hela skall kunna finansieras. Detta förslag kommer att presenteras inom de närmaste veckorna. Stiftelsen Stockholms länsmuseum medverkar aktivt i arbetet och jag har inhämtat att riksantikvarieämbetet har förklarat sig berett att ekonomiskt bidra till den nödvändiga upprustningen under förutsättning att garantier för bevarandet skapas. Statens kulturråd kommer dessutom att behandla en ansökan om medel för Pythagoras.

Regeringen har inte för avsikt att ingripa i frågan och det är inte aktuellt med något statligt stöd utöver det som kan utgå från riksantikvarieämbetet och kulturrådet. Mot bakgrund av att detta sammanlagt kan bli av betydande storlek är det min absoluta förhoppning att de lokala och regionala intressenterna finner en framkomlig väg att säkerställa bevarandet av Pythagoras.

Anf. 22 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret på min fråga. Jag noterar med glädje den positiva underton som finns i detta frågesvar, både generellt när det gäller industriminnen av denna sort och speciellt när det gäller Pythagorasfabriken i Norrtälje.

Kulturministern vet lika väl som jag att det i vårt land har funnits avskräckande exempel på att kulturminnen har fått stryka på foten när ekonomiska intressen i mark eller andra former av exploatering har kommit in i bilden. Här har vi nu ett typiskt, klassiskt sådant exempel.

I detta fall har en byggnadsfirma i god tid med de medel som står till dess förfogande kunnat köpa upp marken för att i lugn och ro invänta det lämpliga tillfället att bygga bostäder där, vilket naturligtvis ger inkomster till byggnadsföretaget.

*Om bevarande av
Pythagoras-
fabriken i Norrtälje
som byggnads-
minne*

Torsdagen den
28 mars 1985

*Om bevarande av
Pythagoras-
fabriken i Norrtälje
som byggnads-
minne*

Kulturministern hänvisar i svaret till näringslivets och privata företags intressen m. m. Visst har det förekommit att man från det hållet ingripit i bevarandefrågor när det har ansetts lämpligt, men det är ingenting att lita på.

Jag hoppas att kulturministern, som han säger, verkligen följer denna fråga. Även om det inte är aktuellt med något ingripande från regeringen nu, skulle jag vilja ställa en följdfråga till kulturministern: Om det som förespeglas oss i svaret, att bl. a. kulturrådet, Stockholms länsmuseum m. fl. arbetar för ett bevarande av fabriken, inte är tillräckligt, är regeringen då beredd att i ett senare skede hjälpa till?

Det har också cirkulerat vissa propåer om att fabriken skulle plockas ner och delar av den flyttas till Skansen. Med all respekt för Artur Hazelius och Skansen, tycker jag att det vore förfärligt om något sådant skulle inträffa. Det skulle dessutom säkerligen inte bli särskilt billigt. Vad anser kulturministern, som kulturminister, om ett sådant förfaringssätt – oavsett vad han tycker om Skansen?

Anf. 23 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag är angelägen om att inte ge ett svar som skulle kunna tolkas så att jag tycker illa om Skansen, för det gör jag inte. Det finns skäl att i detta sammanhang framhålla att Skansen knappast kan uppträda som konkurrent om fabriken. Jag har inget intryck av att man från Skansens sida, när det har gällt att förse Skansen med byggnader och föremål, någon gång har medverkat till att mot lokala opinioner föra bort och förstöra anläggningar. Pythagorasfabriken kan i sin helhet icke uppföras på Skansen.

Vad som är viktigt att säga – det vill jag gärna upprepa – är att det lokala intresset måste vara uttalat och starkt. Jag ser det alltså som nödvändigt, för att staten skall kunna gå in i de olika former som jag har redovisat, att det faktiskt finns ett kommunalt intresse. Jag möter emellanåt i liknande sammanhang människor som har föreställningen att riksintresse upphäver lokalt intresse. Med viss emfas brukar jag då framhålla att riksintresset alltid är en förstärkning av det lokala intresset, inte ett ersättande av det lokala intresset. Mot den bakgrunden tycker jag, efter vad jag har förstått av det nu aktuella fallet, att det finns anledning att se framtiden an med viss tillförsikt.

Anf. 24 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vi är naturligtvis helt överens om värdet av Skansen. Jag tog upp saken därför att det har cirkulerat uppgifter om att förslaget kunde tänkas vara en lösning. Därför gläder det mig att kulturministern inte anser att detta på något sätt skulle kunna ersätta ett bevarande av fabriken på platsen.

Det är riktigt att det måste finnas ett lokalt intresse. Kommunen och, i detta fall, den ideella föreningen är viktiga. I mitt första anförande ville jag framhålla att företagen i fall av det här slaget, här gäller det alltså byggnadsfirman Diös, visst kan vara benägna att satsa pengar. Det har hänt t. ex. i min hemkommun Uppsala, och i vissa fall har det rört sig om ganska stora summor. Men ofta är naturligtvis det ekonomiska intresset avgörande,

och då krävs det att andra krafter träder in. Vid en anläggning av riksintresse, som i detta fall, blir det därför till syvende og sist en sak för staten.

Jag vill därför än en gång pressa kulturministern något. Svaret är mycket positivt, men jag vill fråga om regeringen – om det skulle bli nödvändigt – ändå inte kan gå in och i sista hand rädda byggnadsminnet.

Anf. 25 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Den sista frågan kan jag av naturliga skäl inte diskutera här i kammaren.

I varje situation då det gäller att bevara något och pengar fattas får man undersöka de olika möjligheterna. Det kan finnas privata intressenter, men även andra. Utgångsvis måste jag ändå slå fast att de insatser som under hand har aviserats och det intresse som har uttalats vittnar om ganska långtgående åtaganden från statens sida.

På en punkt vill jag precisera mig, nämligen beträffande företagsengagemanget i sådana här sammanhang. Jag har ingen anledning att uttala att det skulle finnas ett primärt företagsansvar, dvs. att det byggnadsföretag som har köpt fabrik eller mark för att bygga hus och bortse från det hus som råkar befinna sig på platsen skall ta ansvaret. När man diskuterar företag och kultur tycker jag emellertid att man emellanåt borde understryka att företagen och näringslivet i långa stycken har ansvaret för sin egen kultur. Enligt min mening har de industrier som har verkat i en fabrikslokal på en ort faktiskt också ett visst ansvar för att miljön och de historiska värdena bevaras.

Anf. 26 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill instämma i kulturministerns senaste uttalande och ber att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Återkallelse av del av proposition

Anf. 27 TREDJE VICE TALMANNEN:

Genom proposition 1984/85:129 har hemställan i proposition 1984/85:100 bil. 9 om anslag under huvudtiteln F 7 Information om allemanssparandet återkallats.

Jag har med anledning härav avskrivit denna anslagsframställning.

7 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:2976–2978 till justitieutskottet

1984/85:2979–2981 till finansutskottet

1984/85:2982–2984 till arbetsmarknadsutskottet

1984/85:2985 till utbildningsutskottet

1984/85:2986 och 2987 till bostadsutskottet

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

8 § Arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1984/85:11 om arbetsmarknadspolitiken (prop. 1984/85:100 delvis) och
1984/85:10 om anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (prop.
1984/85:100 delvis).

Anf. 28 TREDJE VICE TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 11 och 10 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 29 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det är ett digert betänkande vi har framför oss och som vi skall behandla. Det omfattar över 200 sidor, 130 beslutspunkter och hela 98 reservationer. Det gäller många detaljer – mycket ren teknik, som det kan vara svårt för människor att förstå. Och för den oinvigde kan det inte vara så lätt att sätta sig in i allt detta.

Det föreligger en del gemensamma reservationer från de tre borgerliga partierna. Det noterar jag med tillfredsställelse, eftersom de handlar om viktiga huvudfrågor i arbetsmarknadspolitiken.

Mellan det borgerliga blocket och regeringspartierna råder det på vissa avsnitt en beklaglig åsiktsskillnad. Det gäller framför allt den ekonomiska politik som måste drivas. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna löser ju problemen bara kortsiktigt, och de kostar dessutom mycket stora pengar. Det här betänkandet står för 17 miljarder kronor och ändå är, som sagt, åtgärderna kortsiktiga – i varje fall de som vi kommer att besluta om i dag.

De tre borgerliga partierna i utskottet hävdar således med utgångspunkt i finansutskottets betänkande 10 att det är de långsiktiga ekonomisk-politiska åtgärderna som skall lösa sysselsättningsproblemen. Vi skall självfallet inte i dag upprepa finansdebatten, men för att nya lyssnare till debatten om hur arbetslösheten skall klaras skall förstå att problemen inte löses långsiktigt genom beredskapsarbete, ungdomslag eller arbetsmarknadsutbildning vill jag påminna om fem huvudpunkter i den borgerliga ekonomiska politiken.

För det första måste de offentliga utgifterna minska.

För det andra kan ytterligare skattehöjningar inte accepteras. Skattepolitiken måste stimulera till arbete.

För det tredje måste arbetslivet avregleras. Både arbetsmarknad och kapitalmarknad måste fungera bättre. Den offentliga sektorn måste utsättas för konkurrens utifrån, som ger ökad effektivitet, flexibilitet och valfrihet.

För det fjärde måste de kollektiva löntagarfonderna avskaffas. Socialism ger inte tillväxtkraft, välstånd, valfrihet eller oberoende. Vi har inte råd med socialistiska experiment!

För det femte måste lönebildningen fungera bättre.

Innan jag går vidare måste jag uppmärksamma kammaren på ett beklagligt inslag i sättet att föra debatt. Utskottsmajoriteten hävdar att det moderata

alternativet uppfattas som en "medvetet arbetslöshetsskapande politik". Jag är minst sagt förvånad över detta sätt att föra debatt. Jag kan inte tänka mig att det ligger i linje med hur många socialdemokrater, som jag har lärt känna som hedersmän, ser på sina motståndare i politiken. Om någon säger "din politik är arbetslöshetsskapande" eller "din politik skapar faktiskt arbetslöshet" – då har det ett helt annat innehåll än om du angriper din motståndare för att medvetet – jag betonar ordet medvetet – driva den politiken.

Nej, socialdemokratiska riksdagskolleger! Hur tokig och misslyckad er politik än är skall jag inte beskylla er för att driva den politiken medvetet. Jag vädjar till mina motståndare i dagens debatt att undvika personligt kränkande beskyllningar.

Arbetsmarknadsläget är allvarligt. Trots att vi befinner oss i en högkonjunktur är arbetslösheten stor. Den öppna arbetslösheten har visserligen minskat genom avsevärda arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men även om människor till nöds och tillfälligt kan acceptera beredskapsarbete eller liknande, vill de ha arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Varje människa vill uppleva att hon eller han verkligen behövs.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde i oktober 1982 stod totalt 257 000 personer eller 5,9 % av arbetskraften utanför den reguljära arbetsmarknaden. Två år senare har dessa siffror stigit till 340 000 resp. 7,6 %.

Åtskilliga minns löftena från Olof Palme och andra: Låt oss bara få förtroendet att bilda regering, så skall vi snabbt lösa arbetslöshetsproblemen! Om ni röstar på oss, skall vi snabbt minska arbetslösheten.

I dag kan vi se i facit och konstatera att den socialdemokratiska regeringen har misslyckats. Era ambitioner har varit lovvärda – jag tror det – men ni har fört fel politik.

Arbetsmarknaden har kraftigt förändrats under senare år. År 1960 hade 39 % av kvinnorna förvärvsarbete. I dag närmar sig den andelen 80 %. En stor del av befolkningen har vidare fått arbete inom den offentliga sektorn. År 1960 var det 400 000, i dag är antalet 1 350 000. Samtidigt har sysselsättningen inom industrin minskat från drygt 1 miljon anställda till ca 880 000.

Många arbetstillfällen har försvunnit på grund av strukturella förändringar. De snabba tekniska framstegen har medverkat till att vissa arbeten försvunnit, medan andra har tillkommit i stället. Allt fler sysselsätts i företag inom högteknologins område. På tidningarnas annonssidor kan vi varje dag se hur man ropar efter tekniker.

När vi moderater för åtskilliga år sedan påtalade lönebildningens roll i den ekonomiska politiken blev reaktionerna häftiga. Lönepolitik var en helig ko i det här huset. Jag kan också avslöja att när jag och några partivänner för några år sedan skrev en liten debattskrift med det provocerande namnet "Löneförhöjning – lönar det sig?", kunde man t. o. m. i de moderata leden notera höjda ögonbryn: Vad nu då? Lönebildningen sköter ju parterna. Vi politiker skall inte diskutera lönepolitik. – En del kommunalpolitiker som såg de hastigt växande arbetskraftskostnaderna och som också insåg att man på sikt inte kunde lösa dessa problem med skattehöjningar reagerade dock positivt på vår skrift.

I dag har alla partier med undantag av kommunisterna insett den betydelse som lönebildningen har inom den ekonomiska politiken. Är man god kommunist kan man tydligen höja lönerna utan att ta hänsyn till löneutrymme och annat. Ja, kommunisterna vill ju t. o. m. lösa arbetslöshetsproblemet genom att ytterligare bygga ut den offentliga sektorn. Det är verkligen häpnadsväckande. Våra kommunister borde närmare studera de länder där den offentliga sektorn är total; där det inte finns någon enskild sektor. Studera hur de enskilda människorna, löntagarna och konsumenterna, har det i sådana länder!

I dag kan vi se tillbaka på vad lönebildningen har ställt till med under tio år. Parterna har sannerligen varit med om att skapa arbetslöshet. Inte medvetet – nej, orsakerna är väl flera. En av dem är väl helt enkelt brist på kunskap. En annan är väl att vi politiker inte tillräckligt tydligt hävdat det samhällsansvar som också måste omfatta löneförhandlare.

Så länge riksdagen har agerat städgumma med arbetsmarknadspolitiska åtgärder utan protester, så går det. Men hur länge räcker miljarderna? Skall vi fortsätta att låna? Jag förmodar att damerna och herrarna har hört talas om doktorn, som efter en stor hälsovårdsundersökning sade till patienten: Jag skall inte oroa dig för mycket, Riekard, men fr. o. m. nu betalar du kontant. Det kan kanske på sikt också gälla det sjuka Sverige vad ekonomin beträffar.

De senaste åren har lönehöjningstakten tack vare debatten dämpats. Men räcker detta? Tongångarna från den offentliga sektorns löntagarorganisationer under den allra senaste tiden är faktiskt oroande. I en intervju i TCO-Tidningen säger statssekreteraren i civildepartementet, Claes Örtendahl, att TCO-S:s yrkande skulle höja statens lönekostnader med 11,2 % i år. Det är en siffra, säger Claes Örtendahl, som ligger betydligt över de 5 % som vi kom överens om vid samtalen i Rosenbad. Jag kan tillägga att om varje procentenhet ökar statens arbetskraftskostnader med 350 milj. kr., inser var och en att den redan ansträngda statsbudgeten skulle försämrats ytterligare med 3–4 miljarder kronor, om dessa löntagarorganisationer fick igenom sina krav.

Till detta kommer konsekvenserna av den solidariska lönepolitiken, att duktiga människor på olika nivåer beroende på både lönepolitik och skattepolitik inte stimuleras att göra sitt allra bästa, att skaffa sig den kompetens som krävs i dag eller att utnyttja den. Många t. o. m. flyr med sin kompetens till arbetsmarknader utanför vårt lands gränser.

Sammanfattningsvis framhåller vi moderater i reservation 3 hur viktigt det är att man finner en förhandlingsuppläggning, där arbetsmarknadens parter inte gör upp om löneavtal som skapar arbetslöshet. Det är angeläget att åstadkomma de kända "raka rören" mellan förhandlingsbord och de skatteinkomster som krävs för att bekämpa arbetslösheten.

När det gäller ungdomsarbetslösheten har de tre borgerliga partierna enats om några förutsättningar för att öka sysselsättningen för ungdomarna. För de människor som kan och vill arbeta – och det vill de flesta; innerst inne alla – är arbetslöshet en tragedi. När ungdomar drabbas blir konsekvenserna kanske än mera förödande. När man är ung och utbildad är livslusten som allra

störst. Man har ambitionen att uträtta saker, att tjäna pengar och ta vara på allt vad man drömmer om. Att då dag efter dag och månad efter månad mötas av kalla handen och beskedet att man inte behövs måste upplevas såsom oerhört meningslöst och hopplöst.

Den stora ungdomsarbetslösheten är ett dåligt betyg på vad regeringen har uträttat. Ni har inte hållit vad ni har lovat. Ni har misslyckats. Ni kan försvara er – det förstår jag att ni kommer att göra – med att peka på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Visst lindrar det för stunden med t. ex. ungdomslag. Men ni torde vara väl medvetna om att den unga generationen inte nöjer sig med detta. Den vill ha riktiga jobb.

Ett alldeles speciellt problem är att ungdomslagen styr in ungdomarna i den offentliga sektorn. När överenskommelsen om ungdomslag träffades här i riksdagen, underströks det att ungdomarna skulle komma också till den enskilda sektorn. Våren 1984 gjordes t. o. m. en ändring i lagen för att få till stånd en ökning. Av det totala antalet ungdomar i ungdomslag på ca 40 000 finns knappt 1 000 på enskilda arbetsplatser.

I reservation 22 framhåller de tre borgerliga partierna att riksdagens intentioner fortfarande inte blivit omsatta i praktisk handling av regeringen. Åtgärder måste nu vidtas. Varför är ni så passiva? Ni måste ju inse att det är den enskilda sektorn och inte den offentliga sektorn som kan erbjuda ungdomarna långsiktiga reguljära anställningar. Vi säger också i reservationen att om det är fråga om åtgärder som kräver riksdagens medverkan, så kom med förslag.

Vi har tidigare hävdats att de låsta ingångslönerna för ungdomarna är en hämsko. En enig borgerlighet i utskottet understryker nu detta. Ungdomarnas konkurrenskraft på arbetsmarknaden måste stärkas på olika sätt inte minst genom utbildning, men det är väsentligt att ingångslönerna anpassas till de arbetsinsatser som man kan begära av ung oerfaren arbetskraft. De äldre är yrkeskunnigare. De har erfarenhet. De har ett mera utvecklat omdöme. De har också tillägnat sig livsmognad.

Lönedifferentieringen kan införas stegvis, menar vi, och detta bör parterna på arbetsmarknaden klara av. Man kan också tänka sig, som framhålls både i den moderata och i den folkpartistiska partimotionen, att lönekostnaderna för ungdomarna snabbt kan nedbringas genom att temporärt sänka arbetsgivaravgifterna under den tid som man tillämpar ett slags lönestopp för ungdomslönerna. Centerpartiet har också varit inne på tanken med sänkning av arbetsgivaravgifterna men på något annorlunda sätt.

Självfallet kan vi inte här besluta om sådana konstruktioner. Det viktiga är att vi diskuterar olika lösningar. När det gäller lönepolitik och arbetsmarknad över huvud taget måste vi vara mera flexibla. Vi kan inte trampa i gamla fåror. Detta gäller inte minst arbetsmarknadslagstiftningen, arbetslöshetsförsäkringen och synen på arbetstiderna.

När man inte vill ändra på saker och ting utan bara går på i de gamla hjulspåren, kan man faktiskt beskyllas för att vara en smula reaktionär. Snälla socialdemokrater, säg inte nej så ofta! Hjälp oss i stället att ta itu med de "heliga korna". Er ovilja att bygga ut och utveckla lärlingsutbildningen är

sannerligen exempel på att ni har svårt att tänka nytt.

I reservation 16 pekar vi på möjligheten att pröva lärlingsutbildning med ett alldeles särskilt syfte, nämligen att ta hand om de ungdomar som gått utan arbete under lång tid, på grund av bristande yrkesutbildning, och som ofta har sociala problem. Denna typ av lärlingsutbildning bör kunna pågå upp till tre år och avse ungdomar i åldern 16–20 år.

Här är det inte alltid bara fråga om yrkesutbildning. Det är också fråga om en social rehabilitering, och det ställer alldeles särskilda krav på arbetsgivarna. Därför kan man tänka sig ett särskilt bidrag som kunde utgå med 75, 50 och 25 % av lönekostnaderna under det första, det andra och det tredje året.

Slutligen vill jag peka på anvisningstidernas längd. För tillträde till ungdomslagen gäller ju tre veckor. Denna tid bör förlängas. Ungdomarna bör ges tid att själva söka arbete, ta vikariat och pröva sig fram. Ungdomslagen har fördelar men också nackdelar. En av dem är inlåsningseffekterna. Ungdomarna frestas ju faktiskt till att slå sig till ro.

Herr talman! Det är helt omöjligt att behandla allt i detta stora paket. Jag har gått förbi många detaljer. Om jag känner talmannen och mina kolleger i kammaren rätt håller ni mig räkning för att jag inte ger uttryck för allt jag känner och egentligen vill säga i vårens viktiga arbetsmarknadspolitiska debatt.

Jag vill bara sluta med att vi moderater hävdar att varje individ är unik. Var och en har sina kunskaper, färdigheter, erfarenheter och behov. Arbetsmarknaden måste vara en marknad där självständiga och oberoende individer träffar beslut och också tar konsekvenserna av besluten. För oss är det grundläggande att stärka de enskilda individernas ställning på arbetsmarknaden. Därför måste det drivas en effektiv arbetsmarknadspolitik. Det övergripande måste vara att det också drivs en ekonomisk politik som skapar trygghet i anställningen och skapar meningsfulla nya arbetstillfällen.

Jag yrkar således bifall till alla de reservationer där vi moderater finns med.

Sedan vill jag också gärna säga, herr talman, att vi inte tänker begära votering och rösträkning på alla dessa reservationer – jag kan tänka mig att vi gör det på högst tre eller fyra av dem.

Anf. 30 KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag i huvudsak att uppehålla mig vid riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken och anslagen till arbetsmarknadsverkets och Samhällsföretags verksamheter. Arne Fransson kommer i ett senare inlägg att ta upp ungdomens arbetsmarknad och vissa frågor angående rekryteringsstöd och lönebidrag.

Herr talman! Arbetslösheten är ett gissel. Den är ett problem för samhället – inte minst därför att den innebär att mänskliga resurser inte tas till vara.

För den enskilda människan som drabbas av arbetslöshet innebär det en personlig katastrof. För privatekonomin innebär den en stark påfrestning – men vad värre är: den berövar människan hennes självkänsla och människovärde. Detta är ofta omvittnat av människor som blivit arbetslösa.

För ungdomar är det förödande att uppleva att de inte har någon plats i det

samhälle de lever i, att de inte behövs. Vi talar vackert om rätten till arbete men i dag är det många, alltför många som står utanför den rätten. Att mitt uppe i en högkonjunktur ha denna fortsatt höga arbetslöshet måste ses som ett klart misslyckande för regeringens politik. Även om februarisiffrorna visar en viss minskad öppen arbetslöshet är den fortfarande mycket hög. Antalet personer som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder är också något högre än föregående månad, och antalet deltidanställda av arbetsmarknadsskäl har ökat.

Det hemska är att det tycks som om vi börjar vänja oss vid denna höga arbetslöshet och ta det som något mer eller mindre naturligt. Arbetsmarknadsministern skickar ut ett glatt pressmeddelande och talar om att 130 000 är öppet arbetslösa och 200 000 är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Centerpartiet förringar inte arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De är nödvändiga på kort sikt, men det är på den ordinarie arbetsmarknaden som människor vill ha arbete. Ser man på utvecklingen efter den socialdemokratiska regeringens tillträde finner man att den är uppseendeväckande. Antalet människor som står utanför den reguljära arbetsmarknaden har ökat. Det är en utveckling som stämmer dåligt med vad socialdemokraterna lovade före valet. Hur var det man skrev på valaffischerna: "I socialdemokraternas Sverige finns det inte 153 000 arbetslösa."

Det är inte så många månader sedan som det fanns just 153 000 arbetslösa, och det var efter två års socialdemokratiskt regerande.

Det är bra att antalet öppet arbetslösa har minskat, även om utvecklingen inte är så entydig som framgår av pressmeddelandet från arbetsmarknadsdepartementet. Men det är inte bra att antalet och andelen människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden ökar, även om de självfallet gör nyttiga samhällsinsatser på sina områden – och även om det är bättre än öppen arbetslöshet.

Herr talman! Vilket svar skall vi politiker ge till den unga pojke eller flicka som inget hellre önskar än en plats i det ordinarie arbetslivet, när vi format detta arbetsliv så att det praktiskt taget inte existerar en arbetsmarknad för ungdomar under 20 år?

Vad skall vi säga till den kvinna i ett glesbygdslän som i 35-årsåldern vill träda ut på arbetsmarknaden och bli delaktig i den sociala trygghet, den självkänsla och det kamratskap ett förvärvsarbete innebär – när det inte finns något arbete att få på hennes ort? Vad skall man säga när alternativet att flytta inte ter sig realistiskt av familjeskäl och när AMS-insatser riskerar att leda till en evig rundgång?

Det är uppenbart att en bestående hög arbetslöshet inte kan avhjälpas med kortsiktigt verkande arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Centerpartiet har, som jag nyss sade, alltid ställt sig bakom arbetsmarknadspolitiska åtgärder som ett medel att mildra den konjunkturbetingade arbetslösheten. Vi ställer oss fortfarande bakom en sådan politik. Men den arbetslöshet vi har i dag är av ett annat slag. Nu gäller det i stället att utnyttja en högkonjunktur och föra en ekonomisk politik som bidrar till att öka

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

sysselsättningen i näringslivet, som bidrar till att ge varaktiga jobb.

Vi menar att för samhället, och inte minst för människor som är – eller står inför hotet att bli – arbetslösa, är detta en bättre väg än den mer eller mindre konstlade sysselsättning som skapas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag skall inte nu gå in på hur den ekonomiska politiken enligt vår uppfattning borde läggas om för att bättre ta vara på samhällets samlade resurser och stimulera tillväxten i samhällsekonomin. Detta har utvecklats utförligt av de icke-socialistiska partiernas representanter i finansutskottet i den reservation som avgetts till finansutskottets betänkande 1984/85:10. Huvuddragen i denna reservation finns också återgivna i reservation 1 i det betänkande vi nu diskuterar, och jag yrkar bifall till den.

Arbetsmarknadsministern understryker i budgetpropositionen att "arbetslinjen" skall hävdas i arbetsmarknadspolitiken. Det innebär i första hand satsning på fler arbeten på den reguljära arbetsmarknaden. När arbetsmarknadspolitiska åtgärder sätts in skall utbildning och aktiva åtgärder prioriteras och kontant arbetslöshetsersättning tillgripas i sista hand.

Vi anser detta vara en riktig policy, och vi beklagar att regeringen inte lever upp till den.

Men hur ser verkligheten ut? Under budgetåret 1983/84 tog kostnaden för arbetslöshetsersättningen nästan 30 % av de totala kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är en ökning med 10 procentenheter sedan budgetåret 1980/81. Den faktiska utvecklingen har alltså gått tvärt emot regeringens uttalade policy.

I centerpartiet har vi ställt oss följande frågor: Skulle det leda till fler arbetstillfällen om regionalpolitik och glesbygdspolitik fick större resurser? Skulle en sådan politik innebära bättre framtidsutsikter för den arbetslösa kvinna som jag nyss talade om?

Skulle en mer offensiv småföretagspolitik, med sänkta arbetsgivaravgifter, bättre avvägd skattepolitik och mindre byråkrati och krångel, innebära att de arbetslösa ungdomarna fick större chans till ett jobb i framtiden?

Skulle det ge bättre arbetstillfredsställelse för en arbetshandikappad att ha ett jobb på en ordinarie arbetsplats än på de i och för sig goda verkstäderna inom Samhällsföretagsgruppen?

Vi har inte bara ställt frågorna till oss själva utan också till många andra, och vi har fått entydiga svar. Det är fasta jobb människor vill ha.

I centerns partimotion understryker vi därför att kampen mot arbetslösheten måste föras mer aktivt och på två fronter. Det gäller för det första att föra en aktiv närings-, regional- och glesbygdspolitik som ger arbete på den reguljära arbetsmarknaden – och över hela landet. Vi är övertygade om att småföretagen har en potentiell utvecklingskraft som skulle kunna tillvaratas genom en annan politik visavi dem.

Det gäller för det andra att prioritera sådana arbetsmarknadspolitiska åtgärder som syftar till att hjälpa människor att ta de jobb som kan skapas genom en aktivare politik. Målinriktade utbildningsinsatser är nödvändiga, och här måste åtgärderna särskilt riktas mot nytillträdande och långtidsarbetslösa.

Den inriktning av arbetsmarknadspolitiken som vi förordar har lett oss fram till slutsatsen att en omprioritering bör ske inom den totala budgeten så att kostnaderna för AMS och Samhällsföretag minskas med 10 % och att dessa frigjorda resurser i stället satsas på en offensiv industri- och småföretagspolitik som ger varaktiga jobb.

Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att presentera hur en sådan omstrukturering av den totala sysselsättningspolitiken skall genomföras. I reservation 11 säger vi att den föreslagna nedskärningen inom Samhällsföretag självfallet måste ske successivt i takt med att det blir möjligt för arbetshandikappade att få jobb på den öppna arbetsmarknaden. Det förslag vi utvecklat i reservation 78 bör tillsammans med den allmänna policy vi redogjort för leda till att många som nu är sysselsatta inom Samhällsföretagsgruppen kan få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Det innebär att det särskilda lönebidrag som utgår till enskilda företag vid anställning av arbetshandikappade skall förbättras och utgå med 90 % av lönesumman under första anställningsåret, därefter under tre år med 75 % och sedan under obegränsad tid med 50 %.

Vi säger också i reservation 78 att nedskärningen inom AMS-organisationen inte skall ske lika för alla delområden. Som jag nyss sade kommer vårt alternativ att kräva betydande utbildningsinsatser. Vi anser därför att någon nedskärning av anslaget till AMU inte bör ske. Därutöver föreslår vi i reservation 41 att det program för datautbildning för mindre företag som pågått i tre år skall få fortsätta i ytterligare tre år med förhöjt timstöd. Regeringen föreslår att programmet skall avbrytas.

Sedan ett par ord om den fråga som tas upp i reservation 48. Vi anser att medlemmarnas egenandel av finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen kan ökas till 20 %. Vi hade samma yrkande i fjol. Vi tycker att det kan vara rimligt att de som har arbete på detta sätt är med och tar ett ansvar för kostnadsutvecklingen inom kassorna. Ett viktigt skäl är naturligtvis, det skall jag inte sticka under stol med, att det ger en icke oväsentlig besparingseffekt på statsbudgeten. Jag yrkar bifall till reservation 48.

Herr talmän! Jag vill också säga några ord om ett par frågor som väckts i centermotioner om invandrarfrågor och jämställdhetsfrågor och som behandlas i detta betänkande.

Arbetsmarknadsstatistiken visar att invandrarna har högre arbetslöshet än infödda. Det finns därför anledning, menar vi, att göra särskilda insatser för den gruppen. AMS har bedrivit viss försöksverksamhet i syfte att anpassa förmedlingsverksamheten till invandrarernas speciella förutsättningar, bl. a. i det s. k. Kistaprojektet och genom en försöksverksamhet med ett särskilt AMI-institut för invandrare. Vid båda försöken fick man värdefulla erfarenheter som vi anser att man bör ta till vara i den ordinarie verksamheten inom hela AMS-organisationen.

En förutsättning för att arbetsförmedlingspersonalens arbete med och bland invandrarna skall bli framgångsrikt är självfallet att personalen har god kännedom om invandrarernas kulturbakgrund och om deras hemländer etc. AMS bör se till i sin internutbildning att personalen får sådan utbildning.

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Många invandrare slussas in på den svenska arbetsmarknaden genom AMU, som gör stora och värdefulla insatser på området. I samband med yrkesutbildningen ger AMU också undervisning i svenska språket. Många invandrare klagar på att denna svenskundervisning inte ger tillräckliga kunskaper i yrkestermer och fackuttryck för att de fullt ut skall kunna tillgodogöra sig den kommande yrkesutbildningen. Vi har velat understryka hur viktigt det är att detta krav blir tillgodosett i det läroplansarbete som den nya myndigheten skall bedriva i samarbete med SÖ. I reservationerna 35 och 44 har vi tagit upp de här frågorna, och jag yrkar bifall till dem.

Sedan den tidigare utredningen lade fram sitt förslag om allmän arbetslöshetsersättning har förutsättningarna för en sådan försäkring radikalt förändrats, bl. a. genom att kvinnors förvärvsfrekvens ökat starkt och numera är nästan lika hög som för män. Det finns alltså färre som skulle behöva omfattas av en sådan försäkring. I centermotionen om jämställdhet mellan kvinnor och män har vi tagit upp den frågan och begärt att en uppdatering görs, så att kostnaderna i dag för en allmän arbetslöshetsersättning under dessa nya förutsättningar blir klarlagda. Eftersom utskottsmajoriteten inte har velat gå med på detta har vi reserverat oss på den här punkten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer jag tidigare nämnt och till alla övriga reservationer som centern står bakom.

Anf. 31 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! När det gäller de stora förändringar som ägt rum på den internationella arbetsmarknaden har Sverige under mycket lång tid haft en gynnad ställning. Många människor har haft ett eget arbete, och vi har haft en förhållandevis låg arbetslöshet, sett i ett internationellt perspektiv. De senaste årens högkonjunktur har verksamt bidragit till att produktionen varit god och arbetsmarknadsläget relativt gott. Enligt den officiella sysselsättningsstatistiken ökade antalet sysselsatta så gott som varje år under 1970-talet. Läger man samman den reguljära arbetsmarknaden och olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder finner man att sysselsättningen också ökat de båda senaste åren.

Läget på den *reguljära* och *öppna* arbetsmarknaden är emellertid allvarligt. Där har det skett en minskning varje år under 1980-talet, medan antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har ökat.

En hastig blick tillbaka ger vid handen att den reguljära arbetsmarknaden ökade under 1970-talets första del med i genomsnitt 1 % per år. Under perioden 1976–1982 ökade den med ungefär 0.5 % i genomsnitt per år. Men åren 1983–1984 skedde en minskning med 6 000 personer eller 0.1 %. Endast genom att antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder samtidigt ökade med närmare 40 000 personer kunde sysselsättningen hållas uppe.

1984 var i många avseenden ett gott år för svensk industri, med en stark produktionsökning. Uppgången var i hög grad exportledd. Men exportframgångarna berodde nästan helt på en stigande världshandel och inte på en större marknadsandel för Sverige. 1985 väntar konjunkturinstitutet att Sverige kommer att förlora andelar. Detta beror på att vi har en snabbare

pris- och kostnadsökning än våra konkurrentländer. Konkurrenskraften har kraftigt minskat på två av Sveriges tre viktigaste exportmarknader. Västtyskland och Storbritannien. Det har i år kommit många signaler om att svensk industri går mot en allvarlig konjunkturförsämring. Färska siffror från statistiska centralbyrån visar att exportvärdet minskat med 2 % under de två första månaderna i år jämfört med samma period förra året. Och enligt en enkät till Sveriges största industriföretag som Veckans Affärer redovisat sägs att företagen nu för första gången sedan devalveringen 1982 har sjunkande exportorderstockar. Den minskade exporten kan inte bara förklaras av en svagare tillväxt i världsekonomin. Jämför man med t.ex. den västtyska industrins ordergång från exportmarknaderna upptäcker man att Västtyskland åter har tagit tillbaka det försprång som svensk industri fick genom den stora devalveringen 1982.

Trots en kraftig högkonjunktur, förstärkt med en stor svensk devalvering, ser det ut som om vi går in i en mycket allvarlig fas beträffande arbetsmarknaden. Regeringen saknar en klar strategi för hur problemen skall lösas under resten av 1980-talet.

Regeringen väljer att i propositionen mera tala om sin egen förträfflighet än att ta itu med de problem som väntar runt hörnet. Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet lägger på mer kosmetika i försök att skönmåla. Men läget på arbetsmarknaden är inte bra. Och vad värre är: Mycket talar för att situationen kommer att starkt försämrats då konjunkturen sviktar.

Först skall sägas att det är svårt att ge en lättfattlig och rättvisande beskrivning av utvecklingen på arbetsmarknaden med hjälp av officiell sysselsättningsstatistik. Det framgår inte minst om man tar del av arbetsmarknadsminister Leijons pressmeddelande från ett tal i Uppsala i början av denna månad. Pressmeddelandet ger ett intryck av att sysselsättningen skulle ha ökat med en kvarts miljon människor sedan halvårsskiftet 1984. Det är naturligtvis inte sant, och jag tror inte att statsrådet avsåg att ge intryck av detta, men pressmeddelandet illustrerar mycket väl hur svårt det är att tolka och beskriva utvecklingen på arbetsmarknaden med hjälp av statistik. Därför skulle jag vilja säga att man, när man genomför arbetslöshetsundersökningar vid olika tillfällen, måste ta hänsyn till vissa punkter.

För det *första* måste man ta hänsyn till alla de människor som befinner sig i olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

För det *andra* måste man ta hänsyn till vilken del av året som mätningen av arbetslösheten avser. Arbetslöshetstalet för februari kan naturligtvis inte jämföras med arbetslöshetstalet för juli utan en justering av siffrorna.

För det *trede* – och det glömmar man ofta bort – måste man ta hänsyn till vilken konjunktur som råder då mätningen görs. Ett litet land som Sverige, med en utrikeshandel som svarar för nästan 30 % av BNP, är självfallet i hög grad beroende av utvecklingen utomlands.

Låt oss se på en redovisning från konjunkturinstitutet som nu visas på kammarens bildskärm, även om det är svårt att uppfatta diagrammet där. Konjunkturkurvan visar att det är likartade konjunkturer för februari 1973, februari 1980, februari 1984 och februari 1985, och då kan det alltså vara en poäng att göra en jämförelse.

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

I februari 1973 var 253 000 personer öppet arbetslösa eller placerade i åtgärder. I februari 1980 var läget nästan detsamma – 233 000 personer var öppet arbetslösa eller befann sig i åtgärder. Men i februari 1984 uppgick arbetslösheten till 333 000, och i februari 1985 var siffran 330 000, nästan densamma som föregående år. Vi har alltså lyft upp antalet av dem som ligger utanför den ordinarie arbetsmarknaden med 100 000 personer jämfört med åren 1980 och 1973, och vi befinner oss fortfarande på denna höga arbetslöshetsnivå – trots det goda konjunkurläget.

I valrörelsen 1982, fru statsråd, sade Olof Palme att arbetslösheten är den verkligt stora obalansen i den svenska ekonomin. Den här obalansen finns kvar, och den har ökat i denna högkonjunktur. De frågor som kammaren borde få statsrådets svar på är: Anser regeringen och socialdemokraterna att man har lyckats i sin uppgift att komma till rätta med arbetslösheten? Vilka initiativ tänker regeringen ta för att komma ur det svåra dilemmat att vi trots högkonjunkturen fortfarande har en så hög arbetslöshet?

Det går inte i längden att förhindra arbetslöshet med kortsiktigt verkande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetsmarknadspolitiken är ett komplement till de generella ekonomisk-politiska åtgärderna. Ensam kan inte arbetsmarknadspolitiken lösa sysselsättningsproblemen. Det är därför som det är så allvarligt att regeringen inte har klarat de ekonomisk-politiska målen.

Trots de många reservationerna – enligt min mening alltför många – vågar jag ändå påstå att det råder en betydande enighet inom utskottet när det gäller grundförutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken. Långt innan modeordet arbetslinjen blev arbetsnamn för arbetsmarknadspolitiken har denna linje karakteriserat svensk arbetsmarknadspolitik i modern tid. Under förra decenniet låg andelen som avsåg arbetsmarknadspolitik penningmässigt uppemot 80–85 %, medan 15–20 % gick direkt till arbetslöshetsunderstöd. För många länder i vår omvärld var förhållandet det rakt motsatta. På grund av den ökade öppna arbetslösheten under senare år har andelen som går till utbetalning för arbetslöshetsunderstöd ökat till ca 30 %, men huvudinriktningen ligger ändå fast. I första hand skall det satsas på arbete och utbildning. Den öppna arbetslösheten måste med starka medel hållas tillbaka.

Dessa grundläggande inslag i arbetsmarknadspolitiken har under mycket lång tid haft ett stort stöd i Sveriges riksdag. Folkpartiet har för sin del – både under sex år i regeringsställning och under oppositionstiden före och efter regeringsinnehavet – verksamt bidragit till att hävda en sådan allmän linje.

När vi nu i några tunga reservationer kritiserar regeringens politik gör vi det därför att den socialdemokratiska regeringen, främst genom en felaktig ekonomisk politik, ser ut att misslyckas med sin uppgift att hävda grundläggande arbetsmarknadspolitiska värderingar. Socialdemokraterna tolererar nu en högre arbetslöshet än vad de gjorde för ett par år sedan. Och regeringens agerande i avtalsrörelsen under den senaste tiden är oroande och principiellt tveksamt.

Det finns ett annat område där vi inte heller känner igen socialdemokrater-

na. Det gäller inställningen till de handikappade och deras möjligheter att få ett arbete. Den njugghet som regeringen här visar känns både främmande och skrämmande.

Herr talman! Om en hög sysselsättning skall kunna hävdas inför framtiden får vi politiker inte vara främmande för att ge arbetsmarknadspolitiken nya inslag. Visserligen hör arbetslinjen liksom hittills vara grunden för utformningen av arbetsmarknadspolitiken och statsmakterna ha det övergripande ansvaret för sysselsättningen, men arbetsmarknadens parter måste också ta ett stort ansvar för utvecklingen.

Från folkpartiets sida har vi föreslagit att man skall söka en förhandlingsuppläggning där parterna ges starka motiv att sluta löneavtal som inte skapar arbetslöshet. En reformering av systemet för arbetslöshetsersättning kan bidra till att klara ett sådant problem. En ökning av egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen till den nivå de hade då den infördes 1974 skulle bidra till en koppling mellan löneförhandlingarnas utfall och kostnaderna för arbetslösheten.

Vidare bör man överväga att öka också arbetsgivarnas ansvar för finansieringen av försäkringen. För detta finns ett allmänt ekonomiskt motiv. Det är viktigt att arbetsgivarna inte kan utgå från att statsmakterna genom successiva devalveringar tar ansvar för konkurrenskraften.

Avsikten är att få en fördelning av ansvaret och därmed kostnaderna mellan anställda, arbetsgivare och staten som mer än nu knyter an till de faktorer som leder till arbetslöshet och för vilka alla dessa tre parter på skilda sätt har ett ansvar.

Regeringen funderar, men ger inga konkreta besked om hur den tänker ta itu med dessa problem. Det bör dock noteras att det också i kanslihuset finns ett intresse av att fundera i dessa tankebanor.

Jag vill med det sagda på denna punkt yrka bifall till reservation nr 4.

I folkpartiets motion 2127 har vi tagit upp de äldres problem på arbetsmarknaden. De äldres arbetslöshet har ökat drastiskt, och arbetslöshetstiderna har förlängts kraftigt. Särskilt hastig har denna försämring varit under de allra senaste åren, och vi noterar med stor oro den starka ökningen av antalet förtidspensionärer. Det är viktigt att vi får dessa frågor belysta, både genom forskning och i politiska utredningar. Därför är det angeläget att kammaren stödjer reservation nr 7.

En av de allra viktigaste frågorna är ungdomarnas möjligheter att få ett eget arbete. Ingenting är så förödande för en ung människa som att gå sysslöslös eller att känna sig överflödig. Arbetsmarknadspolitiskt har det gjorts mycket, och en mer positiv inställning till yrkes- och lärlingsutbildning har fått det hela att dra åt rätt håll. Under 1970-talets senare del gjordes väsentliga framsteg. Det var då som vi bl. a. fick ungdomsplatserna för 16–17-åringar. Ungdomsplatserna har senare byggts ut till att omfatta också 18–19-åringarna genom den s. k. ungdomslagen. Vi var kritiska till en del inslag i den proposition om ungdomslag som regeringen lade fram. Även om det har skett en del förbättringar är det fortfarande alltför få ungdomar i ungdomslag inom den enskilda sektorn. Det är därför angeläget att den

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

andelen ökar. Det handlar inte om den offentliga sektorn när vi talar om framtidens arbetsplatser, utan fastmer om det enskilda näringslivet, och då särskilt tillverkningsindustrin och tjänstesektorn. Därför är det viktigt att ungdomar i ungdomslag får erfarenhet av den del av arbetsmarknaden som har de största framtidsförutsättningarna.

Folkpartiet vill också ha en samordning av ungdomsplatser och ungdomslag, och vi förutsätter att arbetsmarknadens parter förhandlar om de lönevillkor som då skulle gälla. En annan viktig åtgärd som skulle främja ungdomens möjligheter på arbetsmarknaden är att stödja det växande intresset för egenföretagande bland ungdomar. Här bör möjligheterna till ett för ungdomar anpassat etableringsstöd permanentas. Samtidigt bör stödverksamheten decentraliseras, varvid de regionala utvecklingsfonderna kan spela en roll. Projekt med starta-eget-kurser för ungdom inom arbetsmarknadsutbildningen bör utvecklas.

Även om de flesta ungdomar klarar sitt inträde på arbetsmarknaden, är det ändå en alltför stor grupp som har svårigheter. Ungdomsarbetslösheten har successivt ökat, och efter varje lågkonjunktur har vi fått en högre nivå på ungdomsarbetslösheten. Ett ökat utbud av arbetsplatser är således angeläget, men också en bättre anpassad yrkesutbildning och kompletterande utbildning liksom praktik.

Lönenivån är sannolikt ett verksamt hinder för att särskilt de svaga ungdomarna skall kunna få fotfäste på arbetsmarknaden. Många arbetstillfällen som tidigare gav ungdomarna deras första jobb finns inte längre. Det klassiska springpojksjobbet är tyvärr borta, och yrkesutbildningen har inte tagit tillräcklig hänsyn till de stora ungdomsgruppernas behov och arbetsmarknadens förutsättningar. Här slår också en alltför låg nivå på lärlingsutbildningen igenom. Det är viktigt att arbetsmarknadspolitikerna främjar och underlättar ungdomarnas inträde och etablering på arbetsmarknaden.

Herr talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservationerna 12, 14, 17, 22 och 23 liksom till reservation 29, där folkpartiet ställer sig bakom att ytterligare ansträngningar görs för att hjälpa ungdomar i ungdomslag till ett arbete på den reguljära marknaden. Man kan diskutera jobbsökarkursernas sammanlagda effekt, men vi menar att ingen möda får sparas när det gäller att hjälpa ungdomarna till ett meningsfullt arbete. Därmed tror vi inte att det nödvändigtvis krävs att särskilda tjänster inrättas.

Frågorna om lokalbyggnationer för trossamfunden och de vapenfria tjänstepliktiga kommer andra företrädare för folkpartiet i arbetsmarknadsutskottet att kommentera i inlägg senare under debatten. Jag skall avslutningsvis uppehålla mig vid de handikappades situation på arbetsmarknaden.

När det gäller bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag stöder vi regeringsförslaget om det samlade anslaget, med det undantaget att man bör ha samma generella löneuppräknings på detta anslag som i övrigt i finansplanen. Detta är anledningen till att vi i reservation 96 föreslår en anpassning som stämmer överens med de önskemål regeringen tidigare har uttalat till arbetsmarknadens parter om löneökningar på högst 5 %. Att göra en beräkning som motsvarar en höjning på uppemot 8 % stämmer dåligt med vad regeringen själv har sagt.

I likhet med förra året vill vi, såsom framgår av reservation 84, vidga den krets av personer som kan få lönebidrag hos de allmännyttiga organisationerna. Mot bakgrund av det arbetsmarknadsläge som råder, säger folkpartiet i sin partimotion, bör personer som på grund av ålder eller bristande kunskaper i svenska eller som av andra skäl är svårplacerade kunna komma i fråga för lönebidrag hos de allmännyttiga organisationerna. Regeringen stängde denna möjlighet förra året. Den bör ånyo öppnas. Folkpartiet påpekar också i reservation 80 att anslaget för särskilt lönebidrag redan är fullt utnyttjat. Det innebär att inga fler handikappade kan beredas sysselsättning med sådant bidrag. Vi vill fördubbla antalet platser med särskilt lönebidrag. Det ligger i linje med folkpartiets syn att handikappade i så stor utsträckning som möjligt bör beredas sysselsättning på den reguljära arbetsmarknaden. Det är helt fel att, som allt oftare sker, tillgripa förtidspensionering i stället för att ge de handikappade ett meningsfullt arbete. Detta är alltså inte bra. Att öka det särskilda lönebidraget skulle lätta på utgifterna i socialförsäkringen, och den samhällsekonomiska vinsten skulle säkras, samtidigt som den handikappade fick ett jobb. Det är helt obegripligt att regeringen inte ställer upp på ett sådant resonemang.

Till sist vill jag erinra om det särskilda yttrandet nr 8 som gäller arbetshjälpmedel. Det handlar om bilstöd för handikappade. Det finns även motioner om detta, som behandlas i socialförsäkringsutskottet och som det kommer ett betänkande om till kammaren om några veckor. Men eftersom anslaget fortfarande hanteras inom arbetsmarknadsdepartementet, och då bereds av arbetsmarknadsutskottet, har jag funnit anledning att aktualisera frågan i detta inlägg.

Nuvarande regler och villkor för stöd till handikappade när det gäller att skaffa egen bil är mycket krångliga och svåra. Reglerna för att erhålla bidrag är snäva, och konstruktionen är näst intill ogenomtränglig, både för sökande och för tillsynsmyndigheter. Arbetet är fördelat på många instanser och är som sagt näst intill omöjligt att överblicka.

Herr talman! Redan 1965 startade den första utredningen. Den havererade visserligen i början av 1970-talet. Men 1979 tillsatte den dåvarande folkpartiregeringen en ny utredning som presenterade sitt förslag hösten 1982. Den socialdemokratiska regeringen tog god tid på sig för remissbehandling. Under tiden väntade riksdagen otåligt och uttalade flera gånger att man förväntade sig ett förslag. Så sent som i höstas uttalade riksdagen enhälligt att man avvaktar regeringens förslag i budgetpropositionen.

Socialdemokraternas löfte här i kammaren att komma med förslag till riksdagen har svikits. Detta är allvarligt – kanske inte så mycket för att vi från oppositionen har blivit lurade, utan för att en angelägen reform har förts åt sidan. De handikappade som skulle behöva få ett förenklat, förbättrat och *unvidgar* bilstöd får vänta förgäves. Dessutom förlösas mycket av offentliga medel genom att nuvarande brister onödigt hårt belastar färdtjänsten. Vi säger i yttrandet att det är anmärkningsvärt att regeringen avstått ifrån att lägga fram ett förslag trots att riksdagen vid upprepade tillfällen krävt ett sådant och trots att regeringen sedan två och ett halvt år tillbaka, Anna-Greta

Leijon, haft ett färdigt förslag från en enhällig parlamentarisk utredning.

Vad var det Olof Palme sade? Han sade att politik är att vilja. Folkpartiet beklagar att socialdemokraterna inte har kunnat mobilisera viljan att gå in med ett förslag som budgetmässigt skulle ha kostat mycket litet, som samhällsekonomiskt skulle vara högst försvarbart och som för de handikappade skulle ha inneburit att man efter 20 års väntan äntligen kunnat få en reform på ett angeläget område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till folkpartireservationerna i betänkande nr 11 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 32 TREDJE VICE TALMANNEN:

Meddelande om kvällsplenum kl. 19.30 har nu anslagits.

Anf. 33 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Svensk arbetsmarknadspolitik byggdes upp utifrån antagandet att arbetslösheten var konjunkturbetonad, tillfällig till sin karaktär och ett kortvarigt tillstånd i en människas liv. Men situationen har blivit en annan. Arbetslösheten har blivit kronisk och ett bestående tillstånd i ekonomin. Den är i det närmaste opåverkad av konjunktursvängningar och har en tendens att öka i omfattning efter varje lågkonjunktur. Arbetslösheten, som är ett internationellt fenomen och drabbar hela den kapitalistiska världen, är ett strukturellt problem som hänger samman med vissa kraftiga förändringar i den kapitalistiska produktionen. På grund av expansionsbegränsningar och avsättningssvårigheter på den internationella marknaden kan kapitalet inte expandera genom produktionsökningar. I stället inriktar man sig på att höja sina profiter genom en minskning av produktionskostnaderna. I dessa strävanden satsar man merparten av investeringarna på en rationalisering av produktionsprocessen, med mekanisering, automatisering och robotisering som följd.

De stora vetenskapliga landvinningarna på mikroelektronikens område får en alltmer växande marknad i industriproduktionen. Effekten av den accelererande strukturella omvandling som den kapitalistiska produktionen genomgår blir ett stadigt minskat behov av arbetskraft. Allt större grupper av människor slås dessutom ut ur produktionen. Arbetsmarknadspolitik, så som den är utformad i dag och så som den praktiseras, kan inte lösa sådana sysselsättningsproblem. Resultatet blir att människor kastas från provisorium till provisorium – omväxlande med att de under vissa perioder är öppet arbetslösa.

Regeringen är i dag i total avsaknad av ett mera långsiktigt program för att rädda sysselsättningen. Det enda man har att hänvisa till är regeringens ekonomiska politik i form av ett mera långsiktigt inriktat åtgärdsprogram. Huvudmålet är att bekämpa arbetslösheten. Man utgår från att den enda förutsättningen att komma ut ur krisen är att återupprätta de kapitalistiska villkoren för ekonomisk tillväxt. Därför måste vår produktion anpassas till de nya krav som marknaderna ställer. Vårt kostnadsläge måste pressas ned, så att vi kan återvinna och öka våra marknadsandelar och därmed exportera oss

ut ur krisen och bort från underskottet i bytesbalansen. Därför är det smärtsamt men nödvändigt att sådana sociala värden som svenska folket anser vara självklara rättigheter ifrågasätts.

Det är dessa utgångspunkter som styr regeringspolitiken. Denna syftar till att i första hand underlätta och påskynda den kapitalistiska strukturella omvandlingen. Man strävar efter att effektivisera och stimulera den svenska kapitalismen, så att den framgångsrikt kan konkurrera på den internationella marknaden. Detta möjliggörs genom en enorm kapitalöverföring från hushållen till framför allt exportindustrin och genom en kraftig åtstramningspolitik som drabbar framför allt den samhällsnyttiga offentliga sektorn – vilket skapar arbetslöshet.

Man förändrar således kvalitativt AMU:s verksamhet och målinriktning i riktning mot en ännu större företagsanpassning, vilket innebär att arbetsmarknadsutbildningens högtidligen proklamerade fördelningspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, skjuts i bakgrunden – till förmån för de tillväxtpolitiska målen. AMU omvandlas till ett serviceorgan för näringslivet.

Man påskyndar industrins strukturella omvandling med motsvarande industrinedläggelser i en takt som är den snabbaste i världen. Man offerar många tusen arbetare på arbetslöshetens, förtidspensioneringens och kanske även på utslagningens altare för att anpassa vår industri till den nya marknadssituationen och för att stärka vår exportindustri, så att vi framgångsrikt kan konkurrera ut andra länders kapitalister. Därmed drabbar arbetslösheten i stället arbetare i andra länder. Det är således nödvändigt att pressa ned vårt kostnadsläge så mycket som möjligt genom kraftiga reallönesänkningar.

Det är, herr talman, den s. k. krismedvetenheten som ligger till grund för den förda industri- och sysselsättningspolitiken. För den har hela det svenska etablissemanget, med Svenska arbetsgivareföreningen i spetsen, i årtal propagerat. Den har systematiskt hamrats in i folks medvetande, och den har av somliga betraktats som Sveriges största tillgång – dvs. medvetenheten om det nödvändiga i kapitalismens fortbestånd och effektivisering.

Därför förverkligas en statsreglerad inkomst- och lönepolitik genom den senast inträffade, häpnadsväckande inblandningen i avtalsförhandlingarna, där regeringen sätter en gräns för löneförhöjningar och ger en kompensation med en skatterabatt. Detta innebär att staten övertar kostnader för löneökningar som annars skulle betalas av kapitalet.

Regeringen tror och hoppas att genom denna politik kommer i första hand exportföretagens situation att förbättras, vinsterna att öka och i sin tur medföra fler investeringar och en förbättrad sysselsättning. Det allmänna ekonomiska uppsvinget skulle alltså erbjuda alternativ för de friställda från en kraftigt nedbantad och marknadsanpassad industri.

Vi från vpk tror inte på en koppling mellan industrins ökade vinster på den ena sidan och ökad sysselsättning på den andra sidan. Det är inte dålig lönsamhet som präglar industrin i dag och som orsakar den svåra sysselsättningssituationen.

Med den politik som regeringen för i dag inte bara underlåter man att ifrågasätta den nuvarande ekonomiska maktstrukturen och dess negativa utvecklingstendenser, utan man förstärker den i stället och gör landet än mer beroende av vår exportindustri och än mer sårbart för olika internationella kriser. Hela regioner och samhällen blir därigenom helt beroende av ett enda storföretag, som exempelvis i Olofström och senast i Uddevalla, där invånarna får be till Gud att Volvoledningen skall fatta riktiga beslut i sann demokratisk, moderat anda och att bilbranschen inte blir nästa krisbransch.

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar finns det en rad reservationer från moderata samlingspartiet och mittenpartierna. De utgör en provkarta på en reaktionär klasspolitik, som Sverige sällan har upplevt förut. Vad de föreslår är en brutal fördelningspolitik som gynnar de rika på de övrigas bekostnad.

Herr talman! När man läser ett så här omfattande betänkande händer det att man ibland blir minst sagt förvånad. Det händer mig när jag läste de borgerliga partiernas gemensamma reservation nr 1. Där står i ett stycke följande: "En ambition för den framtida utvecklingen bör vara att bryta monopol. Sådana har alltid en tendens att stelna. Mer konkurrens utifrån kan i stället innebära ökad flexibilitet och känslighet för nya behov och mer av 'produktutveckling' och därmed bättre förutsättningar för nya växande arbetsmarknader."

När jag läste denna antimonopolistiska inställning tänkte jag: Hoppсан! Nu har de borgerliga partierna mobiliserats till kamp mot den ekonomiska maktkoncentrationen. Nu kommer de att stå på barriaderna mot de ekonomiska monopolerna i Sverige med moderata samlingspartiet i spetsen. Men så var inte fallet, herr talman.

I de borgerliga partiernas idévärld existerar det bara ett monopol, och det är den offentliga sektorn. De har aldrig haft något intresse av att bekämpa de monopol som finns i privata händer, där den egentliga maktkoncentrationen finns. Men om de till äventyrs skulle ha en ärlig vilja att angripa monopolbildningen och den egentliga maktkoncentrationen har jag ett råd till dem: Angrip Volvo! Gör något åt Volvos växande makt!

Företag värda mer än 50 miljarder kronor är i dag kontrollerade av eller llerade med Volvo. Detta motsvarar mer än en femtedel av hela börskapitalet. Den liberala tidningen Dagens Nyheter skriver: Fonder är en viskning mot Volvos makt. Där har ni en maktkoncentration, ett ekonomiskt monopol, som ni borde angripa. Men det har ni inget intresse av, det har jag förstått.

De borgerliga partiernas angrepp på svenska folkets levnadsstandard, sysselsättning och maktbefogenheter sker bl. a. genom nedskärning av sociala och kulturella förmåner.

I reservation 1 står det: "För det första måste utgifterna hos stat och kommun minska. Den inriktning av besparingarna som förordas innebär att utgiftsminskningarna framför allt riktas mot den offentliga konsumtionen och de offentliga transporterarna, medan de offentliga investeringarna i huvudsak undantas."

De försämringar som krävs är bl. a. följande: nedskärning av u-landsbiståndet, försämringar när det gäller solidariteten med sjuka till följd av en större självrisk i försäkringen och en sänkning av kompensationsnivån i sjuk- och föräldraförsäkringarna, nedskärning av anslaget till vuxenutbildning, minskade livsmedelssubventioner – vilket betyder ännu kraftigare prisstegringar när det gäller maten –, sänkning av bidraget till kommunerna för beredskapsarbeten, avskaffande av rekryteringsstödet avseende den offentliga sektorn, sänkning till 80 % när det gäller den statliga finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen, avtrappning av räntebidraget till flerfamiljshus, avskaffande av subventioner i det s. k. ROT-programmet, på sikt fullständigt avskaffande av alla bostadssubventioner, borttagande av en stor del av det selektiva näringslivsstödet, besparingar när det gäller det regionalpolitiska stödet, osv.

Sammanlagt kräver moderata samlingspartiet en nedskärning av de statliga utgifterna med 21 miljarder kronor för år 1986, varav 4 miljarder kronor gäller minskningen av statsbidragen till kommunerna.

Moderaternas nedskärningsförslag innebär att ytterligare ca 70 000 personer blir arbetslösa.

I reservation 3 kräver moderaterna en fortsatt statligt reglerad lönepolitik med garanterade reallönesänkningar. Det står bl. a. att det är "nödvändigt att finna en förhandlingsuppläggning där arbetsmarknadens parter ges incitament att sluta löneavtal som inte skapar arbetslöshet. Samtidigt bör statsmakterna stå fast vid ett ansvar för dem som ändå blir arbetslösa."

I reservation 5 understryks nödvändigheten av en minskning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, trots att arbetsmarknadspolitiska åtgärder skapar trygghet för enskilda människor.

I reservation 12, där samtliga borgerliga partier finns representerade, skrivs bl. a. att lönenivån är en av de främsta anledningarna till ungdomens problem på arbetsmarknaden. Därför föreslås ett lönestopp för ungdomarna, kombinerat med en sänkning av arbetsgivaravgiften.

Herr talman! Listan över reaktionära borgerliga förslag som vittnar om rå klasspolitik skulle kunna göras längre. Det hela kan bara karakteriseras som en medvetet arbetslöshetsskapande politik. Vad som är det egentliga syftet med att förslagen läggs fram här i riksdagen – det skulle ha varit helt otänkbart för några år sedan – kan man spekulera över. Men en effekt är i alla fall helt uppenbar. Moderaternas och de övriga borgerliga partiernas extrema högerståndpunkter skapar förutsättningar för socialdemokratiens högervridning. Socialdemokraterna kan med tacksamhet hänvisa till, peka på och vifta med moderaternas skrämmande högerpolitik och på så sätt dels slippa diskutera den egna politiken, dels tala om för det arbetande folket vilket alternativ till regeringspolitiken moderaterna och andra borgerliga utgör.

Arbetarklassen kommer eventuellt att fira en seger för arbetarpartierna i den kommande valrörelsen och tacksamt acceptera en regeringspolitik som innebär fortsatta åtstramningar, fortsatt statligt reglerad lönepolitik, fortsatta reallöneminskningar, fortsatt kapitalöverföring från hushållen till export-

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

industrin och fortsatt arbetslöshet – därför att det finns ett än mer skrämmande alternativ.

Herr talman! Vårt parti har den bestämda uppfattningen att arbetslösheten inte går att bekämpa med mindre än att man aktivt angriper och påverkar eller styr den pågående strukturella omvandlingen. För det krävs ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi. Programmet måste sikta till att ge industrin en ny struktur och industriarbetet ett nytt innehåll. Den privata industrin saknar förutsättningar att genomföra en sådan kvalitativ förändring.

Tekniken är inte neutral eller ödesbestämd. Tekniken är politisk och dess karaktär betingas av de sociala maktförhållandena. De lönearbetande har intresse av en kvalitativt annorlunda teknisk utveckling än den nu förhärskande.

Ett omfattande program för den offentliga sektorns utbyggnad och förbättring är nödvändigt. För detta talar både infrastrukturella och sociala argument.

En allmän arbetstidsförkortning är nödvändig.

Den nuvarande arbetsmarknadspolitiken måste reformeras. Den måste inriktas på mer bestående typer av arbeten och mindre provisorier. De arbetslösas rättsställning måste förbättras.

Det här måste kombineras med en ökad forskning. En sådan forskning kan exempelvis innebära en fördjupad kunskap om lönenivå och lönesystem och dessas inverkan på livsbetingelser och livslängd för arbetarna. Den kan innebära ökade kunskaper om klassarbetets effekter på fackföreningsrörelsens möjligheter att hävda sina medlemmars intressen, om möjlighet till förbättringar av arbetsmiljön i tider av stor arbetslöshet och ekonomisk stagnation, om forskning beträffande den nödvändiga framtida arbetstiden i relation till industriproduktionen och den offentliga verksamhetens utveckling samt om forskning och ökade kunskaper om klassarbetsideologins långsiktiga effekter på arbetarklassens klassmedvetenhet.

Herr talman! Kärnkraftsdebatten har aktualiserat vissa mycket intressanta och livsavgörande frågeställningar, som berör den framtida samhälleliga utvecklingen. För första gången blev det för en bred allmän opinion helt uppenbart att naturen sätter bestämda gränser för våra fysiska aktiviteter, både i form av begränsade råvaruresurser och begränsad energitillgång, men också i form av tilltagande och livshotande miljöförstöring.

Några av kapitalismens och den ohämmade produktionens förutsättningar, nämligen den obegränsade tillgången på energi och råvaror, blir starkt ifrågasatta. Vi har haft en enorm ekonomisk expansion under falska premisser. De nyvunna erfarenheterna tvingar fram insikter om det nödvändiga i en ökad planering av produktionen och en rationellare användning av de tillgängliga resurserna.

Det gäller frågan om hur de tillgängliga och begränsade resurserna skall användas, vad som skall prioriteras i produktionen och varför, vad för slags behov produktionen måste tillfredsställa i första hand. Vilken sorts överväganden i behovsprövningen måste göras, som sammanfaller med arbetarrö-

relsens ideologiska grundvärderingar? Vilken syn på livskvalitet måste vägleda arbetarrörelsen i ansträngningarna för utformningen av den framtida gemensamma produktionen?

Det dialektiska samband som finns mellan produktionens utformning och utveckling å ena sidan och de dominerande värderingarna eller samhällets ideologiska överbyggnad å den andra sidan, behöver klarläggas.

Vpk anser att det är helt avgörande med fördjupade kunskaper och ökad forskning på dessa för arbetarrörelsen och det arbetande folket livsviktiga framtidsfrågor, som skall ses i relation till den framtida sysselsättningen. Detta är en uppgift för arbetarpartierna.

Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 34 ERIK JOHANSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:11 om arbetsmarknadspolitiken ger en god bild av hur skiljelinjerna i svensk arbetsmarknadspolitik ser ut i dag. Till betänkandet har fogats 98 reservationer. Av dessa deltar moderaterna i 50. I flertalet fall står man själv för dessa reservationer, utan medverkan av något annat borgerligt parti. Det kan vara värt att notera att folkpartiet när det gäller anslagen till arbetsmarknadspolitiken inte reserverat sig i fråga om de föreslagna beloppen på en enda punkt, medan motsatsen gäller för moderaterna. Det finns inte någon punkt av betydelse där man inte begär en neddragning i förhållande till regeringens förslag. Detta skall väl, som jag förstår, vara en demonstration av borgerlig enighet.

Med den erfarenhet jag som gammal arbetsförmedlare har av arbetsmarknadsfrågorna upplever jag den nya moderata arbetsmarknadspolitiken som beklämmande. Fullföljs den skulle den leda till att den solidaritetspolitik som byggs upp på detta viktiga område skulle raderas. Men dess bättre ser det inte ut som om vare sig centerpartiet eller folkpartiet ställer upp på moderaternas linje. Volymen på praktiskt taget alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder sänks – i genomsnitt med ca 10 %. Motiveringen är att dessa åtgärder sägs få s. k. inläsningseffekter.

Självfallet är det så att människor omfattas av åtgärder därför att de är arbetslösa. Men de avskämmas inte från arbetsmarknaden, som moderaterna påstår. De står ju tvärtom till arbetsmarknadens förfogande. Minskar man på de här åtgärderna är det möjligt att rörligheten på arbetsmarknaden ökar, men det sker genom att fler blir arbetslösa under längre tid. Jag tror att moderaterna har ett omfattande pedagogiskt problem när det gäller att visa för svenska folket hur minskade arbetsmarknadspolitiska insatser skall kunna förbättra arbetsmarknaden.

Som försvar hänvisar Alf Wennerfors till en alternativ ekonomisk politik av moderat slag. Jag tror inte att denna politik kommer att främja sysselsättningen, men även om jag vore en av de troende, skulle jag avvakta effekterna av politikomläggningen innan jag föreslår en sådan neddragning av arbetsmarknadspolitiken som moderaterna förespråkar.

Men så gör man alltså inte. Man måste därför anta att med det

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

tidsperspektiv som det finns anledning lägga i detta sammanhang, dvs. budgetåret 1985/86, kommer en tioprocentig neddragning av de arbetsmarknadspolitiska anslagen att betyda en motsvarande ökning av arbetslösheten. Den här slutsatsen knyter an, inte bara till moderaternas reservationer nr 5 och 10 utan även till centerpartiets reservation nr 11. Även centern vill dra ned på arbetsmarknadspolitiken utan att invänta effekterna av de insatser som avser att främja sysselsättningen, främst inom småindustrin.

Moderaterna vill öka flexibilitet och rörlighet på arbetsmarknaden på andra sätt än genom att försvaga arbetsmarknadspolitiken. Man menar att den arbetsrättsliga lagstiftningen bör ändras. Detsamma gäller anställningskyddslagen och arbetstidslagstiftningen. Vad jag kan se innebär de här förslagen – som ju utvecklats utförligare i andra sammanhang – en försvagning av arbetstagarnas och de fackliga organisationernas ställning.

I stället för denna cyniska politik mot de svaga på arbetsmarknaden vill vi socialdemokrater sätta en arbetsmarknadspolitik som solidariskt stödjer dem som blir arbetslösa. Vi menar att regeringen gör en realistisk bedömning när det gäller behovet av åtgärder under nästa budgetår. Skulle det uppstå behov av ytterligare insatser, finns ju möjlighet för regeringen att återkomma till riksdagen med begäran om mera medel eller att utnyttja den finansfullmakt som jag utgår ifrån att riksdagen kommer att anvisa senare i år, när vi behandlar kompletteringspropositionen.

Herr talman! Den arbetsmarknadspolitik som vi socialdemokrater förordar måste liksom hittills sätta arbetslinjen i centrum. Den innebär att en arbetslös skall i första hand erbjudas utbildning och andra aktiva insatser. Först om sådana åtgärder blir verkningslösa skall kontantstöd tillgripas. Även centerpartiet ansluter sig i reservation nr 6 till arbetslinjen. Jag vill emellertid påpeka att centerns förslag om en tioprocentig sänkning av anslagen till arbetsmarknadspolitiken kommer att innebära att det blir svårare än hittills att upprätthålla arbetslinjen.

Något behov av en ny arbetsmarknadspolitik, vilket krävs i vpk:s reservation nr 8, finns inte enligt min mening. Däremot finns ett behov av en gradvis utveckling av den nuvarande politiken, vilket ju är på gång.

I det här sammanhanget vill jag med anledning av reservation nr 7 från centerpartiet och folkpartiet poängtera hur viktigt det är att vi bevakar de äldres situation på arbetsmarknaden. Men det bör främst ske i det praktiska arbetet ute på fältet. De utredningar och studier som redan pågår på skilda håll är enligt utskottsmajoritetens mening tillräckliga.

Vad jag här har anfört om arbetsmarknadspolitikens inriktning innebär att jag yrkar avslag på reservationerna nr 1–11.

Herr talman! I den fortsatta debatten kommer från vår partigrupp Bo Nilsson att ta upp ungdomsfrågorna och Sten Östlund arbetsmarknadsutbildningen och insatserna för handikappade. För egen del går jag nu över till regeringens och motionernas förslag om arbetsmarknadsverket, dvs. AMS, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen är det främsta medlet för att förverkliga målen för arbetsmarknadspolitiken. Huvuduppgiften för förmedlingen är att snabbt

och effektivt anvisa lämpliga sökande till lediga platser. I dagens arbetsmarknads-
nadsläge, med arbetslöshetstal som historiskt sett är höga, är det angeläget
att förmedlingen tar till vara de ökade möjligheter till anställningar åt de
arbetslösa som skapas genom den ökade efterfrågan på arbetskraft och bistar
arbetsgivarna med att lösa deras rekryteringsproblem. Kortare väntetider för
arbetsökande och ett snabbare tillsättande av lediga platser betyder att den
enskildes behov och önskan om arbete tillgodoses. Samtidigt får man ett
bättre kapacitetsutnyttjande i samhällsekonomin.

Platsförmedlingen är den centrala funktionen i arbetsmarknadspolitiken.
Under ett år vänder sig ungefär tre fjärdedels miljoner människor till
förmedlingen som arbetsökande och drygt en halv miljon lediga platser
anmäls. Detta är arbetsvolymen. Verksamheten bedrivs vid 300 kontor med
drygt 5 000 anställda. Det kan synas vara en stor organisation, men det bör
framhållas att förmedlingsarbetet, trots dess nyckelroll i arbetsmarknadspoli-
tiken, drar en kostnad som inte uppgår till mer än 6-7 % av arbetsmark-
nadsverkets budget.

När arbetsmarknadspolitiken i sina huvuddrag lades fast under 1960-talet
påverkade detta inte själva strukturen på förmedlingsarbetet i nämnvärd
grad. Förmedlingsverksamheten bedrevs i ungefär samma former som
tidigare, kompletterad av yrkesvägledning och arbetsvård. Men sedan
1970-talets början har förmedlingsarbetets organisation och metodik i stort
sett fortlöpande varit föremål för förändringar och anpassningar. Ett första
steg i det förändringsarbete som varit aktuellt de senaste åren beträffande
platsförmedlingens organisation har tagits på grundval av den s. k. PLOG-
utredningen. Detta arbete avser att få bättre kontakter med arbetsgivarna
och att underlätta förmedlingens service till både företag och arbetsökande.

Ett andra steg har varit det serviceprogram som antogs förra året inom
AMS och som statsmakterna har ställt sig bakom. Tanken är att man genom
enkla regler, effektivare administration och fler beslutsdelegeringar skall
kunna frigöra resurser, så att mer tid kan ägnas åt kontakterna med
arbetsökande och företag. Det grundläggande är helt enkelt att det skall
eftersträvas att förmedlingen förbättrar sin service gentemot sökande och
företag.

Det tredje steget i effektiviseringen av förmedlingsarbetet är en teknisk
upprustning genom den pågående utbyggnaden av ADB-verksamheten inom
förmedlingen.

Herr talman! Det förändringsarbete som jag nu i korthet beskrivit har
omfattat förmedlingens yttre och inre organisation. Den tidigare ordningen
med ett huvudkontor för varje län – sammankopplat med länsarbetsnäm-
ndens kansli – och lokalkontor har för länge sedan ersatts med en distriktsin-
delning. Uppdelningen av handläggande personal i arbetsförmedlare, yrkes-
vägledare och arbetsvårdare har ersatts av platsförmedlare och arbetsvägle-
dare. Viktigare än så är förändringarna i arbetsformerna och som genomgå-
ende syftar till att förmedlingens service till kunderna skall bli snabbare och
lättare tillgänglig.

Förändringsarbetet inom arbetsförmedlingen påverkar också den organi-

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

satoriska strukturen hos de regionala arbetsmarknadsmyndigheterna, länsarbetsnämnderna, och det centrala ämbetsverket, AMS. I budgetpropositionen presenteras förslag till organisatoriska förändringar inom AMS, som är inriktade på att de olika arbetsenheterna skall anpassas till det tidigare nämnda serviceprogrammet. Förslaget har utarbetats av styrelsen själv, och det fullföljs med en motsvarande organisatorisk översyn av länsarbetsnämnderna. Genom omorganisationen blir det möjligt att frigöra personal för central och regional administration till den operativa verksamheten vid förmedlingens fältorganisation. Det beräknas att det under loppet av tre år skall bli möjligt att överföra 150–170 tjänster från centrala AMS till fältet.

Den föreslagna omorganisationen av AMS har godtagits i de föreliggande motionerna – i varje fall i princip. De invändningar som görs av moderata samlingspartiet i reservation nr 33 går ut på att organisationsändringarna är för begränsade. Arbetsförmedlingens service i landet bör enligt moderaterna förbättras ännu mer. Detta skall ske genom att det tillskapas nya förmedlingsformer, även arbetsförmedling i privat regi. Utskottsmajoriteten har en annan uppfattning. Privata förmedlingar innebär avgiftskrävande förmedlingar, och för sådana gäller enligt internationella regler stränga begränsningar. Alldeles bortsett från detta får man väl förmoda att privata förmedlingar skulle komma att plocka russinen ur kakan när det gäller arbetssökande och yrkeskategorier och överlåta åt den offentliga förmedlingen att ta hand om resten. En sådan avskärmning av mer intressanta delarbetsmarknader från den offentliga förmedlingen kan inte accepteras och utgör ett ytterligare skäl för att avvisa moderaternas förslag.

I samma reservation aktualiseras på nytt en rad andra frågor, om bygg- och distriktsarbetsnämnderna m. m. Riksdagen har tidigare avböjt moderaternas initiativ i dessa delar, och jag skall inte närmare gå in på detta. Jag konstaterar dock att moderaterna anser att den offentliga arbetsförmedlingen skall få en i förhållande till AMS och länsarbetsnämnderna fristående ställning. Samtidigt vill moderaterna avskaffa distriktsarbetsnämnderna. Förmedlingarna skall tydligen enligt moderaternas mening arbeta utan anknytning till policyskapande organ på nationell, regional eller lokal nivå. Man frågar sig om inte en sådan förmedlingsverksamhet bara får en mycket underordnad roll i den arbetsmarknadspolitik som statsmakterna drar upp riktlinjerna för.

Herr talman! En omdebatterad fråga gäller egenregiverksamheten eller AMS byggande verksamhet som det hette förr. När AMS tillkom år 1948 inrättades en särskild avdelning, den s. k. tekniska byrån, med personal, maskinutrustning osv., som med kort varsel skulle kunna dra i gång byggnads- och anläggningsarbeten – de mest använda beredskapsarbetena på den tiden. Egenregiarbetena var alltså från början ett konjunktur- och säsongutjämnande medel. Den funktionen har numera upphört. Nu för tiden används egenregiarbetena nästan uteslutande för arbetstagare med missbruksproblem – i någon mån även för äldre, lokalt bundna arbetssökande. Verksamheten omfattar mindre än 1 000 personer per år, att jämföra med drygt 5 000 personer som sysselsätts i motsvarande arbeten i kommunal regi.

Two motioner med likartat innehåll ligger till grund för reservation 34 av Lars-Ove Hagberg med begäran om att riksdagen skall uttala att egenregiarbetena skall behållas. Denna begäran är sannolikt inspirerad av att AMS-kommittén i höstas lät meddela att den kommer att föreslå att egenregiarbetena skall överföras på kommuner och på andra statliga myndigheter, t. ex. vägverket. Utskottet anser att riksdagen bör avvakta kommitténs betänkande, den därpå följande remissbehandlingen samt regeringens överväganden i en kommande proposition, innan riksdagen tar ställning i denna omdiskuterade fråga. Utskottet påminner vidare om att riksdagen har sagt ifrån att det inte bör göras mer vittgående ingrepp i verksamheten innan den prövats på nytt av kommittén och statsmakterna.

Övriga motioner och reservationer som är knutna till förmedlingsverksamheten vill å ena sidan prioritera vissa grupper arbetsökande eller särskilda regioner och å andra sidan åstadkomma kostnadsreduktioner. Jag noterar att folkpartiet är positivt till att bygga ut förmedlingsinsatserna för ungdomar i ungdomslagen och för psykiskt utvecklingsstörda, men förutsätter att dessa utökade insatser skall kunna ske utan någon resursförstärkning. Moderaterna vill bygga ut förmedlingens ADB-system i snabbare takt än regeringen har förordat. Samtidigt föreslår moderaterna att lagen om arbetsgivarnas skyldighet att anmäla lediga platser till förmedlingen skall avskaffas. Menar moderaterna att det inte är så noga med att förmedlingen har uppgifter om lediga platser att mata in i datasystemet? Är det tillräckligt att datorerna lagrar uppgifter om aktuella sökande när arbetsgivarna ringer och vill ha hjälp med rekryteringen? Är det denna passiva roll moderaterna vill att den framtida arbetsförmedling skall ha som de skisserar i partimotion 900?

Herr talman! Det avsnitt jag härefter har att behandla gäller ersättningsarna vid arbetslöshet och utbildningsbidragen. I detta avsnitt anmäler sig två huvudfrågor, av vilka den ena gäller en översyn av ersättningsystemet och därmed sammanhängande finansieringsfrågor och den andra höjda ersättningar för nästa budgetår.

Arbetsmarknadsministern anmäler i budgetpropositionen att hon avser att tillsätta en utredning som skall se över ersättningsnivåer, finansiering och vissa andra frågor om ersättningsarna vid arbetslöshet. Moderaterna vill att riksdagen skall styra inriktningen av detta utredningsarbete i vissa avseenden. Det mest betydande av moderaternas förslag är att arbetslöshetsförsäkringen på sikt skall bli en allmän försäkring. Denna skall ge en grundtrygghet som skall kunna byggas ut genom tilläggsförsäkringar hos privata försäkringsbolag eller andra inrättningar.

Jag vill här erinra om den historia Alf Wennerfors berättade i sitt inledningsanförande – om doktors replik till patienten. Han ville inte oroa, men med hänsyn till situationen ville han föreslå kontant betalning. Jag frågar: Är det motivet till att moderaterna vill se att arbetstagarna betalar högre avgift till A-kassan?

Ett första steg mot denna utveckling föreslås ske genom att ersättningsarna från arbetslöshetskassorna inte längre höjs utöver den nivå som gäller i dag.

Ett steg i den riktning moderaterna önskar togs under den tidigare

tvåpartiregeringens tid. På den regeringens initiativ höjdes dagpenningen, och samtidigt möjliggjordes tilläggsförsäkringar på egen bekostnad för kassor som ville höja dagpenningen utöver den nivå statsmakterna fastställt. Detta var emellertid en ordning som endast var tänkbar i kassor med god ekonomi och låg arbetslöshet, och den mötte häftiga protester från fackför- eningsrörelsen. Den avskaffades också efter regimskiftet hösten 1982.

I måndags tog Dagens Nyheter i en ledare upp moderaternas arbetsmark- nadspolitik till kritisk granskning. Det sägs i ledaren bl. a. att denna politik nu har siktet inställt på institutionella förändringar som generellt skulle stärka arbetsgivarnas ställning gentemot de anställda och försvaga de fackliga organisationerna. Tidningen vänder sig särskilt mot "moderaternas mindre uppmärksammade krav att högsta dagpenning i arbetslöshetsförsäk- ringen skall frysas till nuvarande belopp, 300 kronor. Det uttalade syftet är att begränsa värdet av den arbetslöshetsförsäkring som administreras av kassorna och i stället verka för uppbyggnad av avgiftsfinansierade tilläggsför- säkringar i försäkringsbolagens regi."

Herr talman! Karin Andersson m. fl. centerpartister vill få till stånd en uppdatering av den tidigare utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring. Motionärerna anser att en sådan försäkring är angelägen av jämställdhets- skäl. Saken följs upp i reservation nr 47 av utskottets centerledamöter. De data som kommer fram genom det nya utredningsarbetet kan antas belysa även effekterna av en mer vidsträckt reform. Reservanterna är inte tillfredsställda med detta besked från utskottsmajoriteten. Jag vill därför tillägga att jag ställer mig litet frågande till nyttan av ett mer fullständigt uppdateringsarbete beträffande en reform som reservanterna anser vara angelägen, men som de själva är tveksamma till om den kan genomföras, eftersom de vill beteckna reformen som "eventuell".

Alltsedan våren 1982 har det stått strid om statsbidraget till arbetslöshets- kassorna och i vilken utsträckning medlemmarna skall genom egna avgifter bidra till finansieringen av försäkringen. De två politiska blocken i kamma- ren har här haft delade meningar. I det läge som råder i dag konstaterar utskottets majoritet att det utredningsarbete som skall startas av regeringen får förutsättas pröva olika finansieringsmetoder och finansieringsnivåer. Detta utredningsarbete bör inte bindas upp i förväg till ett visst givet resultat, vilket är vad de tre borgerliga partierna i en gemensam reservation önskar göra.

När det sedan gäller ersättningsnivåerna under nästa budgetår är det att konstatera, att regeringen föreslår en viss höjning av dagpenningen från arbetslöshetskassorna och av utbildningsbidragen, medan moderaterna å ena sidan vill bibehålla dessa ersättningar vid dagens nivå, och vpk å andra sidan vill gå betydligt längre än regeringen i fråga om ersättningarna. Regeringens förslag har här även stöd av centerpartiet och folkpartiet, och kan sägas gå en medelväg vid avvägningen mellan å ena sidan önskvärda bidragsförbättringar och å andra sidan kostnaderna för att genomföra dessa förbättringar.

Avslutningsvis, herr talman, skall jag säga några ord om anslaget

Sysselsättningsskapande åtgärder. Detta anslag finansierar det klassiska arbetsmarknadspolitiska medlet för att påverka efterfrågan, nämligen beredskapsarbetena. Från anslaget bekostas också de tämligen nya formerna för rekryteringsstöd som fått allt större betydelse som alternativ till beredskapsarbeten, liksom vissa andra åtgärder som kostnadsmässigt är av mindre omfattning, såsom bidrag till industribesättningar och det nya bidraget till arbetslösa som startar egen verksamhet.

Under budgetåret 1983/84 anvisades 5,9 miljarder kronor till dessa olika åtgärder. Innevarande budgetår har anslagsbeloppet dragits ned med 1,5 miljarder kronor till 4,5 miljarder kronor. För nästa budgetår föreslår regeringen en fortsatt anslagsnedskärning med 1 750 milj. kr. till 2,7 miljarder kronor.

Sysselsättningen i beredskapsarbeten har i motsvarande mån minskat kraftigt. I februari 1984 var 76 000 personer sysselsatta i beredskapsarbeten, att jämföra med 32 000 i februari i år – en minskning med 44 000 personer. Samtidigt har antalet sysselsatta genom ungdomslag och rekryteringsstöd vuxit från drygt 30 000 till 56 000 under samma månader, eller med ca 25 000 personer. Det pågår alltså en minskning av insatsernas totala omfattning, och samtidigt sker en övergång från beredskapsarbeten till de mindre kostnadskrävande rekryteringsplatserna och ungdomslagen.

När det gäller bedömningen av det totala insatsbehovet nästa budgetår har regeringssidans förslag godtagits av folkpartiet, medan moderaterna vill göra en ytterligare nedskärning med 700 milj. kr. och vpk å andra sidan vill förstärka anslaget med 1 750 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Centerpartiet har yrkat en nedskärning av arbetsmarknadsanslagen med 10 %, och det måste väl även gälla detta anslag. Regeringssidan utgår från en insatsvolym av 8,5 miljoner sysselsättningsdagar, varav ungefär hälften i beredskapsarbeten och hälften i rekryteringsplatser. Moderaterna uppnår sin besparingseffekt genom att räkna på en volym av 7 miljoner sysselsättningsdagar. Dessutom vill de göra en starkare nedjustering av bidragen till kommunala beredskapsarbeten än regeringen förordar för nästa budgetår och vissa prutningar därutöver. Vpk anser att sysselsättningsläget inte motiverar den anslagsminskning med 1 750 milj. kr. som regeringen har bedömt möjlig, utan föreslår att beloppet anvisas för att skapa nya och fasta anställningar hos kommuner och landsting.

Herr talman! Det ligger i det här anslagets natur att det varieras efter konjunkturförändringarna. Det kan bli kraftiga svängningar i insatsernas storlek. Man bör dock vara försiktig med att i tider av uppåtgående konjunktur låta insatserna stanna kvar på en hög nivå. Hur långt ned man å andra sidan kan gå utan att skapa en ökad öppen arbetslöshet kan det vara vanskligt att bedöma på förhand. Erfarenheten från en följd av år med både nuvarande regering och tidigare borgerliga regeringar visar att man i efterhand ganska regelmässigt har fått göra justeringar via tilläggsbudgetar och finansfullmakter av de bedömningar av insatsbehovet som preliminärt har gjorts i budgetpropositionerna och i utskottets betänkanden med anledning av dessa propositioner. Utskottet anser att regeringen, mot den

bakgrund jag nu har skisserat, har gjort en rimlig bedömning av behovet av insatser i form av beredskapsarbeten och rekryteringsplatser under nästa budgetår och tillstyrker således regeringens förslag.

Vad särskilt beträffar stödet till rekryteringsplatserna skall tilläggas, att stödet till sådana platser i näringslivet fr. o. m. nyåret har kompletterats med ett motsvarande stöd till kommuner och landsting. När stödformerna tillkom motsatte sig vpk stödet till näringslivet; moderaterna och centern motsatte sig stödet till kommuner och landsting. Centern vill dessutom bygga ut rekryteringsstödet till näringslivet. Dessa uppfattningar vidhålls i reservationer till det föreliggande betänkandet, medan utskottet inte ser skäl att frångå sin mening att båda stödformerna behövs.

Utskottet har i detta avsnitt också behandlat andra motionsförslag, som delvis följs upp av reservationer till betänkandet. Flera av dessa förslag hänger samman med att det på vissa samhällssektorer, t. ex. naturvården och fornminnesvården, görs betydande insatser i form av beredskapsarbeten. När man nu kraftigt skär ned beredskapsarbetena uppstår självfallet problem inom de här sektorerna. Men dessa problem är en ofrånkomlig följd av att beredskapsarbetena måste kunna konjunkturvarieras. Jag går därutöver inte in på dessa och övriga frågor utan hänvisar till framställningen i utskottets betänkande.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 35 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Erik Johansson kritiserar oss för att vi gör besparingar. Jag vill påminna honom om att vi inom borgerligheten beträffande besparingar är överens om – och det är en av de viktigaste punkterna i den ekonomiska politik som vi menar skall skapa välbefinnande och arbete och just sanera svensk ekonomi – att dra ner de offentliga utgifterna. Vi gör det med olika belopp, och vi gör det på olika områden. När det gäller detta område har vi moderater ett större belopp. Men jag vill säga till Erik Johansson att färdriktningen är densamma för oss alla tre.

Erik Johansson lovprisar arbetsförmedlingsverksamheten, och det är naturligt för en riksdagsman som tidigare som yrkesman gjort stora och goda insatser inom arbetsmarknadsverket. Låt mig också få ge en blomma till den nya verksledningen, som har tagit initiativ till förändringar inom verket. Nyligen fick jag på nytt se hur långt man kommit med ADB-verksamheten i Stockholms län, och utskottet har tidigare sett detta på annat håll. Vi vill också att ADB-verksamheten skall få 15 milj. kr. extra för att effektiviseringen skall påskyndas.

Men varför, Erik Johansson, är ni så ängsliga och rädda för att häva arbetsförmedlingsmonopolet? Vi kan tänka oss alternativa arbetsförmedlingar. Den offentliga arbetsförmedlingen kommer ju alltid att spela en dominerande och viktig roll. Vi kan inte förstå varför ni är så ängsliga för konkurrens.

Och beträffande den obligatoriska platsanmälan: Varför skall man anmäla

lediga platser som man snabbt kan tillsätta genom annonsering i tidningen eller på annat sätt? Slopa byråkratin! Krängla inte till tillvaron med en massa onödigt pappersarbete!

Jag får återkomma till arbetslöshetsförsäkringen i en annan replik.

Anf. 36 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Elver Jonsson sade i sitt tidigare inlägg att det – trots de rekordmånga reservationer som är fogade till betänkandet – råder ganska stor enighet när det gäller de övergripande frågorna i arbetsmarknadspolitiken. Jag delar den uppfattningen, i varje fall när det gäller centern, folkpartiet och regeringen.

Men på en väsentlig punkt har vi från centerpartiets sida en annan uppfattning.

Socialdemokraternas huvudåtgärd mot arbetslösheten är arbetsmarknadspolitiska åtgärder – både på kort och på lång sikt. Erik Johansson gjorde detta helt klart i sitt anförande. Han talade om enbart detta som ett medel att lindra arbetslösheten. Han sade att socialdemokraterna solidariskt stöder dem som blivit arbetslösa genom att anvisa medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sedan kom han in på arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken, och även då talade han enbart om arbetslinjen i just de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Det jag har talat om hela tiden och det som ligger bakom vår policy i den här frågan är att arbetslinjen framför allt skall innebära att man skapar jobb på den reguljära arbetsmarknaden för dem som blivit arbetslösa och att det vore angeläget att utnyttja den högkonjunktur som vi befinner oss i och har befunnit oss i någon tid – och som för övrigt kan tänkas ta slut snart – för att satsa på näringslivet, så att man där kan ta hand om de arbetslösa och verkligen ge dem varaktiga jobb. Vi anvisade på vilka områden det fanns anledning att satsa ytterligare medel. Det gällde småföretagspolitiken, glesbygdspolitiken, regionalpolitiken, osv. På denna punkt skiljer vi oss åt helt och hållet.

Erik Johansson gjorde en tämligen stor affär av en fråga som jag tycker är ganska liten i sammanhanget. Det gäller den reservation som vi har avgett om en uppdatering av den tidigare utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Erik Johansson hängde upp sig på att det inte finns någon anledning att lägga ned arbete på att ta fram material när vi inte ens själva vet om vill införa en allmän arbetslöshetsförsäkring. Men det är ju just för att kunna veta om vi vågar föreslå en sådan reform som vi vill få fram material som visar vad den skulle kosta och vad den kan ge. Erik Johannsons argument var därför ganska dåligt, även om jag i och för sig inte tycker att frågan är så oerhört stor.

Anf. 37 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Eftersom det har försports att Erik Johansson efter höstens val inte längre ställer sina tjänster till utskottets och kammarens förfogande var det med särskilt intresse som jag lyssnade på inlägget av denne erfarne parlamentariker, som förenar politiska kunskaper med egna iakttagelser från förmedlararbetet.

Jag delar de åsikter som kom till uttryck när Erik Johansson tecknade bilden av vad en slapp politik kan leda till när det gäller neddragning av anslag till arbetsmarknadspolitiken och attacker på det arbetsrättsliga området.

Men när han sedan talade i termer om de redan troende menar jag att han själv råkade ut för en övertro på åtgärder, på en inriktning mot den offentliga sektorn och på en detaljstyrning som inte är bra i sin förlängning.

Det är däremot inte svårt att sympatisera med den glöd som Erik Johansson visade när det gällde att göra solidariska insatser för de arbetslösa. Men det lät nästan som om det var ett mål att få vara med och göra sådana insatser, i stället för att det borde vara ett medel, närmast för att förhindra arbetslöshet. Det måste ändå vara det primära.

Erik Johansson avslöjade här tvivel, när han mångordigt talade om att regeringen säkerligen är beredd att komma till riksdagen och be om mer pengar om det skulle uppstå ytterligare behov och att man dessutom har en stor finansfullmakt. Det gav intrycket att det kommer att bli sämre på arbetsmarknaden.

Tyvärr, herr talman, är läget på väg att bli sämre. Vi är inne i en högkonjunktur men har en marknadssituation där vi tappar andelar. Vi har, i högkonjunkturen, en hög arbetslöshet och en svagare arbetsmarknad än under t. ex. förra mandatperioden. Den öppna arbetsmarknaden håller på att försvagas. Det är fler i arbetskraften, men inte fler sysselsatta.

Därför borde kanske Erik Johanssons budskap, som mest har berört oppositionen, också gå till regeringen. Känner man sig på socialdemokratiskt håll. Erik Johansson, verkligen nöjd med att 100 000 fler än under t. ex. 1980 är utanför den ordinarie arbetsmarknaden? Är det detta som socialdemokraterna i utskottet menar när de skriver: Som en följd av den socialdemokratiska politiken har läget på arbetsmarknaden successivt förbättrats. Jag påstår att detta är en felaktig beskrivning. Arbetslösheten har ökat, och läget på arbetsmarknaden är klart sämre.

Anf. 38 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det har, Erik Johansson, skett en förändring av arbetsmarknadspolitiken – en kraftig sådan. Arbetsmarknadspolitiken uppfattas numera enbart som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken. Dess huvudsakliga målsättning är att underlätta uppnåendet av de mål som man har för den allmänna ekonomiska politiken, dvs. att påskynda den strukturella omvandling som den svenska industrin i dag genomgår. Det betyder att arbetsmarknadspolitiken anpassas till detta och blir ett medel för att tillfredsställa denna målsättning. Det betyder att man utformar de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärderna dels med sikte på att överta en del av företagens lönekostnader, dels med sikte på att tillfredsställa deras omedelbara behov på grund av strukturuomvandlingen.

Arbetsmarknadspolitikens sysselsättningskapande mål har skjutits i bakgrunden. Arbetsmarknadspolitikens fördelningspolitiska mål har skjutits i bakgrunden. Arbetsmarknadspolitikens sociala mål har skjutits i bakgrun-

den. Det som framträder numera är enbart de tillväxtpolitiska målen. Det leder inte till någon ökad sysselsättning.

Anf. 39 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Gemensamt för replikerna är att de bekräftar att vi är överens om målen. Det är vägarna för att nå dessa mål som vi har delade meningar om.

Vår uppfattning återspeglas i den proposition vi har att behandla. Den bygger på erfarenheterna från de gångna åren, då vi formade den arbetsmarknadspolitik som sedan har kompletterats och anpassats efter utvecklingens krav med målsättningen att skapa full sysselsättning. Den har också vänt sig till dem som har en svag ställning på arbetsmarknaden med en rad olika åtgärder. Jag utgår ifrån att mina borgerliga kolleger i utskottet väl känner till dessa, och jag har därför inget behov av att redogöra närmare för dem.

Vad som har slagit mig är det som framgick av huvudanförandena, framför allt från moderaterna men också från de övriga borgerliga partierna, nämligen att man talade mycket om arbetslöshetsvolymens ökning. Det talades om svek, och man hänvisade till olika statistiska uppgifter. Låt mig, herr talman, koncentrera mitt inlägg på den punkten.

Utän tvivel skall vi slå fast – det har även majoriteten i finansutskottet gjort – att den ekonomiska politik som vi inledde 1982 har visat sig ge effekter. Vi har nått en bättre ekonomisk stabilitet, vi har en ökad investeringsgrad i vår industri, vi har förbättrat vår handelsbalans och arbetskraftsefterfrågan inom industrin har ökat. Vi är med andra ord på rätt väg. Men vi skall vara på det klara med att det tar tid, eftersom de sex borgerliga åren fått djupgående konsekvenser.

De borgerliga partierna, främst moderaterna, fortsätter att ge sin egen bild av arbetslöshetens omfattning. Förra våren myntade man ett nytt arbetslöshetsbegrepp. Man räknade då in alla som får stöd genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder som arbetslösa och kom fram till att vi hade över 12 % arbetslöshet. I år gör man en annan avgränsning och kommer fram till ett lägre tal, och det är ju bra. Men fortfarande tycks de borgerliga mena att de som får samhällets stöd genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall betraktas som arbetslösa. På det sättet räknar moderaterna med att den totala arbetslösheten skulle uppgå till 8 % mot 3 % enligt de gängse AKU-beräkningarna.

Jag kan hålla med om att moderaternas högre siffra kan vara ett mått på det totala sysselsättningsproblemet som vi har att hantera. I själva verket är det utmärkt att moderaterna håller på med räkneövningar av detta slag; för det avslöjar moderaternas egen politik. Vi försöker att lösa våra sysselsättningsproblem med arbetsmarknadspolitiska insatser såsom beredskapsarbeten och annat.

En jämförelse med t. ex. Danmark visar att vi när det gäller arbetslösheten har en gynnsammare utveckling. Men en arbetsmarknadspolitik av borgerlig modell skulle medföra en politik som är lik den man för i Danmark, vilket vi inte skulle kunna acceptera.

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Herr talman! Jag ber att få återkomma med ytterligare synpunkter till Alf Wennerfors i min nästa replik.

Anf. 40 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! I sitt förra inlägg kritiserade Erik Johansson oss för vår syn på arbetslöshetsförsäkringen. Jag vill begagna den här repliken till att skapa klarhet på denna punkt.

För det första har försäkringen alltmera förlorat karaktären av försäkring. För det andra skall vi påminna oss att den i dag finansieras till 65 % med arbetsgivaravgifter och till ca 30 % med skattemedel. Egnavgiften är alltså försumbar – den är några få procent.

På detta sätt har parterna faktiskt befriats från ansvar för den arbetslöshet som orsakas av ett alltför högt lönekostnadsläge. Vi menar att man måste skapa s. k. raka rör mellan förhandlingsborden och kostnaderna för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Jag undantar i detta sammanhang naturligtvis de människor som utan egen förskyllan drabbas av arbetslöshet.

Vi menar att den offentliga finanseringen skall minska. I ett första steg skall den enskilde stå för 20 %. Det är inte någon anmärkningsvärd siffra, eftersom den egna insatsen var 20 % av finansieringen när vi hade en socialdemokratisk regering 1973.

För övrigt menar vi att man på sikt måste få en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring till vilken tilläggsförsäkringar skall kunna tecknas. Det är bra att detta nu skall utredas.

Avslutningsvis: Vi går inte med på att man höjer dagpenningen nu. Vi menar att man i stället skall kunna teckna tilläggsförsäkringar.

Tydligen är också arbetslöshetsförsäkringen en helig ko. Kan inte socialdemokraterna avliva denna heliga ko och tillsammans med alla oss andra debattera olika former för hur man skall skapa en bra arbetslöshetsförsäkring för människor?

Anf. 41 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Erik Johansson reagerade mot att vi talar så mycket om arbetslösheten. Jag tycker det var litet förvånande, eftersom arbetslösheten ju är det som vi har anledning att tala om i dag. Det är mycket oroande när arbetslösheten i en högkonjunktur, som vi nu befinner oss i, fortfarande ligger på en onormalt hög nivå, vilket jag förutsätter att även alla socialdemokrater anser.

Erik Johansson talade också om den ekonomiska politik som har lett och kommer att leda till förbättringar. Men dessa åtgärder är kanske inte så heltäckande. Inflationsutvecklingen har ju inte varit särskilt gynnsam, budgetunderskottsutvecklingen har inte heller varit särskilt gynnsam, och effekterna av devalveringen, som i och för sig stödde näringslivet i början, har också ätit upp.

Erik Johansson sade att vi sätter likhetstecken mellan de arbetslösa och dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det gör inte vi i centern. Jag sade detta mycket klart i mitt anförande. Däremot tycker vi att

man måste sträva efter att ge även dem som är föremål för arbetsmarknads- politiska åtgärder fasta jobb. Det är detta människor strävar efter, och detta bör även vi politiker sträva efter.

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

Anf. 42 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Erik Johansson säger att vi är överens när det gäller målen, men att vi har delade uppfattningar om vägarna att nå målen. I så fall borde man, Erik Johansson, kunna ändra på arbetsmarknadspolitikens nuvarande extrema näringslivsanpassning. Den leder osvikligen till en ökad monopoli- sering samt till en ökad maktkoncentration, och den försvagar möjligheterna ytterligare när det gäller att på ett effektivt sätt bekämpa arbetslösheten.

Man borde kunna ge arbetsmarknadspolitiken en helt annan inriktning och inte som i dag utveckla den till något slags provisorium, där människor lever i en mycket osäker tillvaro när det gäller sysselsättningen. Man borde kunna utveckla en arbetsmarknadspolitik som har klara sysselsättningskska- pande, sociala och fördelningspolitiska målsättningar.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Anf. 43 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Läget är följande: Vi har mer arbetskraft i dag än vi hade för tre fyra år sedan, men vi har inte fler i arbete. De arbetslösas antal är i genomsnitt högre den här mandatperioden än under den förra – och detta trots en mycket stark högkonjunktur. Är inte det bekymmersamt, Erik Johansson?

Nu säger den socialdemokratiska talesmannen: Det blir ändå allt bättre, men det är klart att det tar tid att restaurera det hela efter sex år då socialdemokraterna inte fanns med i regeringen. Ja, om det vore så väl att det hade blivit bättre, trots att det tagit tid!

Det allvarliga just nu är rörelseriktningen. När det gäller handelsbalansen, som Erik Johansson nämnde något om, går det ju utför. Vi håller på att tappa marknadsandelar. Ändå säger socialdemokraterna i betänkandet att den socialdemokratiska politiken har lett till att läget på arbetsmarknaden successivt förbättras. Dessutom påstår man att arbetslösheten har minskat. Det var det, fru talman, som jag menade var ett felaktigt påstående.

Mina frågor kvarstår: Känner man inte på socialdemokratiskt håll oro över att vi nu har 100 000 fler utanför den ordinarie arbetsmarknaden än vi hade motsvarande månad för fem år sedan? Och vore det ändå inte, Erik Johansson, riktigt att säga att regeringen har en stor uppgift när det gäller att förbättra situationen?

Vi har alltså inte fler i arbete, men vi har fler arbetslösa. De 100 000 som antalet människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden ytterligare ökat med borde vi lägga ned mera tid och kraft på, i stället för att bara säga att läget är bra.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Anf. 44 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ett obestriddigt faktum att antalet sysselsatta har ökat med 62 000 personer under den socialdemokratiska regeringsperioden.

Får jag sedan fortsätta där jag tidigare slutade när det gäller statistiken. Jag noterade de olika sifferkombinationerna i sammanhanget och basen för framräkningen av dessa. Vidare noterade jag att – och det är bra – moderaterna har räknat fram högre siffror. Det kan vara ett mått på den totala sysselsättning som vi har att hantera. Jag vill understryka att det i själva verket är bra att man håller på med räkneövningar av det här slaget, för då avslöjas moderaternas egen politik.

Vi försöker lösa sysselsättningsproblemen genom arbetsmarknadspolitiska insatser. Om man drar ned på en stor del av dessa insatser – och det är ju vad moderaterna i besparingssyfte vill göra – blir det en ökning av den öppna arbetslösheten med upp till 8 %. Samtidigt blir det en överflyttning av kostnaderna när det gäller arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete m. m. Det blir i stället fråga om ersättning från arbetslöshetskassorna och genom annat kontantstöd – dvs. en arbetsmarknadspolitik som mera liknar den man för i Danmark och på den europeiska kontinenten i övrigt. Det blir med andra ord en övergång från arbetslinjen till kontantlinjen i svensk arbetsmarknadspolitik, och någonting sådant vill vi socialdemokrater inte vara med om.

Fru talman! I sitt inledningsanförande sade Alf Wennerfors – och jag har också sagt det – att vi skulle avvakta "politikeromläggningen", som skulle få positiva sysselsättningseffekter, i varje fall på kort sikt – dvs. när det gäller det budgetår som vi nu talar om kommer en sådan här neddragning av den ekonomiska politiken med säkerhet att leda till ökad arbetslöshet. Om vi trodde att ni inte var medvetna om detta skulle det innebära att vi underskattade er moderater i andra avseenden. Det finns säkert inte skäl till det. Att ni blir så indignerade när vi nämner saker och ting vid deras rätta namn är mot den bakgrunden ganska märkligt.

De övriga frågor som här har ställts anser jag mig ha besvarat i mitt huvudanförande. Vi hyllar och vi vill driva arbetslinjen. Jag vill stryka under att vi här har en lång och måhända besvärlig väg att vandra, men inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen är vi fast beslutna att fortsätta vandringsen mot det mål som vi gemensamt har satt upp.

Förste vice talmannen anmälde att Alf Wennerfors och Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! I moderata kretsar säger man sig ofta slå vakt om traditionerna i samhället. Man säger sig också slå vakt om friheten.

Slår man vakt om traditioner borde man också slå vakt om dem som vi har på den svenska arbetsmarknaden. Men så är inte längre fallet.

Nu är högerkrafterna beredda att släppa den traditionella "svenska

modellen" och i stället via lagstiftning och förbud successivt omvandla parternas arbetsmarknad till arbetsgivarnas. Fackets och löntagarnas inflytande vill man kraftigt begränsa.

Jag är i och för sig inte förvånad över att moderaterna här i kammaren driver denna politik. Tvärtom har vi under senare år fått många signaler som har pekat på en allt tydligare vridning mot höger på den konservativa skalan – en vridning i riktning mot Thatchers och Reagans konservatism.

Desto mer förvånad är jag över att moderaterna lyckats få med sig mittenpartierna på en rad arbetsmarknadspolitiska utspel. Frysningen av lönerna för alla ungdomar under 20 år är ett sådant exempel. Det började med att moderaterna motionerade om detta. Sedan anslöt sig tyvärr centern och folkpartiet.

Enligt Svenska Dagbladet har moderaterna räknat med att en lönefrysning skulle leda till att de reala löneskillnaderna mellan ungdomar och vuxna skulle öka med 25 %.

Häromdagen fick jag statistik över arbetslösheten i USA. I detta land måste många människor – inte minst ungdomar – acceptera nära nog svältlöner för att få arbete. Arbetslösheten bland ungdomar i USA är nu 18,4 %.

Vi kan också från Europa hämta många exempel på länder där ungdomslönerna ligger avsevärt lägre än vuxenlönerna och där samtidigt arbetslöshets-talen bland ungdomarna är skrämmande höga. I Nederländerna har 18-åringar 50 % av de vuxnas löner. Arbetslösheten bland ungdomar är 30 %. I det stolta Storbritannien är ungdomslönerna bra mycket lägre än vuxenlönerna – ungefär 35 %. Där finns städer som Beatles Liverpool, där arbetslösheten bland de unga är 75 %.

Visserligen heter det i reservationen från moderaterna, centern och folkpartiet att det är parterna på arbetsmarknaden själva som måste komma överens om en lönefrysning för ungdomarna. Men de borgerliga vill att regeringen skall utöva påtryckningar och att statliga insatser mot ungdomsarbetslösheten skall hållas inne, tills en lönefrysning har accepterats. Kallhamrat skall statsråd och riksdagsmän stå vid sidan och betrakta de arbetslösa tätande led.

Vad är det för valfrihet som moderaterna erbjuder ungdomarna? Jo, en valfrihet att välja arbetslöshet. Moderaterna ställer sig på överhetens sida gentemot ungdomarna. Ungdomslagen kritiseras våldsamt. Det är tydligen bättre att ge ungdomarna pengar i handen för att de skall hålla sig undan än att ge dem jobb. Vi väljer arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken, moderaterna kontantlinjen.

Att det är arbetsgivarnas frihet som moderaterna värnar om – och inte löntagarnas – framgår tydligt på en rad olika områden, områden som vi inte skall diskutera i dag utan vid senare tillfällen, då bl. a. arbetsrätts- och arbetstidslagstiftningen kommer att tas upp.

Det handlar om ett uttalat misstroende mot de fackliga organisationernas och löntagarnas förmåga och vilja att verka ansvarsfullt.

Det gläder mig – liksom tidigare Erik Johansson – att Dagens Nyheter har

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

insett vad som är på gång. Där skrev man häromdagen i en ledare:

”Säkert är det betydligt svårare i Sverige än i Storbritannien att tämja facket. Hos oss har fackföreningarna genom sin höga anslutningsgrad en starkare position och deras roll är i huvudsak accepterad av den allmänna opinionen. Fallen av missbruk av fackliga rättigheter är fåtaliga i Sverige, jämfört med Storbritannien.”

Dagens Nyheter fortsätter:

”Det betyder att striderna blir så mycket hårdare om moderaterna i regeringsställning skulle försöka genomdriva sina idéer om arbetsmarknaden. Tror de verkligen att en så konfliktskapande politik skulle bidra till den nödvändiga saneringen av landets ekonomi? Margaret Thatcher är ett farligt föredöme.”

I det borgerliga blocket råder i dag total enighet om ytterligare ett arbetsmarknadspolitiskt förslag. Det gäller kravet på kraftiga nedskärningar av de statliga bidragen till arbetslöshetskassorna. Här handlar det om ytterligare ett angrepp. När jag hör bl. a. Karin Andersson tala om behovet av en genomgång för att se om det inte behöver införas en allmän arbetslöshetsförsäkring, kan jag inte låta bli att litet stillsamt påpeka att i den första borgerliga regeringsförklaring som kom, hösten 1976, stod det bl. a.: En allmän arbetslöshetsförsäkring införs. Men nu har man tydligen kommit till klarhet och menar att det först måste göras ytterligare utredningar. Vad man vill är att försvaga den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen genom att kraftigt öka egenavgifterna. Som Erik Johansson påpekade vill moderaterna dessutom urholka ersättningen genom att frysa den högsta dagspenningen.

Bilden av en högerinriktad borgerlig arbetsmarknadspolitik växer tydligt fram. Udden är riktad mot facket och löntagarna. Thatcher är ett farligt föredöme, som DN säger. Hennes Storbritannien är ett samhälle där de s. k. fria marknadskrafterna får råda, där människor tvingas till ett liv i passivitet, medan arbetslösheten stiger, där det sociala skydds nätet successivt prutas bort och där frånvaron av något som liknar den svenska modellen skapar ständig oro på arbetsmarknaden.

Den arbetsmarknadspolitiska proposition som regeringen har lagt fram, och som utskottsmajoriteten i huvudsak ställer sig bakom, är avvägd mot den arbetsmarknadspolitiska verkligheten. I den verkligheten finns det människor med många olika slags behov och förutsättningar. Till skillnad från många andra länders innebär den svenska arbetsmarknadspolitiken i första hand aktiva insatser för dem som är eller riskerar att bli arbetslösa.

Alternativet till denna aktiva politik är ett samhälle där många tvingas till passiv väntan med ett kontant bidrag som enda stöd.

Arbetslösheten minskar nu och fler människor är sysselsatta än på mycket länge. Den negativa utvecklingen, som inleddes under borgerliga regeringar, har vänt. Trots detta är det nödvändigt med kraftfulla insatser på en lång rad områden för att fortsätta kampen mot arbetslösheten – därför att arbetslösheten i dag är för hög och för att ta till vara varje individs personliga förutsättningar.

Det är därför regeringen nu vill fortsätta med att också förbättra den

ungdomslag som sedan den introducerades förra året har gett tiotusentals ungdomar meningsfull sysselsättning i stället för passiv väntan. En stor del av dessa ungdomar har genom ungdomslagen fått sin första kontakt med arbetslivet, och många har snabbt slussats vidare in på den ordinarie arbetsmarknaden.

Rekryteringsstödet har haft samma effekt. Tiotusentals arbetslösa kom förra året in på den privata arbetsmarknaden genom detta stöd. Sedan årsskiftet har vi också utökat det till att omfatta kommuner och landsting.

Just genom att satsa på ungdomslag och rekryteringsstöd har vi kunnat minska antalet beredskapsarbeten. Men vi kommer att behöva även sådana under budgetperioden – vi räknar med i genomsnitt 20 000 personer per månad.

Vi fortsätter att använda arbetsmarknadsutbildningen som ett av de viktigaste instrumenten i den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Genom arbetsmarknadsutbildningen kan vi nästa år ge ca 115 000 människor utbildning. Det handlar både om dem som är arbetslösa och dem som riskerar att bli det – och det gäller att lösa s. k. flaskhalsproblem, bl. a. i industrin.

Vi går vidare med insatser för att skapa jobb åt handikappade. Det handlar om lönebidrag, introduktionsstöd, jobb inom Samhällsföretag, offentligt skyddat arbete – som vi startar fr. o. m. den 1 juli i år – och om bidrag till arbetshjälpmedel.

Moderaterna vill skära ned på beredskapsarbeten, på utbildning, på arbetslöshetsersättning. Och vilka är det som drabbas? Jo, naturligtvis de arbetslösa. Och risken är stor att de långtidsarbetslösa drabbas allra värst. Uppgången i långtidsarbetslöshet, som vi har haft under de senaste åren, har oroat mig och många andra djupt. Det är därför med stor lättnad vi nu ser att utvecklingen är på väg att vända, att vi nu börjar minska långtidsarbetslösheten. Men skall vi kunna fortsätta på den vägen krävs det fortsatta insatser. Och med moderaternas nedskärningspolitik skulle vi inte kunna fortsätta på den linjen!

Arbetsmarknadsutbildningen skall skäras ned, enligt moderaterna. Samtidigt klagar man över att det saknas yrkeskunnigt folk. Hur skall man trola fram dem? Moderater anser sig ju vara specialister på skolfrågor, så de har kanske någon begåvad lösning på hur man lär sig utan att ens få möjlighet att delta i utbildning. Men varför skall vi lägga ned eller kraftigt minska en arbetsmarknadsutbildning där enligt de senaste utvärderingarna 70 % kan gå in och göra nytta i vårt näringsliv efter utbildningen? Missunnar moderaterna näringslivet yrkeskunnig personal?

Så några ord om moderaternas sätt att behandla arbetsmarknadspolitiska bidrag till bl. a. företag. Jag får ofta höra moderater tala om riktiga jobb. Men vad är ett riktigt jobb? Om jag är handikappad och får ett arbete med hjälp av lönebidrag hos Volvo eller ASEA, så är det inte fråga om ett riktigt jobb enligt moderaternas terminologi. Jag tycker att moderaterna skall gå ut säga det till de tiotusentals människor som under årens lopp har fått ett jobb i näringslivet genom förmedlingens medverkan. Samma sak gäller rekryte-

ringsstödet: jobb som långtidsarbetslösa eller ungdomar får hos Saab-Scania eller Eriessonkoncernen är inte heller riktiga jobb. Jag tycker att moderaterna skall gå ut och säga det till de ca 20 000 som just nu sliter som bäst för sitt eget och sitt företags bästa.

Kanske skulle moderaterna också kunna tala om för arbetsgivarna att det inte är riktiga jobb utan konstruerad terapi som de erbjuder. Jag tror att dessa skulle känna sig mycket främmande för den beskrivningen.

Vi kan glädja oss åt att utvecklingen på arbetsmarknaden är på rätt väg. Vi har fler sysselsatta, färre arbetslösa och långtidsarbetslösa liksom också färre dolt arbetslösa nu än för ett år sedan. Samtidigt innebär inte det att vi kan slå oss till ro och säga att problemen nu är lösta. Den arbetslöshet som vi har nu är för hög, och vi måste fortsätta att bekämpa den, och därvid är arbetsmarknadspolitiken ett av våra viktigaste hjälpmedel. Det är en destruktiv nedrustning av den som moderaterna nu står för och som skulle få förödande konsekvenser för arbetslösheten i det här landet.

Anf. 46 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Först vill jag i anslutning till det som Erik Johansson tidigare framförde och som dessutom nu Anna-Greta Leijon har varit inne på säga, att det väl egentligen är ganska ointressant att debattera om enskilda siffror, detaljer och kommantecken, eller att diskutera hur vi skall belysa arbetslöshetens omfattning. Den totala arbetslösheten har ökat, oavsett om vi räknar in exempelvis Samhällsföretag eller inte, och det är detta som jag menar att man måste vara oroad över.

Vidare vevade Anna-Greta Leijon i gång med att högerkrafterna är i farten. Traditionerna på svensk arbetsmarknad håller på att brytas ned, eller hur arbetsmarknadsministern nu uttryckte saken. Det som Anna-Greta Leijon kallar för traditioner kallar jag för heliga kor. Jag menar att vi skall kunna diskutera detta utan att bli beskyllda för både det ena och det andra och utan att man dessutom skall skrämman med Margaret Thatcher eller med de låga lönerna i USA. En konstruktiv debatt om arbetsmarknadspolitiken vinner på att man diskuterar det som gäller förhållandena här hemma.

Men det har – som ungdomarna uttrycker saken – varit inne på socialdemokratiskt håll att beskylla oss för att föra en antifacklig kampanj. Udden har riktats mot facket och löntagarna, säger man. Men vad vi har velat göra är att över huvud taget diskutera de avarter som förekommit på olika håll, bl. a. inom den fackliga världen. Men därmed har vi inte gjort ställningstagandet att man inte skall ha fackliga organisationer. Dessa behövs sannerligen i det svenska samhället och medverkar i hög grad till stabilitet.

Jag vill vidare fråga Anna-Greta Leijon: Anser Anna-Greta Leijon att det är tillfredsställande att bara knappt 1 000 ungdomar av de 40 000 i ungdomslag har kommit till den enskilda sektorn? Nog måste väl Anna-Greta Leijon medge att det är inom den enskilda sektorn som dessa ungdomar kan få långsiktiga och reguljära jobb?

Slutligen ställer Anna-Greta Leijon frågan vad som är riktiga jobb och använder debattekniken att ta exempel från de handikappades område. Jag

vill fråga Anna-Greta Leijon rakt på sak: När har vi använt oss av uttrycket "riktiga jobb" när det gällt handikappade eller andra som har arbete på ett företag med lönebidrag? Det skulle jag mycket gärna vilja veta.

Anf. 47 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det var ett ödesmättat tal som arbetsmarknadsministern höll. Hon nämnde allt elände som skulle kunna tänkas hända vid ett eventuellt regeringsskifte. Det liknade snarare ett valtal än ett sakligt inlägg i en arbetsmarknadspolitisk debatt. Jag skall bara bemöta två saker. Ungdomsfrågorna kommer, som jag sade i mitt inledningsanförande, Arne Fransson att ta upp.

Det gäller först reservationen om egenavgifterna till arbetslöshetskassorna. Vårt förslag betraktades av arbetsmarknadsministern såsom en oerhört stark urholkning av hela detta system. Vi kan dock inte tycka att det är fråga om någon enorm förändring. Det innebär en höjning av egenavgifterna med 25 kr. i månaden. Vi betraktar inte detta som någon enorm försämring. Det kan vara rimligt att de som har ett arbete i något större utsträckning är med och finansierar försäkringen för dem som har drabbats av arbetslöshet. Det innebär också ett återställande av den procentandel som har gällt tidigare.

Anna-Greta Leijon ironiserade litet över vår reservation om en uppdatering av den tidigare utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Hon sade att vi hade detta med i vår regeringsförklaring 1976. Men då behövdes inte någon utredning. Självklart hade en utredning behövts också då, men vid den tidpunkten hade vi resurser att göra det själva. Vi hade ju tillgång till regeringskansliet. Eftersom det tydligen möter så stort motstånd, är det kanske en viktigare fråga än jag ville påskina i mitt förra inlägg. Jag tycker att det finns all anledning för oss att stå kvar vid vår ståndpunkt.

Anf. 48 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern sade att man nu håller på att vända den negativa utveckling som inleddes under den borgerliga regeringstiden. Eftersom folkpartiet då i stor utsträckning hade ansvaret för arbetsmarknadspolitiken, känner jag mig i högsta grad apostroferad. Det är emellertid fel att påstå att situationen skulle vara bättre nu än under den förra mandatperioden. I mina inlägg har jag påvisat att arbetslösheten under socialdemokratiskt styre är högre än den var då. Framför allt står i dag en mycket större grupp utanför den ordinarie arbetsmarknaden, nämligen 100 000 fler människor. Anna-Greta Leijon påstår att man håller på att rätta till förhållandena. Med förlov sagt, fru talman, känns den argumenteringen ganska jobbig att rent pedagogiskt klara ut.

Jag hade väntat mig att arbetsmarknadsministern skulle säga någonting om min kritik av den njugethet som den socialdemokratiska regeringen har visat mot de handikappade. Det särskilda lönebidraget är slut och det vill man inte vara med om att öka. Regeringen har lurat riksdagen på ett begärt reformerat stöd till de handikappade för att ge dem handikappanpassade bilar. Jag vill att arbetsmarknadsministern hälsar socialministern att det är angeläget att ompröva detta ärende.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

I mitt första inlägg ställde jag en fråga, och jag vill upprepa den: Anser regeringen och socialdemokraterna att man har lyckats i sin uppgift att komma till rätta med arbetslösheten? Om svaret är ja, får det stå som det har blivit uttalat. Men om svaret är nej, vilka initiativ tänker regeringen då ta för att komma till rätta med det svåra dilemma att trots en högkonjunktur ändå ha en hög arbetslöshet?

När det gäller ungdomslönerna sade arbetsmarknadsministern att vi förespråkar lönefrysning och påtryckningar samt kallhamrat uppträdande. Att tala om påtryckningar är litet djärvt från en regeringsföreträdare med tanke på vad finansministern har haft för sig i den pågående avtalsrörelsen. Socialdemokraterna har väl ändå varit med om en lönefrysning för dem som deltar i ungdomslag genom att i princip inte medge mer än halvtid. Det skedde naturligtvis inte därför att man tyckte att halvtidsarbete var bättre utan därför att pengarna inte räckte längre.

Sedan är det intressant att se att arbetsmarknadsministern jämför med högerregimer i England och USA när hon skall bevisa sin egen regerings förträfflighet. Om hon hade gjort jämförelsen med den tid då folkpartiet skötte arbetsmarknadspolitiken, hade det inte varit lika enkelt att briljera över att situationen skulle vara bra.

Min fråga kvarstår: Är arbetsmarknadsministern och regeringen nöjda med att vi i dag har 100 000 fler människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden än vi hade i februari för fem år sedan?

Anf. 49 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministerns inlägg var ett enda långt angrepp på moderata samlingspartiet. För mig förefaller det väldigt tacksamt att ha moderata samlingspartiet att ägna debatterna åt. Det ingår tydligen i den valstrategiska målsättningen att moderaterna och socialdemokraterna skall gå som ett slags parhästar, där den enas extrema högeravridning utgör den nödvändiga förutsättningen för den andras högeravridning.

I sin iver att angripa moderaterna har arbetsmarknadsministern glömt att beröra den egna politiken. Jag tänker ägna mig åt socialdemokraternas politik, för den har inte blivit mera smaklig av att moderaterna gått ännu längre åt höger. Den socialdemokratiska politiken har inte blivit radikalare för att moderaterna blivit extremt konservativa.

Ett inslag i regeringens arbetsmarknadspolitik är att man predikar återhållsamhet i fråga om lönerna. Regeringen har gått in i avtalsrörelsen och fastslagit att det samhällseliga utrymme för lönehöjningar är 5 %. Samtidigt kan vi konstatera att 50 av de största bolagen i Sverige har gjort vinster som uppgår till mellan 50 och 75 miljarder kronor, vilket innebär en ökning med hela 13 miljarder. De sexton största bolagen har ökat sina vinster från 19 151 000 000 till 28 485 000 000 kr.

Det återstår för arbetsmarknadsministern att svara på mina frågor: När kommer det en period med utrymme för reallöneökningar? Det är ju en förutsättning för att öka köpkraften och efterfrågan på den inhemska marknaden och därmed för att öka sysselsättningen. Och hur mycket måste

vinsterna öka för att regeringen skall anse att löntagarna efter åtta års reallönesänkning är berättigade till en kraftig lönehöjning?

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag hade väntat mig att moderaterna skulle reagera mot att jag kritiserade dem. Däremot är jag litet förvånad över att Alexander Chrisopoulos gör det så starkt.

Om folk bara hade att välja mellan å ena sidan den marknadskapitalism som moderaterna står för och å andra sidan den statskapitalism som Alexander Chrisopoulos pläderade för i sitt första inlägg, tror jag att medborgarna skulle välja den moderata modellen. Därför tänker jag, vad vpk än säger, tillåta mig att också i fortsättningen kritisera moderaterna.

Visst har vinsterna ökat under de socialdemokratiska regeringsåren. Men vi hade faktiskt en utveckling i det svenska samhället under de sex borgerliga åren där spekulation och snabba klipp alltmer blev det som det lönade sig att satsa på. Vi har vänt utvecklingen och gjort vad som var helt nödvändigt, nämligen att se till att det åter lönade sig att satsa på det som kan ge oss jobb, att satsa på utbyggnad av den svenska industrin. Detta medför att också vinsterna har ökat. Skulle vi fortsatt den väg som de borgerliga slog in på, då hade vi inte kunnat vända utvecklingen i den svenska industrin till att bli en uppgång av lediga platser och antalet jobb. Då hade den kräftgång fortsatt som varje år gav oss tiotusentals färre industrisysselsatta.

Ja, Elver Jonsson, visst har vi problem på den svenska arbetsmarknaden. Jag har inte förnekat och kommer inte att förneka det. Just därför är en fortsatt stark arbetsmarknadspolitik så nödvändig.

Men om Elver Jonsson så gärna vill tala om vad som hände under de år som folkpartiet hade ansvaret för arbetsmarknadspolitik, så måste han ju i sanningens namn också konstatera att det var då som vi hade den rekordsnabba ökningen av arbetslösheten, och det var då som vi för första gången på flera decennier fick en minskning av sysselsättningen.

Elver Jonsson ställde ett par frågor, bl. a. om insatserna för särskilda lönebidrag för arbetshandikappade. Jag vill påminna om att regeringen för ungefär en månad sedan fattade beslut om att utvidga den verksamheten.

Elver Jonsson ägnar sig mycket åt att försöka så missmod för framtiden.

Som det nu ser ut ger t. ex. länsarbetsnämnderna en mycket positiv bedömning av den fortsatta verksamheten. Så långt man nu kan se i prognosperioderna tror man att den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden kommer att fortsätta.

Industrin själv har också framtidstro. De prognoser som gjordes för industriinvesteringarna i början på året håller nu på att justeras upp.

Jag tycker inte att det finns anledning att så något missmod. Däremot finns det anledning för oss att fortsätta att bekämpa arbetslösheten.

Till Karin Andersson vill jag säga att poängen med min lilla påminnelse om vad som stod i regeringsförklaringen från 1976 var att man då lovade att redan under sin första hösttermin införa en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det gjordes också en offentlig utredning, som sedan hamnade i en byrålåda.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Alf Wennerfors säger att han inte vill höra jämförelser med de låga lönerna i USA eller situationen i Storbritannien. Men Alf Wennerfors driver ju hårt kravet på att vi skall föra en politik som i väldigt mycket liknar den man har i dessa länder. Ungdomslönerna skall frysas och minskas, säger man, och då tror man sig med ett trollslag lösa problemen med arbetslösheten bland de unga. Men vi kan ju konstatera att i länder där man har prövat den modell moderaterna nu förespråkar finns en långtidsarbetslöshet som är enorm. Där har man hos de unga sått en misstro mot samhället och en pessimism inför deras framtida utsikter. Den vill vi inte ha i det svenska samhället.

Det är faktiskt så att på område efter område inom arbetsmarknadspolitiken för moderaterna i dag en långt mer reaktionär politik än man har gjort tidigare.

Om Alf Wennerfors sedan från talarstolen inte riktigt vill stå för det, kan man ju alltid hoppas att det också skall tolkas så att han i själva verket har en annan inställning. Men då får han klart redovisa det.

Moderaternas politik, som redovisas i de reservationer som avgivits till det här utskottsbetänkandet, skulle kraftigt öka arbetslösheten i Sverige.

Anf. 51 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Jag skulle ha sagt att jag inte vill höra om de låga lönerna i USA. Så har jag faktiskt inte sagt. Jag är medveten om vad som sker utanför vårt lands gränser, både i USA och på andra håll. Men jag menar att i en arbetsmarknadspolitisk debatt i Sveriges riksdag, där vi ändå bygger våra antaganden och våra förslag på helt andra förhållanden, skall vi kanske inte dra upp för många exempel från andra håll.

Tidigare i dag har jag berört ungdomsarbetslösheten ganska ingående, och inte minst frågan om ungdomslönerna. Det är klart att Anna-Greta Leijon vill dra ut det allra värsta av detta och måla fula gubbar på väggen. Vi menar att det här ändå borde kunna prövas i små, försiktiga steg, och vi är helt övertygade om att det skulle skapa lättnader när det gäller att rekrytera ungdom på arbetsmarknaden.

Anna-Greta Leijon medger nu att den totala arbetslösheten har ökat, och så är det väl oavsett hur man räknar. Men hon skyller då på de sex borgerliga åren. Låt mig få påminna Anna-Greta Leijon om att ni i valrörelsen 1982 faktiskt lovade att bara vi röstade på er, så skulle ni snabbt komma till rätta med arbetslösheten. Den skulle snabbt minskas, bara ni fick regeringsansvaret.

Då vill jag fråga: Skall ni nu gå ut igen, i den pågående valrörelsen och ända fram till den 15 september, och dela ut sådana här löften när det gäller arbetslösheten? Jag kan tänka mig att många människor som har insikt i det här problemet inte känner särskilt stort förtroende för den typ av löften som ni går ut med. Medge i stället att ni har misslyckats! Ni måste förändra politiken radikalt. Vi har från det borgerliga blocket i utskottet lagt fram förslag om vilka utgångspunkter man skall ha när det gäller den ekonomiska politiken, och även när det gäller delar av arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 52 KARIN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Man hinner så litet på den tid man har till förfogande för en replik, och jag vill därför fortsätta det resonemang jag förde i min tidigare replik.

Arbetsmarknadsministern talade om det förbättrade arbetsmarknadsläget – färre arbetslösa osv. – och nämnde också att det var färre långtidsarbetslösa. Jag har siffrorna framför mig, och jag har mycket svårt för att se vad förbättringen skulle kunna bestå av. Det var 15 000 långtidsarbetslösa år 1980, 20 000 år 1981, 30 000 år 1982, 38 000 år 1983 och 38 000 år 1984. Jag vet alltså inte vad minskningen består av under den senaste mandatperioden. Man skall vara litet försiktig med att slänga omkring sig påståenden, när det finns siffror som kan bevisa motsatsen.

Sedan säger arbetsmarknadsministern att debatten sår ut missmod inför framtiden, när läget nu håller på att vända. Jag tror inte att man har den avsikten från något håll. Tvärtom tror jag att om man verkligen väljer en arbetslinje, så finns det alla förutsättningar för att vända utvecklingen. Men det skall då vara en arbetslinje som går utöver vad regeringen tydligen menar med arbetslinje – nämligen att man väljer inom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna på det sättet att man försöker minska kontantstödet. Vad vi menar med en arbetslinje är att vi stimulerar näringslivet, så att man där kan ge varaktiga jobb. Det kan verkligen betraktas som en arbetslinje i sysselsättningspolitiken totalt, och det har varit vår linje i hela det här betänkandet.

Anf. 53 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Med anledning av min fråga om regeringen anser att man lyckats med sin arbetsmarknadspolitik medger äntligen arbetsmarknadsministern att det är svårigheter. Det är klädsamt att man kommit så långt i självbekännelse. Men så upprepas slagordet: Vi har ändå vänt på utvecklingen. Men när man försöker bevisa vad man vänt på är det inte så mycket man kan komma med. När det gäller rekordarbetslöshet lyckades vi inte komma upp i de höga tal som socialdemokraterna nått under den här mandatperioden, och det gäller både i procent och i absoluta tal!

Den socialdemokratiska regeringen har under denna period satt arbetslöshetsrekord. Detta är ett obestridligt faktum. Det uppfattar jag inte som att vända på utvecklingen, för att vända på utvecklingen borde vara någonting positivt.

Arbetsmarknadsministern sade för övrigt i sitt tidigare inlägg att regeringen anser att man skall hävda arbetslinjen. På den punkten är vi så rörande överens att vi kanske inte behöver debattera det så mycket. Arbetsmarknadsministern säger att man inte vill ha kontantlinjen. Men det bekymmersamma är ju att det just nu är kontantlinjen som ökar. Den har nästan fördubblats i jämförelse med tiden för fyra fem år sedan – nästan 30 % mot tidigare 15–20 %. Det är illavarslande.

Även om jag inte är något starkt kronvittne i en skiljedom, är det intressant att se vad LO-tidningen skriver. Visserligen har man där andra beräknings-

Torsdagen den
28 mars 1985

Arbetsmarknads-
politiken, m. m.

grunder, och det tal som redovisas vill jag inte heller acceptera. Men man skriver i alla fall så här:

”I dag är det i runda tal 500 000 personer som befinner sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden eller som kan och vill arbeta mer än de får.

Det är oerhört många och fortfarande fler än det var vid regeringsskiftet 1982.” Sedan tillägger man:

”Under det andra halvåret 1984 ökade den öppna sysselsättningen — — — men fortfarande är det färre än vid årsskiftet 1980-81.”

På LO-håll är man bekymrad och betydligt mera ängslig än vad den socialdemokratiska regeringen är. Det menar jag att det finns anledning att vara.

Tittar man på februarisiffrorna — det är de senaste vi har för 1985 — och jämför med februarisiffrorna 1980, finner man att det nu är 100 000 människor fler som är utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är ett obestridligt faktum. Är det, bästa arbetsmarknadsministern, att vända på utvecklingen? Ja kanske, men då vill jag, fru talman, säga att det är att vända den åt fel håll!

Anf. 54 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministerns påstående om statskapitalistisk innehåll i mitt inlägg tänker jag inte beröra dels därför att det inte är med sanningen överensstämmande, dels därför att det inte tillför vare sig något nytt eller något konstruktivt till debatten. Däremot är jag fortfarande intresserad av att få svar på de frågor som jag ställde förut.

Av arbetsmarknadsministerns inlägg framgick att vinsterna är nödvändiga. Det framgick också att arbetarrörelsen i Sverige under oöverskådlig tid måste förvänta sig reallönesänkningar och att det inte finns någon gräns för vinsternas ökning som skall garantera reallönehöjningar för de svenska arbetarna.

Det finns ytterligare en fråga som jag gärna vill ställa till arbetsmarknadsministern och som är av vital betydelse. Huvudinriktningen i regeringens ekonomiska politik är att stimulera framför allt exportindustrin, så att den kan återvinna de förlorade marknadsandelarna, framgångsrikt hävda sig på den internationella marknaden samt öka sina vinster och på så sätt skapa investeringar i Sverige. De frågor som arbetsmarknadsministern måste svara på är följande: Från vem skall vi ta de här marknadsandelarna? Vilket av våra konkurrentländer skall vidkännas minskade marknadsandelar? Vilken arbetarklass i världen skall vidkännas ökad arbetslöshet på grund av våra ansträngningar? Är det de franska bilarbetarna som arbetsmarknadsministern i första hand har tänkt sig skall bli arbetslösa? Eller är det de italienska bilarbetarna som skall bli arbetslösa i stället för oss? Är den här uppslutningen bakom den svenska marknadsexpansionismen den tredje väg som arbetsmarknadsministern föredrar? Vilken skillnad finns det mellan den vägen och den öppna kapitalismen?

Detta är frågor som är av vital betydelse för arbetarrörelsen i Sverige. Arbetsmarknadsministern borde svara på dem, därför att de gäller saker som

arbetarklassen i Sverige preparerats att acceptera genom kvalitetscirklar och attitydförändring.

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Alf Wennerfors säger att han inte vill diskutera förhållandena i andra länder, eftersom det här i Sverige råder helt andra förhållanden. Ja, tack och lov för det! Det är de förhållandena som vi vill ha kvar, men det är de förhållandena som moderaterna om deras politik genomfördes skulle rasera. Det förvånar mig att Alf Wennerfors inte förstår detta – eller han kanske inte vill förstå det.

Vi är rädda om den svenska modellen, därför att vi vet att den har gett oss enorma tillgångar. Därför vill vi inte förstöra den på det sätt som moderaterna nu är på väg att göra.

Karin Andersson tog upp långtidsarbetslösheten. Som jag sade tidigare här och som jag har sagt många gånger förut, så har uppgången i långtidsarbetslöshet oroat mig väldigt mycket. Vi har riktat in en mycket stor del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna just på att bekämpa långtidsarbetslösheten. Rekryteringsstödet, som infördes den 1 januari 1984, hade från början den utformningen att det skulle dels avse arbetslösa ungdomar, dels långtidsarbetslösa. Från årsskiftet har vi lagt om regelsystemet, så att rekryteringsstödet till 80 % skall gälla de långtidsarbetslösa, och vi har infört ett rekryteringsstöd på den kommunala och landstingskommunala sidan, speciellt riktat till de långtidsarbetslösa.

Också andra åtgärder, t. ex. rätten att om man är utförsäkringshotad få ett beredskapsarbete, har inneburit att vi har satt kampen mot långtidsarbetslösheten i främsta rummet.

I december månad gav jag arbetsmarknadsstyrelsen i uppdrag att komma in med en redovisning av hur långtidsarbetslösheten ser ut – vilka grupper som är långtidsarbetslösa – och en redovisning av de åtgärder som har vidtagits samt eventuella förslag till ändringar. Jag har alldeles i dagarna fått den här redovisningen och har inte kunnat sätta mig närmare in i den. Av den framgår dock att vi vid årsskiftet hade 45 000 långtidsarbetslösa. 25 000 av dem var över 55 år. Arbetsmarknadsstyrelsen redovisar också att av de äldre långtidsarbetslösa var det många som hade ett relativt litet arbetsutbud. De deltidsarbetsökande är klart överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. Många av de långtidsarbetslösa betraktar sig nog i själva verket, innerst inne, inte som arbetslösa utan som pensionerade. En del av dem som är långtidsarbetslösa är det av mer formella skäl, kan man säga – därför att socialförsäkringssystemet kräver det.

Detta betyder bl. a. att vi måste fundera över hur vi i framtiden skall utforma de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna så att vi kan hjälpa de långtidsarbetslösa som söker ett deltidsarbete och de långtidsarbetslösa som har ett deltidsarbete som de vill fylla ut.

När det gäller ungdomarna föreslår vi nu insatser för de ungdomar som har varit länge i ungdomslagen – att vi följer upp dem med ett individuellt program, för att de lättare skall kunna komma ut på den ordinarie arbetsmarknaden.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Vi vet att en del ungdomar har varit länge – alltför länge. kan man säga – i ungdomslagen. Frågan är vad det är för ungdomar. Det vet vi kanske inte riktigt, men något som hänt under senare tid på den svenska arbetsmarknaden är att antalet dolt arbetslösa har minskat kraftigt. Dolt arbetslösa är de som inte tror sig om att få något jobb på sin ort och därför inte ens söker arbete, inte ens vänder sig till arbetsförmedlingen. Vi har inte haft så få dolt arbetslösa som nu sedan 1960-talet. Och det tydligaste är att den dolda arbetslösheten har sjunkit framför allt i ungdomsgrupperna.

Det är troligen så att de av så många förtalade ungdomslagen faktiskt inneburit att vi har nått ut till ungdomar som förut flöt omkring i samhället, som inte var i skolor, inte hade något vanligt jobb och inte var arbetsökande, ungdomar som förmodligen bodde hemma hos sina föräldrar och gick och drev en stor del av tiden. Hos de ungdomarna har vi skapat ett ökat förtroende för samhället. Det tillhör den positiva bilden av arbetsmarknaden.

Jag sade förut att utvecklingen på arbetsmarknaden går i rätt riktning. Det må vara mig tillåtet att säga det, samtidigt som jag konstaterar att vi inte är tillfreds med den arbetslöshetssituation som vi har i dag – jag har aldrig sagt att vi skulle vara det. Men vi måste kunna notera att vår politik är på rätt väg.

Vi har färre arbetslösa och färre långtidsarbetslösa. Karin Andersson skakar på huvudet, men om hon jämför siffrorna med siffrorna från förra året är det faktiskt 6 000 färre långtidsarbetslösa i februari i år än i februari förra året. Vi har också färre dolt arbetslösa. Det är en minskning från februari till februari med 22 000. Vi har vidare fler sysselsatta. Och vi har också färre i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Det är skillnad nu jämfört med den valrörelse som vi hade 1982. Då var bilden, som ni försöker glömma, en mycket snabbt stigande arbetslöshet och en sjunkande sysselsättning. Men det gäller för oss att nu inte slå oss till ro och säga: Nu är alla problem avklarade – för det är de inte. Vi har fortfarande många problem på den svenska arbetsmarknaden. Det finns många människor vars arbetsvilja vi inte tar till vara.

Det är just då som faran med den moderata politiken är så stor. Jag förstår inte hur Elver Jonsson och andra mittenpartister kan kombinera den oro som de säger sig ha för utvecklingen med att stödja reservationer och motionsförslag som läggs fram av moderaterna och som skulle innebära en väsentlig nedrustning av den svenska arbetsmarknadspolitiken, med ökad arbetslöshet som oundviklig följd.

Förste vice talmannen anmälde att Alf Wennerfors, Karin Andersson och Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 56 ARNE FRANSSON (c):

Fru talman! Sedan början av 1970-talet har det framstått allt klarare att ungdomens väg från utbildning till arbete blivit mer och mer komplicerad. Därför är dagens höga arbetslöshet bland ungdomar bara delvis ett resultat

av den starka konjunkturedgången under 1980-talets första år. Snarare är den en fortsättning på en trendmässig utveckling. Ungdomsarbetslösheten har successivt ökat. Detta tyder på att de generella ekonomisk-politiska åtgärderna behöver kompletteras med särskilda insatser. Yrkesutbildningen har inte tillräckligt tagit hänsyn till stora ungdomsgruppers behov och till arbetsmarknadens och näringslivets förutsättningar. Bl. a. borde en mer omfattande lärlingsutbildning ha förekommit. Under senare år, efter initiativ från mittenregeringen, har en viss förbättring skett.

Lönekostnaderna för oerfaren, kanske otillräckligt utbildad, arbetskraft står inte alltid i rimlig proportion till arbetsinsatsen. Möjligheterna att få ungdomslön eller introduktionslön har varit otillräckliga, vilket inneburit att tröskeln till arbetslivet för många blivit orimligt hög. Det är detta synsätt som ligger bakom reservationerna nr 12 och 14. Vi har samtidigt sagt att det ankommer på arbetsmarknadens parter att träffa avtal, men vi tror ändå att det är viktigt att regeringen tar initiativ som leder till att skillnaden mellan ungdomslöner och löner för yrkesutbildad arbetskraft ökar. Vi tror att en sådan åtgärd som ledde till detta skulle vara positiv för ungdomarna.

Arbetsmarknadsministern var kritisk mot uttalandet att riksdag och regering på detta sätt skulle lägga sig i uppgifter som normalt sett handläggs av parterna på arbetsmarknaden. Jag tycker att arbetsmarknadsministern skall vara litet försiktig med sådan kritik, med tanke på vad företrädare för regeringen har sagt under den nu pågående avtalsrörelsen.

Centern pekade under 1982 i motioner på nödvändigheten av att samhället har ett övergripande ansvar för ungdomars utbildning, praktik och arbete upp till 20 års ålder. Bakgrunden till motionen var att vi såg det som angeläget att arbetslinjen hävdas före kontantlinjen. När sedan regeringens förslag om ungdomslag kom på riksdagens bord hösten 1983, var vi beredda att ställa oss bakom förslaget, med de justeringar som arbetsmarknadsutskottet gjorde i förhållande till regeringens förslag. I det korta perspektivet accepterade vi förslaget men utgick ifrån att förändringar av ungdomslagen skulle ske när erfarenhet erhållits.

Med de klara riktlinjer som riksdagen då gav regeringen förväntade vi oss konkreta framåtsyftande förslag i budgetpropositionen. Vi är därför besvikna över att regeringen inte har presenterat förslag som skulle ge ungdomarna möjligheter att erhålla heltidsarbete inom ungdomslagens ram, att i ökad utsträckning få arbete på den privata sektorn osv.

Vi räknade med att regeringen skulle tillmötesgå våra önskemål, men så har inte skett. Vid närmare studium av budgetpropositionen kan man bara konstatera att arbetsmarknadsministern inte tycks ha någon direkt ambition att göra förändringar i enlighet med riksdagens intentioner. Arbetsmarknadsministern konstaterar å ena sidan att utnyttjandet av platser på den privata sektorn inte står i överensstämmelse med riksdagens uttalande, och det vill också jag understryka. Å andra sidan säger arbetsmarknadsministern att det kan vara svårt att bryta det nuvarande planeringsmönstret och tillägger att: "frågan är om det är önskvärt att göra det". Det innebär i klartext, som vi ser det, att arbetsmarknadsministern tycker att det är bra

som det är. Alltså tycker den socialdemokratiska regeringen att det är riktigt att enbart satsa på den offentliga sektorn, trots vetskapen om att antalet nya platser för ungdomar framöver inom denna sektor kommer att bli mycket begränsat.

Centern har en annan uppfattning, och därför har vi följdriktigt ånyo lagt fram våra konkreta förslag om hur vi vill ha ungdomslagen utformad. Vi föreslår att ungdomarna erhåller heltidsarbete. Halvtidsarbete skall enbart kunna förekomma av utbildningsskäl eller av sociala skäl. Lönen skall för alla platser vara 20 kr./tim. för 18–19-åringar. Enligt vår mening bör en målsättning vara att hälften av alla ungdomar ges arbete i den privata sektorn. Man gör ungdomarna den bästa tjänsten om man i ungdomslag eller liknande låter dem möta en arbetsmarknad som så långt som möjligt anknyter till arbetsmarknaden i stort. Ungdomarna erhåller en ersättning om 160 kr. per dag, varav arbetsgivaren skulle svara för 20 kr. samt lönebidrag. Vi har ställt detta i relation till de 16–17-åringar som har ungdomsplatser ute i den privata sektorn.

Utvecklingen under 1980-talet visar att det främst är inom näringslivet som det har gått att finna mer långsiktiga lösningar på sysselsättningsproblemen för ungdomarna. Mellan 1979 och 1984 minskade antalet ungdomar med reguljära anställningar inom den offentliga sektorn med närmare 50 000 personer, medan antalet ungdomar inom näringslivet har varit ungefär oförändrat under denna period. Därför är det angeläget och nödvändigt att ungdomarna bereds möjlighet att erhålla arbete i ungdomslag också i näringslivet. Verkligheten bekräftar hur riktiga våra förslag är.

Genom ungdomslagen har de arbetsmarknadspolitiska insatserna i hög grad styrts till den statliga och kommunala sektorn. I arbetsmarknadsstyrelsens utredning om långtidsarbetslösheten och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna sägs bl. a. att "inriktningen mot den statliga och kommunala sektorn är en inriktning som kan ifrågasättas". Vi ställer helhjärtat upp bakom detta synsätt, och jag hoppas – för ungdomarnas skull – att arbetsmarknadsministern i kompletteringspropositionen är beredd att föreslå förändringar i den här riktningen. Det är bra att vi erhåller rekryteringsstöd för placering av bl. a. ungdomar i näringslivet. Jag tror att det är oerhört angeläget och viktigt att vi även framöver får satsa på just rekryteringsstöd. Men det räcker inte. Låt oss öppna möjligheten att även placera ungdomar i ungdomslag på den privata sektorn – arbetsgivaren skulle då betala en viss ersättning.

Centern motsatte sig riksdagsbeslutet i höstas om att ett särskilt rekryteringsstöd till kommunerna skulle utgå i de fall då långtidsarbetslösa fick varaktiga jobb. Denna möjlighet har utnyttjats i mycket liten omfattning. Därför har vi fortfarande den uppfattning som vi redovisade vid detta tillfälle, och vi har i reservation 61 framfört våra synpunkter. Det är bättre att satsa dessa medel på ökade aktiviteter inom den privata sektorn.

Centern vidhåller också sitt tidigare krav på en förstärkning av det nuvarande rekryteringsstödet till näringslivet, och att det skall vara möjligt att efter särskild prövning också förlänga det med ytterligare sex månader. Vi

ser det som ett värdefullt komplement till de insatser som utnyttjas i dag.

Arbetsmarknadsministern sade i sitt huvudanförande att utvecklingen går i positiv riktning när det gäller att minska antalet långtidsarbetslösa. Det kan tänkas att någon liten minskning har skett under den senaste månaden. Men om man studerar statistiken, som Karin Andersson tidigare redogjorde för, kan man bara konstatera att antalet långtidsarbetslösa, dvs. människor som har varit arbetslösa minst 27 veckor, sedan mitten av 1970-talet har ökat från 17 000–18 000 till det dubbla. Enligt den siffra som anges i den AMS-utredning som arbetsmarknadsministern har fått uppgick det redovisade antalet till 38 000.

Det är en mycket allvarlig utveckling att allt fler människor tvingas gå arbetslösa under längre och längre tider trots att vi befinner oss i en högkonjunktur. Jag kan mycket väl förstå att arbetsmarknadsministern är bekymrad över denna utveckling. Det gäller verkligen att man tar till krafttag – att man från samhällets sida medverkar med olika stöd för att få ut dessa människor på den ordinarie arbetsmarknaden. Jag tror att det är den enda framkomliga vägen, om vi skall lyckas bekämpa arbetslösheten för de långtidsarbetslösa som utan tvekan är de som har det besvärligast i dag.

Erik Johansson sade i sin sista replik att antalet sysselsatta under den socialdemokratiska mandatperioden har ökat med 62 000 personer. Man kan naturligtvis läsa statistik på olika sätt. Men om man studerar den officiella statistiken från AKU-undersökningarna kan man konstatera att antalet sysselsatta i Sverige i oktober månad 1982, alltså när socialdemokraterna hade återfått regeringsmakten, var 4 188 000, medan motsvarande siffra för februari månad 1985 var 4 229 000. Jag kan, med mina kunskaper i matematik, inte komma fram till att detta blir 62 000, utan det blir 41 000.

Man gör från socialdemokratisk sida ofta gällande att det har skett en mycket kraftig sysselsättningsökning. Att det har skett en viss sysselsättningsökning är helt riktigt, men då skall vi ha i åtanke att vi har haft en högkonjunktur. Jag måste säga att man skulle ha fört en utomordentligt dålig ekonomisk politik, sysselsättningspolitik och arbetsmarknadspolitik om man inte under en högkonjunktur hade lyckats åstadkomma en viss sysselsättningsökning. Men den skulle självfallet ha legat på en betydligt högre nivå om man hade fört en annan politik.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga centerreservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 57 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Fru talman! Elver Jonsson antydde tidigare att jag skulle säga något om ett par av våra reservationer. För formens skull yrkar jag bifall till reservationerna 58 och 69 redan i inledningen av mitt anförande.

Låt mig anföra ett par tre konkreta detaljexempel på ett område. Pingstförsamlingen i Vilhelmina fick ett byggnadsbidrag på 527 000 kr. Genom det bidraget fick man i gång ett bygge på nära 2 miljoner. Pingstförsamlingen i Alfta fick ett bidrag på 503 000 kr., och fick i gång ett bygge på 2,4 miljoner. Missionsförsamlingen i Ljurhalla i Älvsborgs län har

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

fått besked om att man får ett bidrag på 595 000 kr. i byggnadsmedel, och man har fått i gång ett bygge på 3 miljoner.

Detta är tre av väldigt många exempel som visar att man genom byggnadsbidrag med 20–25 % av den totala byggkostnaden kan skapa byggsysselsättning i bygder där det rått mycket stor byggarbetslöshet. Gemensamt för de här projekten, och även för många andra, är att man in i det sista har fått sväva i ovisshet. Man har frågat sig: Skall vi få bidrag? Skall vi över huvud taget våga bygga? Det är ju en "jättegrej" i en församling i en liten bygd att satsa på ett miljonprojekt och att inte veta om man får byggnadsbidrag. Det är ju avgörande för om det skall skapas byggnadsverksamhet eller inte.

Det som skiljer reservationerna från utskottets skrivning är just det här med planeringstiden, skulle jag vilja säga. År 1983 var det fullständigt orimligt, eftersom man då på förvintern fick besked om att man kunde börja bygga vintern 1983-1984. År 1984 fick man ändå besked på försommaren, och man vågade sätta i gång på vintern. Jag utgår från att man i utskottsmajoriteten innerst inne håller med mig när det gäller den reservation som jag står för i det här betänkandet.

På s. 94 i utskottsbetänkandet säger majoriteten – och det vill jag gärna att Bo Nilsson, som kommer efter mig på talarlistan och som, antar jag, kommer att säga någonting om majoritetsskrivningen, observerar – ungefär så här: Om det skulle bli aktuellt att längre fram vidta åtgärder kommer vi att överväga att ge regeringen i uppdrag, osv. Man uttrycker sig således väldigt lösligt. Majoriteten borde tänka sig in i det verkliga förhållandet och beakta hur det är i en bygd. Man säger att om det uppstår behov och om det blir byggarbetslöshet, skall man överväga dessa frågor.

Jag har i dag kollat hur det förhåller sig genom att ringa till samarbetsnämnden. Jag fick då reda på att behoven finns. Och när det gäller frågan om byggarbetslösheten kommer den, tyvärr, nog inte att vara löst kommande höst heller.

Det är naturligtvis för mycket begärt att Bo Nilsson och utskottsmajoriteten i övrigt skall rösta för min reservation i det här läget. Jag hoppas verkligen att jag dock kan få ett besked i den här debatten om huruvida de som står kanslihuset väldigt nära kan framföra ett önskemål från oss alla i arbetsmarknadsutskottet att det måste ges besked i tid.

Det är ju faktiskt så, att man på det här sättet skapar byggnadsverksamhet med hjälp av mycket ringa bidrag från det allmännas sida. Resten är ideellt insamlade medel.

I fråga om det här byggnadsanslaget finns det också ett mycket betydelsefullt inslag när det gäller bidrag till handikappförbättringar i kyrkor och lokaler som är byggda före 1977. Vi som känner till denna verksamhet litet grand vet att det gäller handikapptoletter. Vidare gäller det entréer, hissar, m. m. I detta avseende är det verkligen stora problem. Trycket är mycket hårt. Enligt uppgifter som jag har fått från samarbetsnämndens kansli i dag har det ordinarie anslaget för nästa år redan in-tecknats, och det finns ytterligare 80–85 ansökningar liggande.

Med detta byggnadsanslag skulle man lösa två problem: dels löser man problemet med lokaler för ungdomsverksamhet och studieverksamhet och samlingslokaler i många bygder, dels skapar man byggnadsverksamhet i de bygder där arbetslösheten är störst. Jag hoppas verkligen att socialdemokraternas talesman här ger ett löfte om att medverka till att beslut fattas snabbt i dessa frågor.

Så några ord om reservation 69, som gäller anslaget till vapenfria tjänstepliktiga. Folkpartiet och centerpartiet föreslår där en ökning av anslaget, och vad är skälet till det? Jo, det är självfallet de orimliga väntetiderna för vapenfria värnpliktiga. Att ett ökat anslag skulle bidra till att förkorta dessa väntetider tror jag att vi alla är överens om.

Vi har också föreslagit att problemet i stort skall ses över, vilket jag också tror är mycket betydelsefullt. I reservationen från centerpartiet och folkpartiet säger vi: "Det förhållandet att ersättningen till utbildningsanordnarna efter hand har urholkats på grund av penningvärdessfämringen bör enligt utskottets mening uppmärksammas."

Jag tror att detta är mycket viktigt. Jag är emellertid rädd för att tankegångarna i utskottets skrivning på s. 106–107 vittnar om att man vill använda de vapenfria värnpliktiga som ett dragspel på arbetsmarknaden, och det motsätter vi oss. Det bör tas upp en diskussion med utbildningsanordnarna – kommuner, luftfartsverket och sjukvårdshuvudmän m. fl. – så att de inte backar ur utan fortsätter att ta hand om de vapenfria även i fortsättningen.

Till sist några ord rent allmänt vid sidan av reservationerna.

De senaste dagarna har jag ringt runt och personligen kontaktat några länsarbetsnämnder för att få så färska och näraliggande siffror och omdömen om arbetsmarknadsläget som möjligt. Om man studerar länssiffror och i vissa län ser på de detaljstudier som har gjorts över arbetsmarknadssituationen finner man ett mönster som överallt ser ut på nästan samma sätt. Det är så att pusselbitarna, de långtidsarbetslösa, inte passar in på de lediga platserna i pusslet. Detta är mycket allvarligt.

Jag har i dag talat med vår duktige länsarbetsdirektör i Karlstad, Runar Ericsson. Han bekräftar just detta och säger att det är ett bekymmer.

Vi har i Värmland varit mycket hårt drabbade när det gäller arbetslöshet och har legat i topp länge. Om vi jämför dagens siffror med föregående års finner vi att det har skett betydande förbättringar. Men om vi går tillbaka till 1982 och 1983 ser vi att vi ligger på samma nivå, trots att vi är inne i en högkonjunktur. Det är alltså samma mönster som redovisas gång på gång när det gäller siffrorna i länet i stort. Jag skall inte upprepa några siffror, utan bara konstatera att det är en allvarlig situation. Det beror naturligtvis till mycket stor del på att man inte kan passa in de arbetslösa där de behövs och där företag nu skriker efter arbetare, tjänstemän och arbetskraft av olika slag.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga, att oavsett vilken arbetsmarknadsminister vi får framöver är det en av de största uppgifterna för denne och för arbetsmarknadsmyndigheterna att på sikt försöka tänka igenom problemen mer än vad man har gjort de senaste åren, t. ex. frågan om vilken typ av

arbetskraft vi kommer att behöva. Detta kan man göra i samråd med näringslivet.

Som en sammanfattning vill jag säga, att när jag har talat med flera länsarbetsnämnder, tjänstemän och direktörer, har jag fått den alldeles tydliga bilden av att vi inte var tillräckligt rustade för högkonjunkturen – vi har inte den arbetskraft som näringslivet ropar efter i dag. Det är en av de stora frågor som vi gemensamt, oavsett vilket parti vi tillhör, har samma ansvar för att i samråd med näringslivet planera.

Anf. 58 BO NILSSON (s):

Fru talman! Jag börjar för säkerhets skull med att yrka bifall till de avsnitt i proposition 100 och till de hemställanpunkter i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 som berör ungdomsfrågor.

När vi i december månad 1983 träffade överenskommelse med de borgerliga partierna om ungdomslagen var bakgrunden bl. a. den att det fanns 10,4 % arbetslösa ungdomar i åldern 16–19 år. Motsvarande siffra för 1975 var bara 5,5 %. Ungdomsarbetslösheten hade alltså på kort tid fördubblats. Under våren 1983 var ca 18 000 ungdomar i åldern 18–19 år arbetslösa. Under oktober och november månad samma år, dvs. 1983, låg siffran en bra bit över 20 000.

Vi kan nu se resultatet av det första årets verksamhet med den nya ungdomslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1984. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik har hela 83 260 ungdomar under året påbörjat arbete i ungdomslag. Mer än hälften lämnade ungdomslagen under året och därav fick ca 18 000 arbete på den öppna marknaden.

En annan faktor som också måste med i bilden då det gäller ungdomarnas situation på arbetsmarknaden är den s.k. ungdomspuckeln, dvs. det förhållandet att de stora årskullarna, födda åren 1964–1967, under 1980-talets första hälft börjat söka utbildning, praktik eller arbete. Det kan konstateras att antalet ungdomar i de aktuella åldrarna under åren 1982, 1983 och 1984 var ca 40 000 resp. 60 000 flera än i slutet av 1970-talet.

En annan synpunkt som jag vill ta upp så här i inledningen är den moderata myten om att alla ungdomar får arbete i den offentliga sektorn, med eller mot sin vilja. Faktum är att det är näringslivet som till stor del har upprätthållit sysselsättningen för ungdomarna under den senaste femårsperioden, medan den offentliga sektorn har minskat antalet arbeten för ungdomarna. Detta gäller även när man räknar in de arbetstillfällen som finansieras med arbetsmarknadspolitiska medel.

Om man ser på förhållandet för ungdomar mellan 16 och 24 år, kan man allra först konstatera att hela två tredjedelar av antalet ungdomar arbetar i näringslivet. Av totalt 624 000 ungdomar fanns 414 000 i näringslivet och 210 000 i statlig eller kommunal tjänst. Sysselsättningen för ungdomar i näringslivet har ökat med 15 000 under tiden 1979–1984, medan antalet arbetstillfällen i den offentliga sektorn under samma tid har minskat med 27 000, fördelat på 10 000 i statlig tjänst och 17 000 i kommunal tjänst.

Ett annat faktum härvidlag är att ca 34 000 ungdomar, eller 67 % av det

totala antalet, kom genom rekryteringsstöd in på arbetsplatser i näringslivet, och en stor majoritet av dem fick fortsatt anställning. Många fler fick arbete genom de vanliga platsförmedlande instanserna.

Detta är några fakta som framför allt moderaterna tycks ha svårt för att fatta eller i varje fall acceptera.

Ett påstående som ständigt återkommer i borgerliga motioner och reservationer är det att ungdomarna har för höga ingångslöner. Det finns dock, enligt min uppfattning, ingenting som tyder på att detta är riktigt. Om man jämför med andra länders statistik, kan man lätt konstatera att Sverige har en låg ungdomsarbetslöshet. Här är några exempel på detta, tagna ur OECD:s statistik. Spanien har hela 40 % ungdomsarbetslöshet, Italien 33 %, Frankrike och Storbritannien ca 25 %, USA över 18 % och Finland och Västtyskland mellan 10 och 15 %, medan Sverige och Japan står i särklass med ca 5 %. Ni märkte nyss att Alf Wennerfors inte ville höra talas om siffrorna från andra länder, och jag förstår detta, eftersom siffrorna verkligen är komprometterande för moderaterna.

Dessutom kan vi konstatera att en generell försämring av ungdomars löner, av det slag som de borgerliga föreslår, sannolikt bara kommer att innebära att de stora ungdomsgrupper som i dag kommer ut på arbetsmarknaden utan problem får se sin lönesituation relativt försämrade. Detta talar för att man bör hålla fast vid den i Sverige vedertagna principen att löner och anställningsvillkor skall fastställas genom förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden utan inblandning från samhällets sida. Det blir då parternas sak att överväga sådana anordningar som särskilda ingångslöner för ungdomar.

På många avtalsområden finns redan också lönedifferentieringar när hänsyn till ålder och yrkeserfarenhet bedöms göra detta motiverat.

En intressant fråga vill jag ställa till centerns representant. Centern föreslår nämligen sänkta löner till ca 20 kr. per timme för ungdomar i ungdomslagen men också att ungdomarna skall arbeta åtta timmar per dag. Detta innebär en dagskostnad på ca 160 kr., alltså en betydande ökning av totalkostnaderna. Hur skall centern finansiera denna merkostnad på ett antal miljoner kronor när man samtidigt vill skära ned arbetsmarknadsanslagen över en kam med 10 %?

I årets budgetproposition har förändringar föreslagits på flera punkter i ungdomslagen. Den viktigaste är, enligt min uppfattning, tillägget med jobbsökaraktiviteter. I arbetet i ungdomslagen medför detta att arbetstiden förlängs med i genomsnitt två timmar per vecka. Under de timmarna förutsätts ersättning utgå med belopp som motsvarar utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning, omräknat till timersättning. Ungdomar som arbetar heltid skall beredas ledighet med bibehållen lön.

Deltagande i jobbsökaraktiviteterna blir obligatoriskt så till vida att ungdomar som inte vill delta i aktiviteterna riskerar att bli avstängda från arbetet i ungdomslag.

Jobbsökaraktiviteterna föreslås också bli kompletterade med ett i lagen inskrivet åläggande för arbetsförmedlingen att upprätta individuella planer

för ungdomar som varit i ungdomslag under längre tid, varmed skall avses en period av fyra månader.

Låt mig, fru talman, innan jag går in på de reservationer som fogats till ungdomslagsavsnittet bara notera att riskerna för inlåsnings effekter, som framför allt moderaterna talar om, bör bli betydligt mindre med de förslag till förändringar som föreslås i proposition 100. Men låt mig också påpeka att inlåsnings effekterna är betydligt allvarigare och värre för de ungdomar som av olika skäl står utanför ungdomslagen. Alf Wennerfors har i dag sagt, att han vill ha en längre anpassningstid för de här ungdomarna än tre veckor. Det innebär naturligtvis en ännu större risk än nu för inlåsnings – och då inte i ungdomslag och arbete utan i arbetslöshet. Den här uppfattningen framkom mycket tydligt i samband med ett studiebesök som vi socialdemokrater gjorde i Örebro. Det hade därför varit önskvärt att bl. a. moderaterna hade ägnat större intresse åt detta svåra problem i stället för att ideligen kritisera och nedvärdera den lagstiftning om ungdomslagen som de själva har medverkat till att genomföra.

Så vill jag gå över till att kommentera några av reservationerna.

Reservation 12 är gemensam för alla de tre borgerliga partierna. Den har därför blivit synnerligen utslätad och allmän, och det beror väl på att de borgerliga senare i reservationerna skall kunna välja olika vägar för sin politik. En del av texten har blivit så utslätad att alla politiska partier säkert skulle kunna skriva under. Jag yrkar avslag på reservation 12.

I reservation nr 13 tar Lars-Ove Hagberg upp kravet på en ungdomsgaranti. Detta skulle innebära att de större företagen skulle garantera jobb till ungdomar, och det skulle tyvärr ske i konkurrens med bl. a. äldre arbetstagare och handikappade. Jag tror dessutom inte på idén med att lagstifta fram jobb i näringslivet och yrkar därför avslag på reservation nr 13.

Reservation nr 14 tar upp försämrade ungdomslöner och är gemensam för de borgerliga. Jag vill hänvisa till min inledning om läget i andra industriländer när det gäller ungdomars situation på arbetsmarknaden. Jag tycker dessutom att de borgerliga skulle gå ut och fråga de över en halv miljon ungdomar som redan finns på arbetsmarknaden om de är beredda att sänka sina löner.

Vi socialdemokrater har i den här frågan liksom i många andra förtroende för arbetsmarknadens parter. Med vårt förhandlingssystem ankommer det på dessa att träffa avtal om ungdomslönerna.

I reservation nr 16 tar moderaterna återigen upp förslaget om lönebidragsfinansierad yrkesutbildning. Ett liknande förslag framställdes förra året av moderata samlingspartiet. Det behandlades då av utbildningsutskottet, som avstyrkte förslaget i utbildningsutskottets betänkande 1983/84:19, s. 19–20. Majoriteten i arbetsmarknadsutskottet ifrågasätter om motionärerna och reservanterna för fram några nya fakta och argument av sådant slag att riksdagen nu bör inta en annan ställning. Jag yrkar avslag på reservation nr 16.

I reservation nr 17 behandlas några förslag till förbättringar av stödet till ungdomsföretagandet. Utskottet är positivt till åtgärder för att stimulera

ungdomars försök att driva egen verksamhet och därmed komma ur en arbetslöshetssituation.

Under budgetåren 1983/84 och 1984/85 har bl. a. anvisats 27 miljoner till särskilda ungdomsprojekt, däribland start av egna företag. I ett tidigare betänkande, AU 1983/84:21, har utskottet utgått ifrån att regeringen utan dröjsmål återkommer till riksdagen i frågor som rör ungdomsföretagande i de fall där det är aktuellt med nya åtgärder som kräver riksdagsbeslut. Utskottet vill härmed bekräfta denna meningssyttring. Med anledning av vad jag här sagt yrkar jag avslag på reservation nr 17.

I reservationerna 18 och 19 tar moderaterna resp. centerpartiet upp ändringar i lagstiftningen om ungdomslagen. Man kan först notera den oenighet som råder mellan de borgerliga partierna. Här har moderater och centerpartister var sitt yrkande om avslag, medan folkpartiet i stort ger sin anslutning till regeringens förslag.

I moderaternas reservation 18 tas upp två frågor som de anser vara viktiga. Dels menar moderaterna att bara de med behov av sysselsättning i denna form skall få jobb i ungdomslag, dels menar de att inläsningseffekterna skall reduceras. Det första kravet kan besvaras enkelt med att det är just det som är meningen med lagen – när andra åtgärder inte är tillräckliga skall ungdomslagen sättas in. Det andra kravet besvaras enklast med att moderaterna bör bifalla de socialdemokratiska förslagen till ändringar i lagen, så minskar också de eventuella inläsningseffekterna. Men moderaterna yrkar här avslag på de socialdemokratiska förslagen.

Centerns reservation nr 19 är något underlig. Man ämnar öka kostnaderna för ungdomslagen med 35 %. Arne Fransson har i dag sagt att arbetsgivarna skall betala den del av kostnaden som överstiger 20 kr. per timme. I så fall minskar de 35 procenten något, men kvar står frågan hur centern skall finansiera de ökade kostnaderna för ungdomslag samtidigt som man vill minska anslaget till AMS med hela 10 %. Jag tycker att detta är något inkonsekvent, och det tycker också utskottets majoritet. Jag yrkar avslag på reservationerna 18 och 19.

I reservation nr 22 riktas kritik mot att antalet platser i ungdomslag inom den enskilda sektorn inte blivit tillräckligt stort. Det bör erinras om att placering av ungdomar inom den enskilda sektorn tillkom på initiativ av en bred majoritet inom utskottet. Såväl AMS som arbetsmarknadsministern har sedermera instämt i detta förslag. Det kan också noteras att i mitten av november 1984 hade antalet ungdomar placerade i den enskilda sektorn stigit till ca 850, och jag tror mig veta att detta antal har stigit ytterligare sedan dess.

Det är dock enligt vår uppfattning bättre att slussa ut ungdomarna till fasta jobb i den enskilda sektorn än att placera dem i ungdomslag på den sektorn. Jag tror att vi är på rätt väg även i denna fråga.

I reservation 24 tar vpk upp frågan om en ökning av arbetstiden till åtta timmar samt kravet att ungdomslagen skall syfta till fasta jobb inom den offentliga sektorn. Detta är en fråga som har stora ekonomiska konsekvenser för statskassan. Såvitt jag förstår är det fråga om ytterligare miljardsatsningar. Dessutom kan tilläggas att den utslussning som en stor majoritet i

utskottet uttalat sig för skulle försvåras.

I reservationerna 27, 28 och 29 avstyrker de borgerliga partierna att AMS till arbetsförmedlingarna skall få anställa 150 handledare för att genomföra jobbsökarkurserna i ungdomslag.

Det får anses som i högsta grad inkonsekvent att först klaga på utslussningen av ungdomar och sedan inte ge resurser för att förmedlingen skall kunna öka ansträngningarna då det gäller denna utslussning av ungdomarna.

Ett litet exempel: I Landskrona, min hemkommun, finns för närvarande ca 300 ungdomar i ungdomslag. Man kan naturligtvis inte klara jobbsökarkurserna utan att få extra resurser för detta. Jag yrkar avslag på reservationerna 27, 28 och 29. Då det gäller reservationerna 30, 31 och 32 kan bara konstateras att både moderater och centerpartister vill satsa mindre pengar för att skapa jobb åt våra ungdomar. Det betyder naturligtvis också en ökad arbetslöshet bland 18–19-åringar. Detta bör komma till de ungas kännedom nu inför valet. Också i denna fråga kommer det att bli sämre med en borgerlig regering.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan sägas att vårt initiativ till ungdomslagen har givit 83 260 ungdomar jobb i stället för arbetslöshet. att ungdomsarbetslösheten under 1984 minskade till 6 % och att arbetslinjen återigen har visat sig bättre än kontantlinjen.

Nu bygger vi vidare med förbättringar av ungdomslagen, som säkert kommer att bli till nytta för de unga. De jobbsökaraktiviteter som föreslås i proposition 100 kommer säkert att öka utslussningen av 18–19-åringar bl. a. till det enskilda näringslivet och därmed också skapa ökade möjligheter till fasta jobb.

Jag beklagar att de borgerliga är inkonsekventa genom att först säga sig vilja värna om utslussningen och sedan yrka avslag på de socialdemokratiska förslagen till ökad utslussning. Jag anser att en redan tidigare bra lag blir bättre med de förslag till förbättringar som kommer att bli riksdagens beslut i dag.

Fru talman! Jag yrkar härmed avslag på samtliga de reservationer som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11 i avsnittet om ungdomslagen.

Anf. 59 ARNE FRANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en direkt fråga till Bo Nilsson: Varför är ni socialdemokrater så negativa till att placera ungdomar i ungdomslag på den privata sektorn? Anser Bo Nilsson att riksdagens intentioner och uttalanden om denna möjlighet har förverkligats av den socialdemokratiska regeringen? Riksdagsbeslutet innebar ju ändå att man skulle stärka den unge på arbetsmarknaden. Avsikten var ju inte att detta enbart skulle ske inom den offentliga sektorn. Jag är övertygad om att ungdomarna i ungdomslagen har minst lika stor glädje av att vara verksamma inom den privata sektorn. Jag hävdar med bestämdhet att riksdagens intentioner i detta avseende inte har uppfyllts. Det skall bli intressant att höra vad Bo Nilsson har att säga om detta.

Jag är också övertygad om att det finns anledning att se över ungdomslönerna. Men det är inte fråga om att försämra de nuvarande lönerna, utan de skall ligga stilla eller ha endast en svag ökning under de närmaste åren framöver. Det är speciellt svårt för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden i de mindre och medelstora företagen, där man i första hand väljer arbetskraft som har erfarenhet och yrkesutbildning. Där kommer ungdomarna i kläm. Det tror jag definitivt är negativt för ungdomarna själva.

När det gäller finansieringen av vårt förslag är jag något förvånad över att Bo Nilsson inte har studerat vår partimotion. Av denna framgår klart och entydigt att arbetsgivaren skall betala en viss ersättning jämte lönebikostnader. Genom den konstruktion som vi har valt, där det inte skall utgå avtalsenliga löner, blir inte kostnaden densamma. Mina matematiska kunskaper har, som jag sade tidigare, en viss begränsning. Men jag kan inte förstå hur man kan komma fram till att skillnaden blir 35 % med vår uppläggnings. Vi skall finansiera detta dels genom att arbetsgivarna betalar en del av kostnaderna, dels genom att utnyttja de medel som riksdagen anslår för rekryteringsstöd och till ungdomslag.

Att vi yrkar avslag på regeringens förslag beträffande jobbsökarkurser i ungdomslag – där vi spar en del pengar i förhållande till regeringens förslag, pengar som vi i stället kan använda för ersättningar till ungdomar – beror på att vi har valt en annan konstruktion. Ungdomarna skall få möjlighet till ett heltidsarbete på ordinarie arbetstid på arbetsmarknaden. Det är vår uppläggnings när det gäller att lösa ungdomsproblemen.

Anf. 60 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ser också med intresse fram emot Bo Nilssons svar på Arne Franssons direkta fråga.

Bo Nilsson glömde att svara på den fråga som jag ställde angående byggnadsanslaget till frikyrkokolorer och samlingslokaler. Jag sade att det finns en skrivning i betänkandet som jag tycker är mycket vag – jag angav t. o. m. att det är på s. 94 – och att det är värdefullt att Bo Nilsson förklarar hur stor kraft man från regeringspartiet kommer att sätta in för att ge besked i god tid.

”Om det skulle bli aktuellt att längre fram vidta åtgärder för att stimulera sysselsättningen”, står det. ”kan naturligtvis i likhet med vad som gjordes förra våren och med hänsyn till det medelsbehov som föreligger i fråga om lokaler för trossamfund även extra bidrag till detta ändamål övervägas.”

Här samlar man in på ideell väg, Bo Nilsson, 75–80 % av de pengar som behövs för att bygga. Staten kan skjuta till resten, och det kan vara det tillskottet som gör att man över huvud taget startar ett bygge som skapar sysselsättning och tillför bygden ungdomslokaler, studielokaler och samlingslokaler. Ni som tillhör utskottsmajoriteten kan då inte ens gå med på att det skall ges besked i god tid.

Det är helt enkelt oanständigt att man på förvintern 1983 får beskedet från regeringen att det stora bygge som är så betydelsefullt för bygden, för församlingen och för ideellt arbetande människor får sättas i gång om någon

vecka eller någon månad. Är Bo Nilsson som representant för regeringspartiet i den här frågan beredd att ge ett löfte om att regeringen kommer att ge besked i tid?

Anf. 61 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Samtliga borgerliga partier har nu tagit upp frågan om att öka antalet ungdomar som sysselsätts inom den privata sektorn. Jag försökte i mitt inledningsanförande att tala om att det kan hända att det finns möjligheter att ytterligare öka det antalet, som ändå uppgick till ca 1 000. Men det här är en komplicerad fråga som det inte går att ge ett enkelt svar på.

Bl. a. har SINOVA konstaterat i sin del av utvärderingen av ungdomslagen att om vi ökar antalet 18–19-åringar inom den enskilda sektorn, kommer det att gå ut över 16–17-åringarna. Det kan väl ändå inte vara meningen med de borgerliga förslagen om att man till varje pris måste få in fler ungdomar i den privata sektorn. Vi är positiva i princip till detta, men vi tycker att det måste råda balans mellan de olika åldersgrupperna.

När det gäller ungdomslönerna vill jag säga att jag är synnerligen förvånad över de borgerligas sätt att driva frågan. Låt mig ta ett litet exempel. Ulf Adelsonh sade när han avslutade moderatstämman här i november, att det är självklart att vanliga människor skall kunna leva på sin lön. Nu står företrädare för samma parti här och talar om att frysa eller sänka ungdomslönerna. Det går inte ihop.

Arne Fransson säger att jag inte har studerat centerns partimotion. Jo, det har jag gjort. Det var därför jag sade att det inte blev 35 % – jag försökte vara ärlig – utan att det blir en lägre procentsats. Men ändå är det inget tvivel om att det kommer att bli ett högre belopp än vad som finns anslaget. Då måste ju centerpartiet kunna anvisa en finansiering av det beloppet, antingen det nu är 20 % eller 15.

Till sist vill jag säga till Karl Erik Eriksson att jag har studerat reservation 58, men självfallet är jag inte beredd att stå här och lämna några löften i det enskilda fallet. Jag tror att det är bra att avstå från att ge löften om man inte vet att man kan stå för dem.

Men jag kan säga rent allmänt att byggarbetslösheten är lägre än på länge. Vi har satsat 250 milj. kr. på att förstärka byggarbetsmarknaden och också andra åtgärder har satts in för att förbättra situationen på det området.

Jag menar att vi nu får avvakta och se om ytterligare åtgärder behöver sättas in i sammanhanget. Och som jag sade, är jag inte beredd att svara på frågan i det enskilda fallet.

Anf. 62 ARNE FRANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag noterar att Bo Nilsson i varje fall är positiv till principen att ungdomar i ungdomslag också placeras på den privata sektorn. Om det finns politisk vilja och intresse så finns också möjligheter att placera ungdomar på den privata sektorn. Att det skulle bli någon våldsam konkurrens med 16–17-åringarna tror jag inte. Jag är medveten om att det fanns antydningar om detta i en av de utredningar som har presenterats. Men vad som ändå

måste vara angeläget är att ungdomarna också får möjligheter att komma in på den privata arbetsmarknaden, så att de inte invaggas i tron att man skall kunna få ett jobb på den offentliga sektorn. 97–98 % av de ungdomar som i dag placeras i ungdomslag kommer till den offentliga sektorn. Det måste säkerligen upplevas som negativt från ungdomarnas sida. Därför vädjar jag till socialdemokraterna att tänka om och i praktisk handling se till att en avsevärt högre andel än i dag av ungdomarna placeras på den privata sektorn. Det finns nu bara 700–800 ungdomar på den privata sektorn.

Avslutningsvis: När Bo Nilsson kommenterade de olika reservationerna sade han att reservation 12 var så luddigt skriven att alla partier i princip skulle kunna skriva under den. Efter detta räknade jag med att han skulle yrka bifall till reservationen, men så långt kunde han tydligen inte sträcka sig.

Anf. 63 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Självklart är jag tacksam för att Bo Nilsson studerat min reservation.

Han säger att han inte vill ge något besked i det enskilda fallet. Det har jag inte heller begärt. Jag har begärt ett principuttalande. Socialdemokraterna motsätter sig nu samarbetsnämndens önskemål att få fasta anslag för att kunna planera på ett vettigt sätt och ha en viss framförhållning. Då hade det varit värdefullt med ett uttalande att även majoriteten är positivt inställd till principen när det gäller det här anslaget. Bo Nilsson är ganska ensam om att inte se med oro på byggarbetslösheten. Vi vet säkert bägge två, liksom alla andra här i kammaren, att det är väldigt ojämnt. I vissa bygder är byggarbetslösheten ett av de största orosmomenten.

Här har vi nu ett bygge som kan bekostas av ideellt insamlade medel till 75 à 80 %. Då tycker jag det är märkligt att inte socialdemokraterna kan säga: O. K., vi tillskjuter en femtedel så har vi ett byggnadsprojekt och skapar lokaler i en bygd. Vi kan suga upp den ideella insatsen och lägga till vår insats. Det hade varit värdefullt om majoritetspartiets representant sagt detta i debatten.

Anf. 64 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Arne Fransson tror inte att det blir några konsekvenser för 16–17-åringar om man skulle i betydande omfattning öka antalet 18–19-åringar i det enskilda näringslivet. Jag tycker detta är en aning nonchalant, inte minst mot bakgrund av att de som vi har utsett att granska detta klart varnat för de effekter det kan få för 16–17-åringarna. Det är inget tvivel om att det är viktigt att vi håller balansen mellan de olika grupperna för att inte skapa onödiga svårigheter.

Jag sade i min inledning att det stora flertalet av ungdomarna redan i dag är placerade i den enskilda sektorn. Det är 414 000 ungdomar i näringslivet och 210 000 i den samhälleliga sektorn. Om man ser till alla ungdomsgrupper så är det alltså inget tvivel om att de allra flesta ungdomarna är placerade i den enskilda sektorn.

När det gäller reservation 12 sade jag också i min inledning att jag tyckte att

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

den var så allmänt och luddigt skriven att den till vissa delar skulle kunna accepteras från alla partier. Men självfallet var den inte så formulerad att vi skulle kunna ställa upp på hela reservationen, och därför yrkade jag avslag på densamma.

Karl Erik Eriksson sade att det bara var jag som tyckte att byggarbetslösheten inte är allvarlig. Det har jag aldrig sagt. Vad jag har sagt är att situationen är bättre än på länge på byggarbetsmarknaden. Men för oss socialdemokrater är det så, Karl Erik Eriksson, att så länge det finns en enda arbetslös är vi inte nöjda, utan vi skall kämpa vidare för att nå målet – eller i varje fall komma så nära målet som möjligt. Vi har avsatt ett byggpaket på 250 milj. kr. för att förbättra situationen på byggarbetsmarknaden, och jag tycker att det är ett bevis så gott som något för vår vilja att försöka minska arbetslösheten.

När det gäller det enskilda fallet är det ju omöjligt för mig att här som riksdagsman lova något. Självfallet skall det fallet prövas i samband med – förmodar jag – en rad andra ansökningar om olika byggprojekt. Och om detta fall uppfattas som mest angeläget, så kommer man säkert också att få den finansieringsmöjlighet som staten tydligen skall hjälpa till med.

Anf. 65 INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! I mitt anförande skall jag behandla avsnittet om sysselsättningsåtgärder för handikappade.

Ett arbetshandikapp kan vara av varierande svårighetsgrad. Det kan vara permanent eller av den arten att en rehabilitering relativt snart kan ge en god effekt. Oavsett vilken typ av arbetshandikapp det handlar om måste offentliga medel användas för att åstadkomma arbetsvillkor som är anpassade till handikappets art och den handikappades situation. Stöd kan behövas under längre eller kortare tid – och det kan faktiskt ibland behövas under hela anställningstiden. Förtidspensionering är en åtgärd som bör användas i allra sista hand. Speciellt när det gäller ungdomar bör allt göras för att undvika den lösningen, som egentligen inte är någon lösning utan snarast verkar passiviserande på en ung människa.

I första hand bör lönebidragsanställning komma i fråga, eftersom det innebär anställning på den öppna marknaden. Ur social synpunkt är det bäst för den handikappade – och det är även billigast för samhället. Det medför i sin tur att de tillgängliga resurserna räcker för att hjälpa flera arbetshandikappade. För att lönebidraget skall bli ett verkningsfullt stöd måste det förbättras så att det anpassas till den handikappades individuella behov.

Utskottsmajoriteten skriver att bidraget i dag är differentierat med avseende på bl. a. den sökandes handikapp och att en ytterligare differentiering skulle innebära en typ av meritvärdering som utskottet inte kan ställa sig bakom. Meritvärdering är väl ändå ett ganska illa valt uttryck i det här sammanhanget. Lönebidraget bör anpassas till den handikappades behov och inte till arbetsförmedlingens rutiner.

Den förbättring som gjordes förra våren och som vi var överens med majoriteten om är ett steg i rätt riktning. Det sade vi då också. Men det är inte

tillräckligt för att bereda arbete för människor med svårare handikapp därför att denna nedtrappning följer ett bestämt mönster. Det är ju inte alltid som handikappet förbättras efter precis samma mönster. Svårast att erhålla arbete blir det därför för den som har ett bestående handikapp. Vi menar därför att lönebidraget i större utsträckning skall kunna anpassas till den enskilde individen och t. o. m. uppgå till 100 % under längre eller kortare tid. Vi anser vidare att lönebidraget skall utgå från den handikappades behov i alla situationer och inte utgöra en dold subvention till myndigheter och organisationer. I dag utgår statsbidrag med 100 % till statliga organisationer och med 90 % till allmännyttiga organisationer under obegränsad tid. Alla arbetsgivare bör likställas, anser vi, därför att det gagnar de handikappade som behöver stöd.

Det är många företag – det gäller särskilt de mindre – där man inte känner till vad en lönebidragsanställning är för någonting. Med den förbättrade företagskontakt som nu är under uppbyggnad vid arbetsförmedlingarna bör informationen bättre nå fram till företagen. Vi föreslår en överföring av medel från Samhällsföretag till lönebidrag. Det skapar utrymme redan nu för ett utökat antal platser med särskilt lönebidrag som utnyttjas av dem som har ett svårare handikapp och som kan användas för att underlätta utslussningen från Samhällsföretag.

Propositionen och utskottsmajoriteten föreslår en neddragning av driftbidraget till Samhällsföretag till 120 %. När vi från moderat håll föreslog 120,2 % förra året ansåg utskottsmajoriteten att de sociala målen skulle äventyras och att det skulle krävas både organisatoriska och strukturella förändringar för att åstadkomma en sådan nedskärning. Såvitt jag förstår har inga stora förändringar skett nu.

Samhällsföretag har i sin rapport anvisat vissa vägar för besparingar. Flera av de föreslagna åtgärderna har vi tidigare framfört, såsom vidgat samarbete med reguljära företag, minskat antal direktanställda och fortsatt försöksverksamhet med inbyggda verkstäder. Det visar att man kan effektivisera verksamheten. Det är angeläget att öka antalet inbyggda verkstäder, dvs. verkstäder som tillhör Samhällsföretag men är lokaliserade till vanliga företag. Det förbättrar de handikappades kontakter med vanliga arbetsplatser och underlättar därigenom också utslussningen från Samhällsföretag.

Anställning vid Samhällsföretag är den dyraste formen av handikapps-selsättning. Därför måste den förbehållas dem som under en begränsad tid eller permanent behöver de särskilda resurser som Samhällsföretag har. En anställning vid Samhällsföretag bör därför regelbundet bli utsatt för prövning. En alltför liten del av de anställda övergår till den reguljära arbetsmarknaden. Det beror inte bara på att det råder brist på arbeten och att det därför är extra svårt för de arbetshandikappade att få arbete, utan det beror också på att det många gånger är bättre betalt på Samhällsföretag än i vanliga företag. Därför anser vi att det s. k. riksavtalet måste revideras. Visserligen är det parterna som förhandlar om detta, men en viljeyttring från riksdagens sida är nödvändig, eftersom en verksamhet som Samhällsföretag har ett bestämt syfte och skiljer sig från andra företag. Det drivs också med allmänna

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

medel. Vi anser att regeringen bör över huvud taget se över Samhällsföretags framtid, dess struktur och omfattning. Målet måste vara att reducera verksamheten så att frigjorda resurser kan tillföras lönebidragssystemet. Vi föreslår 119 % i driftbidrag. Det är alltså 1 % mindre än vad regeringen föreslår. Det motsvaras av 20 milj. kr., som vi vill tillföra anslaget Lönebidrag för att stärka satsningen på utslussning från Samhällsföretag.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till de moderata reservationerna som ansluter till detta avsnitt, Sysselsättningsåtgärder för handikappade, i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11.

Anf. 66 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Förs det i dag en politik för att alla skall vara i arbete? Den frågan skulle jag vilja svara nej på. Budgetunderskott och bolagens profiter ställs före åtgärder för att alla skall vara i arbete. Högerpolitiken har gjort inbrott i den socialdemokratiska regeringen.

Arbetslöshet är ingen statistisk fråga, hur man skall räkna vilka som är arbetslösa. Men för att bestämma vilken definition av arbetslöshet vi skall använda måste vi också veta vilka det är som har arbete och skall räknas till arbetskraften. Då måste man väl säga att de skall ha ett fast arbete som de kan försörja sig på och som är någorlunda meningsfullt för samhället.

Utifrån denna utgångspunkt är det bara att konstatera att 130 000 nu är öppet arbetslösa, att 200 000 är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, att det finns en stor del latent arbetslösa och att det finns 320 000 förtidspensionärer och 150 000 långtidssjukskrivna. Utanför arbetsmarknaden befinner sig alltså över 800 000 människor, som inte har ett fast jobb.

Nu väntas en lågkonjunktur igen. Den kanske börjar i höst eller 1986. De långsiktiga tendenserna är hela tiden att efter varje högkonjunktur kommer det en lågkonjunktur då arbetslösheten ökar. Resten är sedan större än vid tidigare tillfällen. Det kan vi se fram emot också nu.

Man angriper inte orsakerna till arbetslösheten. Man ser inte till de ekonomiska strukturerna, som behöver förändras och man ser inte till fördelningspolitiken.

För vår del säger vi att det måste föras en sådan arbetsmarknadspolitik, och även en sådan budgetpolitik, att man aktiverar att människor kommer i arbete.

Vpk:s alternativ i detta hänseende finns i reservationerna 2 och 8.

I reservation 68 kräver vi 1 750 milj. kr. till fasta jobb. Det är de pengar som vi i höstas beslutade om efter den s. k. bensinpropositionen. De skulle gå till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, för den här våren skulle det behövas. Men det var likadant även föregående år. Då prutade regeringen på bidraget till arbetsmarknadspolitiska åtgärder och sade att man skulle komma tillbaka på finansfullmakt om det skulle behövas. Vad blev det? Jo, det blev en finansiering över bensinskatt och elavgift. Men vad händer nästa budgetår? Jo, intäkterna fortsätter att komma in, men de 1 750 milj. kr. för sysselsättningen dras in. Därför föreslår vi från vpk att de här pengarna skall användas av kommunerna för att skapa fasta jobb.

Vad vi märker nu är att högerpolitiken är på offensiven. Kapitalets alla organisationer är inkopplade – SAF och dess underorganisationer, småföretagarna m. fl. Det som predikas är nyliberala idéer: höga vinster för företagen, mer till de rika, större frihet att utnyttja människor, naturresurser och miljöer. Detta är egentligen högerpolitikens kärna. Föraktet för människan, rätten till arbete och en rättvis fördelning av nationens tillgångar är totalt. På den politiska arenan företräds högerpolitiken främst av moderaterna.

Tyvärre upplever vi att den socialdemokratiska regeringen ger efter för högerpolitiken och går den till mötes, samtidigt som man förfasar sig över den förfärliga moderatpolitiken. En konsekvent motståndslinje mot högerpolitiken kan bara grunda sig på arbetarrörelsens klassiska idéarv med rättvisa, jämlikhet, solidaritet och kollektiv gemenskap i demokrati och frihet. Det gäller också att kapitalmakten måste bekämpas för att rätten till arbetet skall kunna uppnås.

Högerpolitiken attackerar den offentliga sektorn. I reservation 1 från de borgerliga säger man: "För det första måste utgifterna hos stat och kommun minska." Man vill minska den offentliga konsumtionen och transfereringarna, men de offentliga investeringarna skall finnas kvar.

Vad ligger bakom det? Jo, människornas behov, de sociala behoven, skall inte tillgodoses, men den del av den offentliga sektorn där det privata kan gå in och profitera skall man inte inskränka på. Det handlar om vad vi i vardagslag talar om som privatisering.

Jag tycker att denna första punkt är ganska avslöjande för de borgerliga. Det skall alltså skapas nya profitområden, samtidigt som man vill ha en social nedrustning.

Man märker samtidigt eftergiftspolitikerna inom den offentliga verksamheten. Undan för undan privatiseras det, under en arbetarregering. Det prutas på den offentliga verksamheten, och privata intressen går in för att profitera. Man rider inte spärr.

Alternativet är att vi verkligen satsar på vården, omsorgen och servicen, så att vi har en social rättvisa i det här landet som också ger fler jobb.

Högerpolitiken går också till attack mot arbetstidsförkortningar i varje form. Man vill i stället ha flexibla arbetstider, utnyttja människor som man vill för produktionen, ha konjunkturarbetstider.

Vad har skett? Denna högerpolitik utmanar arbetarrörelsen, men det finns inte något motstånd. Man godkänner dessa flexibla arbetstider i en eftergiftspolitik, i stället för att driva frågan om den generella förkortningen av arbetsdagen.

Det är ganska ironiskt, om man får kalla det så, att de arbetande i Danmark och Västtyskland gentemot borgerliga regeringar pressar fram arbetstidsförkortningar, medan vi i Sverige med en socialdemokratisk regering behållit håller fast vid att det inte skall ske några generella förkortningar.

Alternativet för arbetarna är naturligtvis att kämpa för en generell arbetstidsförkortning, som också ger fler jobb.

Högerpolitiken innebär också att industri och kapital fritt skall kunna flyttas över gränserna hur som helst. Vår storfinans investerar också mer i utlandet än i Sverige.

Vad händer med arbetarrörelsens ledning? Jo, den ger efter för denna högerpolitik – exportinriktningen sägs vara det viktigaste av allt. Därmed har man också brist på investeringar i Sverige. Fonderna styr inte, och den styrning som skulle ske från arbetarrörelsen mot denna högerpolitik, den sker inte.

Alternativet är naturligtvis att de grundtankar som fanns i fonddebatten i början av 1970-talet om makten, fördelningen och arbetet, återigen blir det viktigaste. Då skulle vi också kunna ha en styrning och planering för hemmamarknaden och få fler jobb.

Högerpolitiken attackerar lönerna. Här är det ganska intressant att lyssna till dagens debatt. Moderaterna säger i det ena sammanhanget: Ingen statlig inblandning i lönepolitiken. I nästa stund blandar de sig i ungdomslönerna, lönerna i Samhällsföretag. Socialdemokraterna säger att parterna skall bestämma. Men i nästa stund säger landets finansminister att vi har ett tak på 5 %, vilket är förödande för industriarbetarna. Det är en skendebatt av sällan skådat slag.

Lönerna är inte orsaken till arbetslösheten, kan inte vara det. Lönerna är också underlaget för konsumtionen. Det handlar om en rättvis fördelning av samhällets resurser. Med åtta års reallönesänkningar skulle vi i så fall ha en väldig fart, vi skulle inte ha någon arbetslöshet, men den är faktiskt större än någonsin.

Metallarbetaren får garanterat 40 öre, resten får han jobba ihop via ackord och annat. Det blir inga kostnader för företagen. Alternativet är rättvisa löner. Det skapar också fler jobb och underlag för en kollektiv och en privat konsumtion.

Högerpolitiken attackerar också ungdomslönerna. Det sägs att dessa utgör ett hinder för arbete åt ungdomarna. Det är ett svepskäl. Egentligen är det fråga om omtanke om företagen. Man kombinerar nämligen förslagen i det här sammanhanget med en minskning av arbetsgivaravgifterna.

Hur det blir med likalönsprincipen – detta s. k. intrång på arbetsmarknadens område – det har man inte tänkt på. Vi har redan i avtal upp till en viss nivå ålderstillägg för ungdomarna. Man glömmer emellertid likalönsprincipen – t. ex. för dem som arbetar sida vid sida i produktionen. Skall man i sådana fall stanna upp när det gäller lönerna för ungdomar? Det är mycket utmanande mot principen att det är *arbetet* som skall vara betalt.

Alternativet är naturligtvis att ha en helt annan ungdomspolitik. Då gäller det att se till att luckorna inom den privata industrin efter dem som rationaliserats bort verkligen fylls. En ungdomsgaranti, som vpk har föreslagit, skulle vara en mycket bra åtgärd. Fasta jobb inom kommuner och landsting – och även statliga – skulle kunna skapas. Det finns ju 1 750 milj. kr. från i höstas att ta till nästa budgetår och ge till kommunerna. En annan typ av ungdomslag, som kan garantera jobb åt ungdomen och dessutom en yrkesutbildning, borde skapas, vilket vi har föreslagit för dem som bara har

nioårig utbildning. Vakanser som uppstår skall i första hand besättas med ungdomar.

Högerpolitiken attackerar också Samhällsföretag för att man konkurrerar på den privata marknaden – detta var det viktigaste. Man struntade i de arbetshandikappade. Denna högerpolitik har vi känt av ganska länge, men nu kommer eftergifter i regeringspropositionen. Där handlar det om att hela tiden ge efter. Man börjar ta till åtstramningar när det gäller Samhällsföretag.

Vi vet att målen från början skulle vara sociala, man skulle få de handikappade med. Undan för undan har Samhällsföretag sedan hela tiden varit utsatt för en press för att man skulle få s. k. effektivitet. Regeringen slog rekord när man ville minska driftsbidraget från 124 % till 101 % 1988/89. Kritiken blev så stark att man fick dra tillbaka det förslaget. Nu är målet 107 % i stället – men fortfarande står effektiviteten i centrum. De arbetshandikappade bryr man sig inte särskilt mycket om. De kommer i andra hand. Såvitt jag kan förstå står regeringens målsättning fortfarande fast. Det är samma målsättning som siffran 101 % visar.

Vi har från vpk:s sida sagt att de arbetshandikappades ställning på arbetsmarknaden skall stärkas. Man kan inte ha anställningsstopp i Samhällsföretag. Det måste ske en ökning, och driftsbidraget måste ligga på 125 %, precis som AMS har föreslagit.

Jag kan ta exempel från min region – i en glesbygd – Älvdalen. Där utgörs Samhällsföretag av Dalagruppen. Där tänkte man bygga ut. Man skulle dra ned verksamheten vid en fabrik och bygga ut vid en annan. Men av ekonomiska skäl kunde man inte bygga ut. Innebörden blir att av den minskning med 40 arbetstillfällen som skulle ske i hela länet drabbas Älvdalen så, att man där minskar med 35. Detta sker i en region där de arbetshandikappade inte har många alternativ.

Det Dalagruppen har att räkna med framöver är antalet arbetade timmar. Minst två verkstäder till kan råka illa ut, om inte tre. Man skulle vilja fråga socialdemokratin: Är det den här utvecklingen av Samhällsföretag som egentligen var meningen från början? Var har de arbetshandikappade tagit vägen?

Det socialdemokratiska kommunalrådet i min kommun – han är ordförande i Samhällsföretag – säger efter sin uppvaktning följande: Hur skall vi kunna ha målet att anställa de arbetshandikappade samtidigt som vi skall dra ner på bidragen? Det är alldeles omöjligt.

En möjlighet för de arbetshandikappade är att få lönebidrag. De gravt arbetshandikappade med särskilt lönebidrag är många, och regeringen har satt ett tak för antalet årsarbetstimmar. Vi i vänsterpartiet kommunisterna har sagt att vi vill ta bort det taket.

Förra året tog vi ju bort taket för dem med lönebidrag inom allmännyttiga organisationer. Då tog de borgerliga sitt förnuft till fånga, men det har de inte gjort i år – mer än folkpartiet. Detta skulle också vara ett sätt att bereda de verkligt gravt handikappade en plats i arbetslivet.

Högerpolitiken attackerar ju även arbetslöshetsunderstödet. Man vill

sänka stödet, och man vill införa egenavgifter. Detta har sagts här förut. Eftergiften för denna politik är att man från regeringens sida inte har följt med i löneutvecklingen och i utvecklingen i samhället när det gäller dagpenningklasserna. Nu ligger man långt efter samorganisationens förslag. Detta måste väl vara en eftergift åt högerpolitiken, som har attackerat det här ganska länge. Se till att höja ersättningarna till rätt nivå, och se till att folk får arbete. De som råkar hamna i arbetslöshet skall få en rimlig ersättning. Därför bör högsta dagpenningklass naturligtvis vara 360 kr.

Erik Johansson berörde tidigare egenregiverksamheten. Det är en verksamhet som AMS har haft hand om under lång tid. Vad som nu oroar är att den kompetens som finns där bara skall gå till spillo genom de gigantiska omorganisationerna av hela AMS verksamhet. Själva poängen är att behålla den kompetens som finns. En organisationsform som är möjlig är att länsarbetsnämnderna får ta vara på kompetensen. Innan det har gått för långt vill vi att riksdagen uttalar att kompetensen skall finnas kvar. Vi har sagt det i reservation 34.

Fru talman! Om man skall ha en politik som kräver arbete åt alla fordras det att man vidtar omfattande åtgärder. Jag har redovisat åtgärder inom industripolitik och offentlig sektor, åtgärder som arbetstidsförkortning och en förändring av arbetsmarknadspolitik. Vi har en arbetslöshet som egentligen är långt över 10 %, och den döljs genom olika manipulationer med statistiken.

För den framtida utvecklingen finns det bara två alternativ.

Det är ena är högeralternativet, där reservarmén av arbetslösa tillåts öka och ständigt bli större eftersom kapitalet avbördar sig nya kategorier överflödigt arbetskraft. Det leder till ett samhälle där de sociala klyvningarna blir allt hårdare och där antalet människor utanför normal standard inom arbetsliv och samhällsliv blir allt större. Det är denna situation vi upplever nu.

Det andra alternativet kanske jag får kalla för det socialistiska alternativet. Det är en organiserad återförening av människorna till arbetet. Det skall ske med hjälp av nya och förändrade maktstrukturer, framför allt förankrade i de folkliga rörelserna. Det borde vara detta alternativ som hela arbetarrörelsen eftersträvar inför höstens val. Tyvärr kan vi konstatera att högerpolitiken är på våldsam frammarsch. Regeringspolitiken gör kraftiga reträtter. Arbetarpolitiken borde få en renässans.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i det här betänkandet.

Anf. 67 STEN ÖSTLUND (s):

Fru talman! När man hör Lars-Ove Hagberg är det förunderligt att vi inte har förstått att vi skall föra den politik som han föreställer sig skulle ge oss all lycka. Men vi vet hur det förhåller sig med denna politik, eftersom vi har kunnat studera den i vår omvärld. Det finns nämligen ett land där socialdemokratin och vänstern vann valet för några år sedan och där man genomfört betydande delar av den politik som Lars-Ove Hagberg föreslår att vi skall föra i vårt land – det är Frankrike. Det går mycket bra att studera i

vilken situation Frankrike hamnat i och vilka krafter det är som håller på att ta överhanden i detta land. Den politiken skall inte vi föra.

Fru talman! Jag skall kommentera AMU – arbetsmarknadsutbildning – och sysselsättningsåtgärder för handikappade.

Riksdagen beslutade så sent som i höstas om en ny organisation för AMU. Propositionen, som biträds av utskottet, följer höstens beslut.

De reservationer i betänkandet som berör AMU är i huvudsak av samma innebörd som reservationerna i höstas, och motiven för reservationerna är därför väl kända.

Folkpartiet vill för sin del utöka den företagsförlagda utbildningen. Vpk vill att den helt skall upphöra. Utskottet anser att den företagsförlagda utbildningen, som är något av en nyhet, har sitt värde och att propositionen är väl avvägd. Vpk vill också införa en ny vuxenutbildningsreform för lågutbildade, som skulle betalas av arbetsgivarna. Det är ett omfattande förslag, och utskottet erinrar helt stillsamt om de möjligheter som nuvarande vuxenstudiestöd och ledighetslagar ger till vuxenstudierande.

Moderaternas förslag om en minskning av antalet platser i AMU med 10 000 är ytterligare ett bevis på moderaternas satsa-på-dig-själ-v-anda, som här får sin rätta belysning. Inte ens de som är arbetslösa eller de som riskerar att bli arbetslösa skall kunna stödjas med utbildning i den utsträckning som regeringen har föreslagit. Självfallet avstyrker utskottet moderaternas förslag på denna punkt.

Med hänvisning till den omfattande genomgång riksdagen ägnade AMU i höstas kan det nu räcka med dessa kommentarer till ärendet i dag, och jag yrkar bifall till denna del av utskottets betänkande och avslag på reservationerna 42–45.

Fru talman! Arbetsmarknaden för de handikappade har sina begränsningar. Detta framgår av att det varje månad står ca 30 000 arbetshandikappade som arbetssökande på arbetsförmedlingarna.

Av de medel samhället sätter in för de handikappade, totalt ca 25 miljarder kronor, går 35 % till sysselsättningsåtgärder av olika slag.

1983/84 hade 37 000 personer anställda med lönebidrag – 25 000 var anställda i Samhällsföretag. Räkna man även in de arbetshandikappade som befinner sig i andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder – AMI, AMU och beredskapsarbeten – blir antalet handikappade som är föremål för åtgärder drygt 80 000. Trots detta går 65 % av samhällets insatser för de handikappade till pensioner och olika kontantstöd.

Förhållandet har belysts av handikappkommittén, vars betänkande nu är ute på remiss. Kommittén har för sin del dragit slutsatsen att en omläggning från passivt till aktivt stöd är en av de grundläggande förutsättningarna om man på ett mer markant och avgörande sätt vill öka sysselsättningen för de handikappade.

Utskottet har avstyrkt en motion i vilken man – med hänvisning till handikappkommitténs arbete – krävt nya utredningar på området.

Det utmärkande för den motionen och andra samt för många av de borgerliga reservationerna på området är emellertid att man vill vidta vissa

ändringar i och mellan olika åtgärder, t. ex. lönebidragen kontra Samhällsföretag, som en väg att på ett mer avgörande sätt lösa problemen när det gäller de handikappades sysselsättning. Samtidigt ställer man krav på minskade kostnader.

Visst kan ändringar vara befogade och också ge vissa resultat. Ändringar skall naturligtvis göras om man finner bärande skäl för dem, och sådana har vi också gjort under den här perioden vad gäller exempelvis lönebidragen. Men ändringar löser trots allt inte de handikappades sysselsättningsproblem på ett avgörande sätt. Några avgörande skäl till de drastiska nedskärningar som t. ex. centerpartiet föreslagit när det gäller Samhällsföretags och AMS verksamhet i riktning mot en satsning på lönebidragen har vi som utgör utskottsmajoriteten inte kunnat finna.

Tvärtom har man t. o. m. från företagarhåll – Familjeföretagen och Industriförbundet – vid uppvaktningar inför utskottet gett uttryck för en betydande oro över hur det skall bli om vi sätter ytterligare press på Samhällsföretag, som man inser då måste bli ännu effektivare på marknaden och därmed också i konkurrensen med de företag som Familjeföretagen företräder.

Något stöd för centerns uppfattning och krav på att de handikappade som skulle friställas vid en kraftig nedskärning av Samhällsföretag, något som centern begärt förslag till, skulle kunna få anställning i de företag som de uppvaktande företrädde – med eller utan nya former av lönebidrag – gick inte att få. Det klarlades att rekryteringen till de små och medelstora företagen i huvudsak sker på helt andra grunder. Jag är väl inte alltid benägen att hålla med företagarna om vad de framför. Men nog har jag varit ute i det praktiska livet tillräckligt länge för att ändå veta när företagarna har ganska bra på fötterna och när de har rätt. Och nog kändes det som om deras uppfattningar i det här fallet verkligen vilade på fast grund. Det klarlades ju också att rekryteringen till de små och medelstora företagen, som sagt, i huvudsak sker på *andra grunder*. Och det var ju där de *alternativa jobben* för de handikappade enligt centern främst skulle finnas. Det var ju för småföretagen man skulle sänka skatten etc. för att därigenom skapa sysselsättning.

Moderaterna, å sin sida, som ju arbetar med radikala nedskärningar även på arbetsmarknadspolitikens område, ger i sin motion 900 uttryck för ett, såsom jag upplever det hela, annat slags feltänkande. De hävdar att de handikappade påverkas kraftigare av konjunkturerna än andra och att en större efterfrågan på arbetskraft skulle ge de handikappade betydligt större möjligheter till sysselsättning.

För det första har vi i vårt land den högsta sysselsättningsgrad som finns någonstans, och den skall vi naturligtvis värna om. Det sker, enligt vår mening, bäst med en socialdemokratisk politik. Att driva en sådan är bästa sättet att hålla efterfrågan på arbetskraft uppe.

För det andra ger inga erfarenheter belägg för att de konjunkturmässiga svängningarna, inom ramen för denna höga sysselsättning, på något avgörande sätt ökar de handikappades sysselsättning.

Både i handikappkommittén och i betänkandet från EFA har dessa

förhållanden belysts. Man har visat på att antalet arbetssökande handikappade under senare år, i varje fall från 1978, har ökat oavsett de konjunktursvängningar vi haft med den hittills förda sysselsättningspolitiken. I stället påverkas antalet sökande förmodligen av de bättre och mera tillgängliga stöden för de handikappades sysselsättning. Sannolikt betyder de betydligt mer för antalet sökande. Men självfallet skulle en politik som drastiskt försämrade arbetsmarknaden få avgörande betydelse även för de handikappade. Det största hotet mot de handikappades sysselsättning och arbetsmarknad är således enligt vår mening de borgerligas, i synnerhet moderaternas, planerade systemförändring och angrepp på välfärdssamhället, som de i vissa sammanhang betecknar som ett dyrt och onödigt rundgångssystem. Just sysselsättningspolitiken på handikappområdet är ett utmärkt exempel på effekterna av vad de kallar rundgångssystemet. Vi kan konstatera att det är med dess hjälp som vi i dag sysselsätter de ca 80 000 arbetshandikappade, och en stor del av dessa skulle inte ha något arbete utan detta stöd.

Med kraftiga nedskärningar på de flesta områden, t. ex. arbetsmarknadspolitiken och socialpolitiken, tillsammans med den ekonomiska politik de borgerliga förordar – belyst genom finansutskottets betänkande – som skulle innebära en arbetslöshetsskapande politik, skulle de handikappade på olika sätt drabbas hårt, inte minst på sysselsättningens område.

Fru talman! Det här är de huvudsakliga skälen till att utskottet i detta betänkande har avstyrkt de borgerliga motionsyrkandena avseende de handikappades sysselsättning.

När det gäller lönebidragen har vi ganska nyligen genomfört ett reformerat system, och det har mottagits väl.

När vi våren 1984 behandlade detta förslag försökte samtliga oppositionspartier vinna poäng genom att ägna en oproportionellt stor del av tid och krafter åt lönebidragen till de allmännyttiga organisationerna.

Vi sade då – och vi har redan fått rätt – att det viktiga inte var vad oppositionen ägnade sig åt i en gemensam ansträngning, utan det viktiga var införandet av introduktionsbidragen och de nya former för allmänt och särskilt lönebidrag som används på den öppna arbetsmarknaden, varigenom de flesta handikappade med lönebidrag sysselsätts till en lägre andel av kostnaderna.

De ramar som då ställdes till förfogande har snabbt fyllts, och regeringen har nyligen beslutat om ytterligare medel, vilket utskottet också har förutsatt skulle kunna ske. Motionskraven på dessa områden har därmed kunnat anses tillgodosedda.

I andra motioner som har följts upp med reservationer tas upp såväl ramarna för anslagen som reglerna för bidragen. Utskottet avvisar, med samma skäl som våren 1984, förslagen till regeländringar liksom kraven på större ramar för anslagen. I det senare fallet får det ankomma på regeringen, vilket har skett nu i vår, att vid behov återkomma med beslut om ytterligare medel och med förslag till riksdagen för att vi skall klara sysselsättningsläget.

När det gäller behandlingen av Samhällsföretag är det två av de borgerliga partierna som särskilt framträder. Att moderaterna gör det förvånar kanske

inte. Men att centern nu har tagit täten, genom sitt krav på en nedskärning av antalet anställda arbetshandikappade med 2 500 personer, är nog en av de mest anmärkningsvärda händelserna vid den behandling av arbetsmarknadspolitiken som föregått detta betänkande och i Samhällsföretags historia.

Som jag redan inledningsvis belyst, kan utskottet inte finna centerns förslag realistiska och möjliga, och rakt inte när det gäller ett så stort antal som 2 500 personer, vilka skulle överföras till anställningar med lönebidrag. Vi får inte glömma att många av dem som i dag sysselsätts i Samhällsföretag i regel innan dess har prövats med avseende på alla andra stödformer, inkl. lönebidrag. Först därefter, när de inte har kunnat placeras, har de kommit att bli placerade i Samhällsföretag.

Den målsättning vi har på detta område enligt tidigare riksdagsbeslut är att 2-4 % av dem som sysselsätts i Samhällsföretag skulle överföras till anställningar på den fria marknaden. Hitintills har man uppnått överföringar av 1,5 % som mest, såvitt jag förstår. Det är något av ett mått på vad som är möjligt, och centerns förslag om 10 % upplever vi som helt orealistiskt.

Vi har för vår del, efter de kontakter vi har haft med företaget, de anställda och också med de företagsintressen som konkurrerar med Samhällsföretag, funnit att nedtrappningen av driftbidraget, som fortsätter även nästa år enligt förslaget och som vi har godtagit, sker i den takt som är möjlig om inte Samhällsföretags mål skall äventyras.

För min egen del utesluter jag inte att det är möjligt att regeringen, om kostnaderna även i fortsättningen skall kunna trappas ner med bibehållen social målsättning, måste söka andra grepp i hanteringen av besparingarna på Samhällsföretags område. Vad jag har förstått av olika former av kontakter är att situationen i företaget just nu är ganska pressad.

I övrigt framgår av betänkandet att AMI genom propositionens förslag undantas från huvudförslagets besparingskrav, och det sker genom omprioriteringar. AMI skall dock ingå i underlaget för den långsiktiga nedskärningen när det gäller besparingsplanen beträffande arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

Förbättringar för ersättning till ledsagare till handikappade som deltar i rehabilitering införs.

När det gäller ersättning för hjälpmedel skall bidrag över 50 000 kr. kunna beviljas i större omfattning än för närvarande.

Bidraget för anskaffande av bil till handikappade ökas med 5 000 kr. till 35 000 kr., och inkomstgränserna uppjusteras.

En nyhet är att en lönebidragsanställning skall kunna hållas vilande upp till tre år när en lönebidragsanställd kunnat gå in i en vanlig anställning, i det fall då man kan räkna med att förhållandena kan motivera en återgång till lönebidragsanställning. Det bör naturligtvis underlätta för en lönebidragsanställd att få pröva på om han eller hon klarar en reguljär anställning på andra villkor.

Slutligen behandlas i betänkandet statsbidrag till offentligt skyddat arbete, som genom riksdagens beslut i december 1984 ersätter de tidigare s. k. T 1-arbetena. Även beträffande dessa utsatta grupper anser moderaterna att

kommunerna skall bära större kostnader och föreslår högst 50 % bidragsnivå. Utskottet tillstyrker förslaget om 75 %.

De reservationer som jag nu inte direkt har berört är i huvudsak av det slaget att våra ståndpunkter är väl kända efter tidigare behandling av olika utskottsbetänkanden. Därför hänvisar jag till debatterna vid dessa tillfällen.

Med det anförda yrkar jag, fru talman, bifall till utskottets hemställan i vad avser sysselsättningskapande åtgärder för handikappade samt avslag på reservationerna 73–98. För den händelse någon av mitt partis företrädare har missat att yrka avslag på någon reservation eller underlåtit att yrka bifall till något av utskottsmajoritetens förslag, yrkar jag bifall till utskottsmajoritetens alla förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 68 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Först till lönebidraget. Det särskilda lönebidraget för de s. k. gravt handikappade är ju en kostnad som samhället under alla förhållanden måste bära, om inte samhället är extremt osolidariskt. Det är ju därför som vi vill ta bort taket, så att det blir fråga om någon form av verksamhet i stället för någon form av förtidspensionering. Jag tycker det hela är ganska enkelt och begriper egentligen inte varför vi inte skulle kunna ta bort taket.

Sedan till Samhällsföretag och nedskärningarna. Sten Östlund måste ju som socialdemokraternas talesman försvara regeringspolitiken. Därför utgår han ifrån att det skall bli nedskärningar. Men är det solidaritet med de arbetshandikappade? Är det solidaritet att skära ned och effektivisera i en sådan takt att det blir svårigheter? Sten Östlund erkände ju att situationen är ganska pressad för Samhällsföretag. Jag tog ett exempel från mitt hemlän, och det exemplet var allvarligt nog. Därför upprepar jag frågan: Är det här en nödvändig åtgärd? Har inte Samhällsföretag en bra verksamhet? Då kan ju även de arbetshandikappade få känna arbetets värde och inte bli ställda utanför arbetslivet.

Sedan till vuxenutbildningen. Det är en stor och omfattande reform. Sten Östlund, att ha vuxenutbildning för dem som bara har 9-årig utbildning. Men det är nödvändigt om inte andra och starkare krafter skall bestämma vilka som skall utbildas. En ganska bred och enhetlig utbildning i botten är återigen en fråga om solidaritet och jämlikhet. Då får de sämst ställda inte bara en veckoutbildning utan en verkligt kvalificerad utbildning, så att de kan komma in på arbetsmarknaden på ett bra sätt.

Sedan till slut, Sten Östlund, det här med länder. Har man förlorat tron på en arbetarpolitik, som från början ändå var grunden för socialismen här i landet, är det klart att man sjunker ned i pessimism, och då tar man inte strid mot högerutvecklingen. Då sneglar man mot Franrike, men det var ju inte en socialistisk politik som fick stryk där. Det var en socialdemokratisk politik, och den har inte fått mindre stryk sedan den har svängt efter åt höger utan snarare tvärtom.

Man kan inte å ena sidan säga att högerpolitik är förfärlig och sedan, å andra sidan, ge efter för den och tro att man skall vinna. Vad har man då för målsättning med sin politik, Sten Östlund? Jag trodde faktiskt att målen var högre än att man bara skulle ge efter!

Torsdagen den
28 mars 1985

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Anf. 69 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Fru talman! Jo, nog slår vi vakt om en socialdemokratisk politik av gammalt gott märke, Lars-Ove Hagberg. Men vi lever i en värld som just nu domineras ganska starkt av högerkrafter. Vi har tagit över ett land där ekonomin enligt vår mening har missköts på ett alldeles påtagligt sätt under en betydande del av 1970-talet.

Detta innebär att vi måste ta i beaktande de svårigheter som finns. Inte minst har en av vårt partis starkaste profiler genom åren lärt oss i grunden vad en stark ekonomi betyder – och han heter Gunnar Sträng. Jag tror att den lära han sprider på det området är mycket bra för vårt parti och ger oss en plattform för att föra vår politik. Även i en omvärld, styrd hårt av högervindar, skall vi bevara det sociala reformverk som vi har byggt upp i vårt land och som andra krafter och andra partier nu, med moderaterna i spetsen, vill börja radera på ett grundläggande och, som de själva säger, systemförändrande sätt.

Den politiken skall vi föra på det sätt vi gör nu, men det ger inte utrymme för den överdådspolitik som vpk vill föra. Den är omöjlig. Den skulle tillfälligt ge en bättre situation, men den skulle relativt snabbt försätta landet – i den hårda omvärld vi lever i – i ett alldeles omöjligt läge. Detta påverkar också våra förslag när det gäller åtgärder på arbetsmarknadspolitikens område, och tyvärr finns det inte utrymme för vare sig lönebidrag eller bidrag till Samhällsföretag i den utsträckning vi kanske skulle önska.

När det gäller Samhällsföretag finns det ändå anledning att säga, att redan när riksdagen fattade sitt beslut om Samhällsföretag beslutades i denna kammare att man skulle försöka bringa ned kostnaderna, som såvitt jag minns då låg på 140 % av lönesumman, kanske något annorlunda. De är nu på väg ned, och vi befinner oss i dag på 120 %. Detta visar alltså att vi hittills har klarat en minskning – men jag är medveten om att det kan finnas en gräns, då vi måste ta till andra metoder om vi skall kunna göra ytterligare besparingar, om det finns besparingar att göra. Jag vill inte göra någon slutgiltig bedömning av huruvida det är möjligt att nå ned till 101 % – men riksdagen har haft det som målsättning.

Anf. 70 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Det nu anförda visar att debatten om Samhällsföretag är absurd – att man skall effektivisera på ett område som då till sist kommer att börja likna en omänsklig reguljär arbetsmarknad. Den arbetsmarknaden är ju omänsklig, eftersom den sorterar ut folk. Skall då även Samhällsföretag börja likna den, så att de som en gång inte har fått plats på den omänskliga arbetsmarknaden snart inte heller får plats inom Samhällsföretag? Det är en absurd debatt!

Och visst måste vi ha råd i detta samhälle – om vi inte skall ställa dessa människor på gatan eller förtidspensionera dem – att erbjuda dem denna typ av arbete. Men det finns andra människor i det här samhället som anser att de måste ha ett överflöd för att över huvud taget prestera någonting. Såväl vad gäller skatter, förmögenheter som lönsamhet blir relationen mellan olika människor mycket sned.

Det är hela denna eftergiftspolitik som man blir beklämd över i arbetarrörelsen och som inte heller ger något bra valläge för Sten Östlund. Han kan väl visa på några kurvor som pekar åt rätt håll, men de kurvor som gäller arbetarna pekar åt fel håll. Det måste väl i Sverige i dag vara möjligt att säga: Vi måste stoppa privatiseringen och profitiseringen av den offentliga sektorn, vi skall investera i vårt land och inte utomlands, en arbetstidsförkortning skall genomföras, det skall inte vara ett tak på 5 % för lönehöjningarna samtidigt som bolagsvinsterna är jättehöga och de som får slita hårdast, dvs. industriarbetarna, får en reallönesänkning, och medan vi dessutom har en skattepolitik som gynnar dem som har de bästa lönerna.

Det måste ju vara alldeles fel, Sten Östlund.

Jag kan heller aldrig föreställa mig att man under sådana förhållanden skall kunna mobilisera för att stoppa högervindarna. I stället kommer glidningen högerut att fortsätta, och då finns det snart ingen arbetarrörelse kvar som skulle kunna stoppa högervindarna. Sten Östlund vågar inte satsa på den överdådspolitik som krävs för att högerkrafterna skall kunna hindras.

Anf. 71 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Fru talman! Vad gäller utvecklingen beträffande lönebidragen och Samhällsföretag har jag i mitt tidigare inlägg åberopat handikappkommitténs betänkande. Detta är nu ute på remiss, och jag tror att vi kan vänta oss någon form av förslag baserat på det. Men även i det läget kommer man naturligtvis att tvingas ta hänsyn till ekonomiska realiteter. Vad som framhålls i betänkandet är framför allt att det för att man skall komma vidare och kunna åstadkomma något radikalt fordras någon form av omfördelning mellan passivt och aktivt stöd. Om det är möjligt, bör det naturligtvis genomföras. Vi är alltså inte helt passiva på det här området, som man skulle kunna tro när man lyssnar på Lars-Ove Hagberg.

Vidare säger Lars-Ove Hagberg att de kurvor som gäller de arbetande människorna inte pekar rätt. Jo, det gör de. Lars-Ove Hagberg. De kurvor som har stor betydelse för de arbetande människorna pekar rätt för närvarande, och vi skall se till att de fortsätter att göra det. Det budskapet skall vi gå ut med också i valrörelsen.

Anf. 72 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Motion 1104 angående sysselsättningspolitiska insatser för Värmland behandlas till vissa delar i det nu aktuella betänkandet. I motionen har vi socialdemokrater från Värmland pekat på den speciella situation med en kombination av glesbygd och struktumvandlingsproblem som vi har i länet, en kombination som lett till att Värmland har ett av de högsta arbetslöshetstalen i landet.

I vad gäller kravet att den s. k. Örebromodellen skulle få tillämpas också i Värmland, datautbildning och behovet av projekteringsbidrag har utskottet en positiv skrivning, som innebär att frågorna kommer, eller kan komma, att aktualiseras på nytt. Vi nöjer oss med den skrivningen i dag; vi har ju möjlighet att återkomma.

Jag känner det ändå angeläget att nämna ett par frågor speciellt. Först frågan om bygginvesteringar, där utskottet inte vill behandla speciella objekt. Detta är ju en vedertagen ordning, men när det gäller situationen med exempelvis mycket undermåliga personalutrymmen för de anställda på Karlstads station, vill jag säga att man ju genom att peka på bl. a. sådana brister kan stärka argumenten för att få extra stor andel när pengarna skall fördelas centralt. Det är ett mycket angeläget projekt.

Vi har också pekat på behovet av att öka Samhällsföretags verksamhet i länet. Som en följd av ökad långtidsarbetslöshet har, som flera andra talare nämnt, behovet av skyddad verksamhet ökat, och vi ser med oro på det s. k. timtak som har satts för den regionala stiftelsens verksamhet. Detta innebär bl. a. att det inte under nuvarande förhållanden kan ske några etableringar av nya skyddade verkstäder på de platser i länet som ännu inte har några sådana. I så fall måste platser avstås från de befintliga verkstäderna, vilket upplevs som mycket olyckligt, eftersom behovet på samtliga platser är mycket större än tillgången. Ur såväl humanitär som samhällsekonomisk synpunkt vore det motiverat att satsa på en fortsatt utbyggnad av den skyddade verksamheten.

Vi förstår att en ökning av totalramen är svår att få till stånd i dagens ekonomiska situation. Vi hoppas trots detta på att det finns möjligheter att ta särskild hänsyn till de speciella svårigheter som har uppstått i Värmland. En del kommuner i länet har satsat på utbyggnad av den skyddade verksamheten på ett tidigt stadium, andra inte. Behovet finns och har ökat i andra delar av länet, särskilt i de östra, mycket på grund av den stora nedgången i industrin. Att avstå platser från andra delar av länet, exempelvis Torsby, får svåra följder för de handikappade där. Man har redan i dag en kö av sökande och en mycket stor andel förtidspensionerade. Vi hoppas att Samhällsföretags styrelse kan hjälpa till med att lösa upp de här redovisade knutarna. Regeringen bör utnyttja sina möjligheter att tillskjuta extra medel för detta ändamål. Utskottets talesman, Sten Östlund, har i sitt inlägg också visat förståelse för dessa problem.

Fru talman! Jag yrkar med dessa kommentarer bifall till utskottets hemställan.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

9 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1984/85:118 Kemikaliekontroll

1984/85:160 Ledningen av de civila delarna av totalförsvaret m. m.

1984/85:161 Ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten m. m.

1984/85:165 Vissa klargöranden och kompletteringar av kyrkomötesre-
formen

1984/85:166 Livsmedelspolitiken

1984/85:168 Rätt att driva lokal och regional kollektivtrafik på väg

1984/85:169 Vissa ändringar av reglerna om val till kyrkomötet m. m.

1984/85:170 Avtal med Apoteksbolaget AB m. m.

1984/85:171 Särskilda insatser inom socialtjänsten för ungdomar i samband med missbruk och kriminalitet, m. m.
1984/85:173 Ändring i utlänningslagen (1980:376)
1984/85:178 Domstolarna och eko-brotten m. m.

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

10 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:2988 av *Karin Ahrland*

1984/85:2989 av *Anders Björck m. fl.*

1984/85:2990 av *Göthe Knutson*

Skärpningar av statistiksekretessen (prop. 1984/85:133)

1984/85:2991 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:2992 av *Karl Boo m. fl.*

1984/85:2993 av *Nils Carlshamre m. fl.*

Radio- och kassettidningar (prop. 1984/85:138)

1984/85:2994 av *Rolf Clarkson m. fl.*

Luffartsverkets investeringar m. m. (prop. 1984/85:139)

1984/85:2995 av *Jan-Erik Wikström och Kerstin Anér*

1984/85:2996 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:2997 av *Karl Boo m. fl.*

1984/85:2998 av *Ingrid Sundberg m. fl.*

Litteratur och folkbibliotek (prop. 1984/85:141)

1984/85:2999 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:3000 av *Margareta Persson*

1984/85:3001 av *Sylvia Pettersson*

1984/85:3002 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

1984/85:3003 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1984/85:3004 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Förbättrade boendeförhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka (prop. 1984/85:142)

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 28 mars

1984/85:125 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson* (m) till socialministern om småbarnsföräldrars rätt till bidrag enligt socialtjänstlagen:

Regeringsrätten har den 15 mars beslutat att socialtjänstlagens stadgande

*Meddelande om
interpellationer*

Torsdagen den
28 mars 1985

*Meddelande om
interpellationer*

om bistånd inte ger en småbarnsförälder rätt att uppbära socialbidrag för att själv kunna ta hand om sina barn.

I det ärende som regeringsrätten hade att ta ställning till stod helt klart att familjen hade laglig rätt till bistånd. I stället för att enligt familjens egen önskan ge detta i form av ekonomiskt tillskott har, enligt domen, en kommun rätt att i stället ställa daghemsplatser till förfogande, vilket i detta fall skulle ske med förtur.

Daghemsvården av de två barnen i familjen kostar totalt ca 100 000 kr. per år, varav ca 90 000 kr. finansieras med skattemedel. Till detta kommer kostnader för barnvårdare eller föräldrapenning för föräldrarna om barnen skulle bli sjuka.

Detta är ett väsentligt högre belopp än de skatter och socialavgifter som skulle flyta in till det allmänna om modern förvärvsarbetade och de besparingar som då skulle göras i form av mindre utbetalningar av bostadsbidrag.

Socialtjänstlagens biståndsparagraf har antagits av en enhällig riksdag. För många torde det dock ha kommit som en överraskning att biståndsparagrafen skulle kunna tolkas på det sätt som regeringsrättens dom ger vid handen.

I den gamla socialhjälpslagen berättigade vård av små barn till socialbidrag. Enligt en interkommunal överenskommelse betalades i dessa fall socialhjälp om familjen hade minst ett barn under fyra år eller två barn under skolåldern.

Anledningen till att det aktuella problemet uppkommer i allt fler småbarnsfamiljer är till stor del skattesystemet, som inte tar någon hänsyn till försörjningsbördan. En familj som i det berörda fallet betalar ca 30 000 kr. i skatt skall inte samtidigt behöva uppbära socialbidrag för sin försörjning. Om skatten tog hänsyn till att det i detta fall är fyra personer som skall leva på inkomsten hade familjen kunnat klara sin försörjning utan tillskott i form av socialbidrag eller i form av starkt subventionerade daghemsplatser.

I avvaktan på en sådan skatt-efter-bärkraft borde det vara angeläget att inte missgynna egen vård av barnen.

I socialtjänstlagens portalparagraf framhålls att verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.

Det står i detta fall klart att modern skulle utföra ett lika värdefullt arbete genom att själv ta hand om de små barnen som genom att förvärvsarbeta. Familjer som verkligen *önskar* daghemsplats skulle vidare snabbare komma fram i kön.

Mot bakgrund av det ovan anförda ber jag att till socialministern få ställa följande fråga:

Anser socialministern att det finns anledning att ändra socialtjänstlagens biståndsparagraf eller på annat sätt åstadkomma att småbarnsföräldrars egen vård av barnen inte missgynnas i förhållande till förvärvsarbete av motsvarande värde?

1984/85:126 av *Paul Lestander* (vpk) till statsrådet Roine Carlsson om entreprenadverksamheten vid LKAB:

Inom LKAB finns en ganska betydande privat verksamhet. Det gäller då främst verkstads- och entreprenadverksamhet. Som exempel kan anföras att Skega sköter däckbyten, att malmtransporterna från LKAB:s forskningsgruva är privatiserade och att Suomen Malmi nu kommer att få prospekteringsborrningen i Viscariagruvan.

Vid förhandlingar mellan SFO:s branschkommitté och Svenska gruvindustriarbetareförbundet har facket motsatt sig att ovan nämnda borrningar överläts på det finska företaget. De skäl som gruvfacket angav för sitt motstånd kan grovt sammanfattas i att entreprenaden i första hand skall utföras som hittills, alltså med personal från LKAB:s järnmalmsrörelse. Detta sades med hänvisning till behovet av att behålla LKAB:s prospekteringskompetens, hänsynen till jobben för de anställda inom bolaget och att vad LKAB gör har stor betydelse för gruvsambällena i norr.

Ur ett mera principiellt fackligt-politiskt perspektiv är det viktigt att regeringen klargör sin inställning till entreprenörs- och underentreprenörsverksamhet vid statsägda företag.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga industriministern:

1. Är regeringen beredd att, mot bakgrund av att statliga medel används för verksamheten och de drastiska personalminskningar som skett inom LKAB, vidta åtgärder för att förmå LKAB att använda egen personal för prospekteringsborrningen i Viscariagruvan?
2. Är regeringen beredd att söka förmå LKAB att utarbeta en plan för avveckling av entreprenadverksamheten vid LKAB:s malmfältsgruvor och ersätta denna med nyanställningar?

1984/85:127 av *Jens Eriksson* (m) till jordbruksministern om musselodlingen i Bohuslän:

Sedan några år tillbaka bedrivs musselodling i Bohuslän. Det har visat sig att förutsättningarna för musselodling är goda. Musslorna växer bra och kvaliteten är hög på den skörd som erhålls.

I en ny näring stöter man nästan alltid på problem som måste lösas, men när det gäller praktiska problem såsom att finna lämpliga platser där det finns näring för musslorna och att se till att så litet som möjligt hindra sjöfart och fiske har det lyckats ganska bra. Det finns i dag säkert ett tjugotal odlare, som kan producera över 2 000 ton musslor. Det finns intresse för att odla mera, och det finns utrymme både på marknaden och i havet.

Under 1984 drabbades odlarna emellertid av ett stort bakslag. Genom agblomning blev musslorna giftiga och kunde under hösten inte skördas. Inte heller när detta skrivs har skörden kunnat påbörjas, och när musslorna om något mer än en månad börjar sin fortplantning går det inte att bärga fjolårets musselskörd.

Vad som händer under sommaren är svårt att veta. Helt klart är att man

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

*Meddelande om
interpellationer*

Torsdagen den
28 mars 1985

*Meddelande om
frågor*

kommer att göra stora förluster, då musslorna faller av repen och de som kan skördas troligen blir för stora för att passa på marknaden. Man kan påstå att det är något av en naturkatastrof. Den drabbar inte många, men för dem det gäller är det mycket kännbart.

Då musselodling kan ge värdefull sysselsättning, är det angeläget att den kan fortsätta och utvecklas. Det finns stora risker att odlarna inte kan fortsätta, om den enskilde vid en katastrof som den som nu är på väg skall bära hela kostnaden, i synnerhet om det sker innan företaget hunnit stabilisera sig och innan man hunnit bygga upp sin ekonomi.

Jag anser det därför angeläget att insatser görs. Det bör ske inom flera områden.

1. Någon form av skördeskadeskydd så att odlarna inte ruineras.
2. Undersökningar och uppföljning av vattenkvaliteten inom flera områden och möjlighet att snabbt och säkert kunna fastställa musslornas användbarhet.
3. Utveckling av säkrare metoder för att kunna avgöra gifthalten i musslorna.

I anledning av vad jag anfört vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Avser jordbruksministern att ta några sådana initiativ som jag tagit upp i min interpellation?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 mars

1984/85:505 av *Lars Tobisson* (m) till finansministern om bytesbalansen:

I början av året förklarade finansministern på stora affischtavlor att Sverige åter är ett land som betalar för sig gentemot utlandet. Påståendet var fel när det fälldes, eftersom bytesbalansen var negativ i januari liksom i februari. Men det baserades förmodligen på riksbankens bedömning att bytesbalansen visade ett överskott 1984 på 1 miljard kronor. Nu har statistiska centralbyrån nyligen visat att förra årets bytesbalans i stället gav ett underskott på närmare 7 miljarder.

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern:

1. Anser finansministern fortfarande att bytesbalansen visade överskott 1984?
2. Tror finansministern fortfarande att bytesbalansunderskottet i år skall stanna vid 2 miljarder?

1984/85:506 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till försvarsministern om värnplikts-
utbildningen:

I svensk TV har vid ett par tillfällen framträtt en expert på militärpsykologi, fostran och utbildning av soldater inför de påfrestningar som en stridssituation innebär och hur de bäst skall förberedas för detta. Mannen i fråga kommer från Israel, har enligt egna uppgifter stridserfarenheter från dess armé och är nu anställd vid FOA för att dela med sig av sina kunskaper. Han har gjort anmärkningsvärda påståenden om den svenska soldatutbildningen och klart förespråkats en hårdare linje i strid med de intentioner som sedan länge gällt i Sverige i dessa frågor.

Jag vill därför fråga försvarsministern:

Har regeringen planer på att förändra utbildningen av svenska värnpliktiga och kommer i så fall de linjer som förespråkats i de nämnda TV-inslagen att påverka inriktningen?

1984/85:507 av *Hugo Hegeland* (m) till finansministern om bytesbalansen:

Enligt SCB gav Sveriges affärer med utlandet ett underskott även 1984, uppgående till nära 7 miljarder kronor – blott 1 miljard lägre än föregående år.

Enligt uppgift från riksbanken, som finansministern och finansdepartementet stöder sig på, visade bytesbalansen för år 1984 däremot ett överskott på ca 1 miljard kronor.

Med anledning härav vill jag fråga finansministern:

Är det motiverat att närmare utreda den stora skillnaden, eller tänker finansministern även i fortsättningen lita enbart på riksbankens statistik?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 109

Torsdagen den
28 mars 1985

*Meddelande om
frågor*